

ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่น
ในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา

ปริญญานิพนธ์
ของ
รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ตุลาคม 2547
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

827.203
73210
7.2

ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษามลิตภัณฑ์ดีเด่น
ในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา

บทคัดย่อ
ของ
รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว

28 ส.ค. 2548

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา

ตุลาคม 2547

100-00-000

รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.(2547). ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : การศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา. ปริญญาโท กศ.ม.(ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ :

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม :

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย, รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1. ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน 2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต 3. ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า ตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวที่ติดอันดับดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลาของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว บ้านเลขที่ 100 บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา เก็บข้อมูลโดยวิธีการรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ สัมภาษณ์ ถ่ายภาพ จากนั้นนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์ตามประเด็นต่างๆ ผลการวิจัยพบว่า

ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวเป็นการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยการผลิตเครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวมีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน มีการรวมกลุ่มขึ้นเพื่อการบริหารจัดการกระบวนการทั้งการผลิต การตลาด การเลือกสรรวัตถุดิบ การควบคุม ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่ม ก่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการรวมกลุ่มที่สามารถจะนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้และพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต ผู้ที่รับการถ่ายทอดส่วนใหญ่จะเป็นคนใกล้ชิด ลูกหลานและเครือญาติตลอดจนผู้ที่มีความสนใจถือว่าเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล ได้รับการเรียนรู้โดยตรงจากผู้ถ่ายทอดในขั้นต้นจากการสังเกตด้วยตัวเองและด้วยวิธีการบอกเล่า จากนั้นได้รับการสาธิตขั้นตอนกรรมวิธีการทำให้ดูจากช่างฝีมือผู้มีทักษะความรู้ความสามารถ ทุกคนมีส่วนร่วมทดลองปฏิบัติจริงให้เกิดความชำนาญมีทักษะฝีมือ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเป็นทุนการศึกษา

ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า ด้านตัวสินค้า (ผลิตภัณฑ์) กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ได้นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาสร้างสรรครูปแบบของสินค้าให้มีความโดดเด่น โดยการนำวัตถุดิบกะลามะพร้าวที่ใช้ในการผลิตซึ่งมีอยู่ในพื้นที่หาได้ทุกฤดูกาล ด้านการผลิตของกลุ่มมีการค้นคว้าที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวรูปแบบใหม่ๆ ขึ้นตลอดเวลาแต่ยังคงอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นไว้ให้ได้มาตรฐานและคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด มีการสั่งซื้อ สั่งจ้างจากลูกค้าอย่างต่อเนื่องทำให้มีสินค้าวางจำหน่ายทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวจึงจำเป็นต้องมีการผลิตสินค้ากันอย่างต่อเนื่องเพื่อการรองรับการขายด้วยตลาดตลอดเวลา ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (การบริหารจัดการของชุมชน) กลุ่มมีระบบการบริหารจัดการกลุ่มตั้งกฎเกณฑ์การปฏิบัติงานของสมาชิกกลุ่มอย่างมีระเบียบแบบแผนไว้อย่างชัดเจน กลุ่มจะเป็นผู้ดำเนินการตลาดเองเพื่อให้กระบวนการผลิตสินค้ามีความต่อเนื่องและได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานคุณภาพสากล ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น พัฒนาชุมชน ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด การบัญชี รวมถึงการปล่อยเงินทุนหมุนเวียนให้กลุ่มกู้ยืมสำหรับการบริหารจัดการกลุ่มด้วย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่าการทำธุรกิจชุมชนที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและคุณภาพขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นที่เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นได้นั้น กลุ่มจะต้องคำนึงถึงตัวสินค้าและการบริหารการจัดการกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานแบบร่วมด้วยช่วยกัน จึงทำให้เกิดการขยายตัวของตลาดจากระดับท้องถิ่นไปสู่ตลาดระดับประเทศและต่างประเทศ สามารถสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

**LOCAL WISDOM ON COMMUNITY ENTERPRISES : A CASE STUDY ON AWARDED
PRODUCTS OF ONE TAMBON ONE PRODUCT (OTOP)
PROJECT IN SONGKHLA PROVINCE**

**AN ABSTRACT
BY
RATCHADAPORN WOONGEAW**

**Presented in partial fulfillment of the requirements
For the Master of Education degree in Art Education**

At Srinakharinwirot University

October 2004

Ratchadaporn Woongear. (2004). *Local Wisdom on Community Enterprises : A case study on Awarded Products of One Tambon One Product (OTOP) project in Songkla province*. Master thesis, M.Ed. (Art Education). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor Committee : Assist. Prof. Amnart Yensabye. Vice-prof. Wannarat Tungchareon.

This analysis fundamentally aimed to study on 1. local wisdom of community enterprise 2. the knowledge transmission process in production and 3. standard criteria in selecting products in terms of product category standard. The studied examples were the awarded utensils made of coconut shells of One Tambon One Product (OTOP) project from Coconut Shell products' group, house number 100, Bannatum, Village Number 6, Padungbesar sub-district, Sadao District, Songkla province. The data were collected from related documents, observation, interviews, and taking photograph then they would be carefully studied and analyzed according to interested conditions.

The results of the findings were the following :

It has been found from the study's results that the local wisdom on community enterprise of the Coconut Shell Products group was the operation of local enterprise by making any utensils made of coconut shells utilizing the local wisdom as a main driving force to develop the local economy. Apart from that, there was a gathering of people to administer the overall systems including production, marketing, raw material selection, controlling and importantly group management administration. Therefore, this gave rise to the natural process of transmission and learning from real life experience within the group enabling them to adapt and improve the learnt ones for developing their community to be much more strengthened and reliable in long run.

As far as the knowledge transmission process in production is concerned, most people who were transmitted were close ones in family like children, grandchildren, and relatives as well as interested people, which meant that they had shared their wisdom and experience in an individual level. People could get the real contact from those who transmitted the knowledge at first glance from their individual observation and word of mouth. Then, they are exposed to the making processes demonstrated by specialists. Everyone could share and practice him or herself to become a professional, which enable them to make use of their learnt experiences for earning their incomes and funding their education.

In addition, the study underlined the selection process in terms of product category standard. For the products themselves, the Coconut Shell group had fully taken advantage of their background of knowledge as their valuable investment to create new product styles to become as unique as possible by using the already-have natural coconut shells found in every season. Within the group, everyone was so well informed and alert at all time to create new designs. However, they also conserved the local identity by emphasizing to meet the market requirements. There were continuous orders from customers. That is why, the products are available in both national and international markets. The products are more popular in foreign markets compared to the national

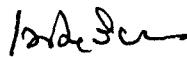
ones. Consequently, the Coconut Shell group must continuously make the product available on markets to keep abreast of a big market expansion. In terms of community strengths (Local Management Administration), the group had specially set very clear operational regulations. The group is responsible for finding markets to have continuous demands. Some public and private sectors such as Community Development, Southern Enterprise Supporting Center (division 11), and Bank of Agriculture and Cooperates supported the group. There were also training programs in educating members to have knowledge about product designs, marketing, accounting as well as approving the circulated money to administer the group.

In order to produce a unique product of community enterprise based on local wisdom, it was realized that the group was supposed to consider the products and group management administration as the most important factors. Every member shared the common expertise, knowledge and understanding in cooperation. As a result, there has been a continuous growth and expansion in the field of production starting from the local level to national and international level respectively. Finally, they could depend on themselves for a better life fulfillment.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

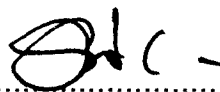
ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่น
ในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา
ของ
นางสาวรัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

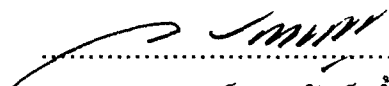

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)
วันที่ ..15.. เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2547

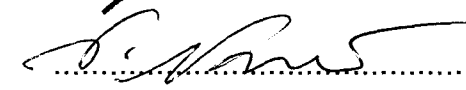
คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมศักดิ์ ขวาลาวัณย์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาช่วยเหลืออย่างดีจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ตลอดจนการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยดีเสมอมา พร้อมทั้งคำแนะนำชี้แนะแนวทางจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ อำนาจ เย็นสบาย ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์วรรณรัตน์ ตั้งเจริญ กรรมการและบุคลากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ผู้วิจัยรู้สึกทราบบ้างและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คุณบุญธรรม มโนเพชร ผู้นำกลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ตำบลปากดงเบชะ อำเภอสระเคา จังหวัดสงขลา พร้อมทั้งสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านทุกคนที่เกี่ยวข้องและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี กรุณาเสียสละเวลาในการให้ข้อมูล ความรู้และการถ่ายทอดประเด็นให้แก่ผู้วิจัยที่ทำการสัมภาษณ์ ซึ่งทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณอาจารย์จากสถาบันราชภัฏสงขลา วิชาเอกศิลปศึกษา ทุกท่านรวมทั้งสำนักงานสภา สถาบันราชภัฏผู้สนับสนุนทุนการศึกษา จนสำเร็จการศึกษาด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณอาจารย์ปัทมา เพ็งโตวงศ์ อาจารย์อรรวรรณ สมใจนึก โรงเรียนประชานิเวศน์ (ประถม ศึกษา) ที่ให้ความสะดวกด้านสถานที่และคอมพิวเตอร์การบันทึกข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้

ขอขอบใจเพื่อน ๆ พี่ ๆ น้อง ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือในการพิสูจน์ตัวอักษรปริญญานิพนธ์ด้วยดี มาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้ขอขอบพระคุณ คุณพ่อเลิศ วุ่นแก้ว คุณแม่เริ่ม วุ่นแก้ว คุณน้าประกอบ ปันทองพันธ์ คุณน้าพยอม ปันทองพันธ์ คุณพ่อจ้าย แก้วทอง รวมทั้งญาติพี่น้องทุกท่านเป็นผู้มีพระคุณที่อยู่เบื้องหลัง ความสำเร็จคอยให้กำลังใจและกำลังทรัพย์ ลูกสำนึกในพระคุณเสมอมา อันทำให้เกิดพลังในการศึกษาและทำงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	7
ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสงขลา.....	8
วิสัยทัศน์สงขลา ปี 2555.....	14
ข้อมูลทั่วไปตำบลปาดังเบซาร์.....	15
ข้อมูลเกี่ยวกับกะลามะพร้าว.....	18
ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน.....	21
ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนและการตลาด.....	29
ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.....	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน.....	45
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน / การตลาด.....	48
3 วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	50
กลุ่มตัวอย่าง.....	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	50
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	53
ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน.....	55
การเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต.....	58
กระบวนการผลิต.....	59
การควบคุมคุณภาพ.....	61
การบริหารจัดการกลุ่ม.....	61
สรุป ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน.....	62
กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต.....	63
การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล.....	63

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
(ต่อ) การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับชุมชน.....	65
การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระหว่างชุมชน.....	67
สรุป กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต.....	68
หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานกลุ่มสินค้า.....	70
ด้านสินค้า (ผลิตภัณฑ์)	70
ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (การบริหารจัดการของชุมชน).....	74
สรุป หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานกลุ่มสินค้า.....	78
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	82
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	82
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	82
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	84
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	85
อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า.....	93
ข้อเสนอแนะ.....	95
บรรณานุกรม.....	96
ภาคผนวก.....	95
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	121

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	มาตรฐานเกณฑ์วัดหมู่บ้านอุตสาหกรรม.....	42
---	--	----

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 แผนที่จังหวัดสงขลา.....	13
2 องค์การบริหารส่วนตำบลปาดังเบซาร์และถนนหน้าถ้ำ.....	15
3 ประตูทางเข้าวัดเขารูปช้าง.....	17
4 วัดถ้ำเขารูปช้าง.....	17
5 ประตูทางเข้าถ้ำรูปช้าง.....	18
6 ตราสัญลักษณ์โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.....	33
7 ที่ทำการกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลาพร้าว.....	53
8 การขัดผิวหรือการเจียผิวกะลามะพร้าว.....	60
9 การนำชิ้นส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นผลิตภัณฑ์.....	60
10 แผนที่หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา.....	105
11 ช้อนบาหลี่.....	107
12 ช้อนรี.....	107
13 ตะหลิว.....	108
14 จักก.....	108
15 ช้อน, ช้อม.....	109
16 แก้วไวน์.....	109
17 ถ้วยกาแฟ.....	110
18 กาน้ำชา.....	110
19 ถ้วยไอศกรีม.....	111
20 ถ้วยอะลาติน.....	111
21 ถ้วยอะลาตินใหญ่.....	112
22 ถ้วยถักหวาย.....	112
23 สามจับ.....	113
24 จานรองสบู่วัฒนูปลาดาว, รูปลายไทย.....	113
25 กระปุกออมสิน.....	115
26 กรอบรูป.....	115
27 กระเป๋าสตางค์.....	117
28 กระเป๋าถือ.....	117
29 กระเป๋าหิ้ว.....	118
30 ปิ่นปักผม.....	118
31 สร้อยคอ.....	119
32 เข็มขัดเส้นเล็ก.....	119
33 เข็มขัด.....	120

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ

หน้า

(ต่อ) 34 ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย..... 120

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อพุทธศักราช 2489 เป็นต้นมา ราชอาณาจักรไทยได้ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรม ทรงพระวิริยะอุตสาหะตรากตรำบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่นานัปการ ซึ่งล้วนอำนวยประโยชน์เกื้อกูลประชาชนให้มีความผาสุกร่มเย็นและประเทศชาติมีความอุดมสมบูรณ์ เจริญพัฒนาก้าวหน้าทุกด้านมีพระราชปณิธานแน่วแน่ที่จะจัดทุกข์บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ ด้วยพระปรีชาญาณอันล้ำเลิศ ทรงริเริ่มโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริหลากหลายสาขานับพันโครงการ ทรงพระกรุณาพระราชทานแนวทางในการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมตามแนว “ทฤษฎีใหม่” และพระราชทานวิถีทางดำรงชีพแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้พลสกนิกรทุกระดับสามารถดำเนินชีวิตด้วยความผาสุกในทุกสภาวะการณของบ้านเมืองทรงมีพระราชดำรัสเป็นเวลากว่า 10 ปี มาแล้วว่า...

“ประชาชนนั้นแหละ เขามีความรู้ เขาทำงานมาหลายชั่วคนแล้วเขากันอย่างดีเขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าตรงไหนควรทำกิจกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรเก็บรักษาไว้แต่ที่เสียไปก็เพราะพวกไม่รู้เรื่องไม่ได้ทำมานานแล้วเลยทำให้ลืมว่าชีวิตมันเป็นไปได้โดยการทำกิจกรรมที่ถูกต้อง...”

(ทิพย์อำภา รัตนโรภาส.2542:1)

จากพระราชดำรัสนี้ แม้มิได้ทรงใช้คำว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” แต่โดยสาระสำคัญก็บ่งบอกชัดเจนแล้วเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ พระราชดำรัสนี้เป็นการปลุกไทยทั้งชาติให้ตื่นตัวและตื่นรู้ ชาวบ้าน มีปัญญา มีความรู้ที่ควรแก่การยอมรับและยกย่องผลต่อเนื่องที่สำคัญยิ่งก็คือ ต่อนี้ไปการพัฒนาไม่ว่ารูปแบบใดระดับใดจะต้องฟังความเห็นของชาวบ้านให้มาก คนในราชการไม่ควรสมมติตนเองว่า รู้ดีกว่า ฉลาดกว่า ในความเป็นจริงคนในราชการได้ถูกแปลกแยกและห่างเหินวิถีชีวิตของชาวบ้าน เพื่อประโยชน์สุขของชาวบ้านให้มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม พระราชดำรัสนี้เป็นก้าวสำคัญยิ่งของการยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้านและเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการสืบค้นแสวงหาภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อเป็นฐานการพิจารณาตัดสินปัญหาต่างๆ ให้เหมาะสมแก่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนสืบไปรวมทั้งงานทุกสาขาทั้งทางวิชาการและโครงการต่าง ก็จะได้รับประโยชน์จากจุดเปลี่ยนสำคัญครั้งนี้ด้วย ฉะนั้นการดำรงอยู่ของมนุษย์จึงพยายามสร้างสิ่งต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตสาระที่เกิดขึ้นได้แสดงถึงภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอาวุธที่ใช้ในการล่าสัตว์หรือปกป้องตนเอง ภาษาที่สื่อความเข้าใจร่วมกันความเชื่อประเพณีวรรณคดีและศิลปหัตถกรรม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนบอกถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบต่อเป็นวิถีชีวิตของประชาชนในกลุ่มนั้นๆ ที่เรียกว่า “คติชน” (Lore) (วินัย ภูระหงษ์.2543:7)

ทศวรรษหลังสุดนี้ บทบาทของภูมิปัญญาไทยในการพัฒนาสังคมได้รับการยอมรับมากขึ้นจากหลายหน่วยงาน ทั้งองค์กรภาครัฐ หน่วยงานเอกชนและองค์กรชุมชน การศึกษาค้นคว้าและนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานต่างๆ มีมากขึ้น มูลเหตุที่ภูมิปัญญาไทยมีบทบาทในหลายหน่วยงานและในการพัฒนาทุกด้าน เพราะภูมิปัญญาไทยมีความหลากหลายที่แวดล้อมวิถีชีวิตของคนในสังคม ภูมิปัญญาไทยจึงเกี่ยวข้องกับทุก

มิติทางสังคม โดยมี “คน” เป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์กับมิติทางสังคม สิ่งแวดล้อมและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ คนหรือเรียกได้ว่าผู้ทรงภูมิปัญญาของสังคมเป็นผู้เรียนรู้ สืบทอด พัฒนา ถ่ายทอดและนำภูมิปัญญามาพัฒนา ชีวิตของคนในสังคม

การถ่ายทอดนอกจากการมุ่งเน้นคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยแล้วคุณค่าสุนทรียะก็มีอยู่ในงานฝีมือ เหล่านี้ด้วยเช่นกัน ความงดงามจากรูปลักษณ์ ลวดลาย ความมีลักษณะเฉพาะของชุมชน ถือเป็นการนำเอา ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) มาสร้างที่ทรงคุณค่า เราอาจ เรียก ภูมิปัญญานี้ว่า “ภูมิปัญญาไทย (Thai wisdom)” นันทสาร สีสลับและคณะได้อธิบายคำนี้ว่า หมายถึง “ความสามารถทักษะและเทคนิคอันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้มวลรวมทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนาเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดีในการสร้างผลงานแก้ไขปัญห และพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้ อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย” (นันทสาร สีสลับและคณะ.2542:18) หรืออาจกล่าวให้เจาะจงไปอีกนัยหนึ่งว่าการ พัฒนาค้นหรือการให้การศึกษาต่อคนของเราเพื่อก้าวไปในอนาคตไม่เพียงแต่เราคนไทยจะต้องรอบรู้วิทยา การใหม่ๆ เท่านั้นเราจำเป็นต้องรู้จักตัวเองเข้าใจภูมิปัญญาสั่งสมของเราเองในฐานะที่เรานั้นมีปัญญา มีร ากพื้นแพทางวัฒนธรรม อันได้สั่งสมสืบสานกันมาช้านานและบัดนี้ก็ยังยกย่องอยู่มีอยู่จริง เพื่ออะไรก็เพื่อให้เรา สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาอย่างมีศักดิ์ศรีแบบแนวทางที่ผสมผสาน“ของดี” ที่เรามีอยู่เป็นทุนกับ “ของ ใหม่” ที่เราเลือกดีแล้วว่าเหมาะแก่เรา (เอกวิทย์ ณ ถลาง.2540:6)

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2541) ศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาที่สั่งสมและถ่ายทอดสืบมาของชุมชนสามารถ นำมาประยุกต์ในเชิงธุรกิจได้แต่อาจเกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการ ผลิตถ้าผู้ใช้ขาดความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและใช้อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (2542) ที่เห็นว่าทางรอดของสังคมไทยในปัจจุบันควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจหรือที่รากฐาน ของสังคมเศรษฐกิจพื้นฐานสัมพันธ์อยู่กับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไปเป็น เศรษฐกิจที่ไม่ทอดทิ้งคนจากออกจากกันแต่เป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจสังคมและสิ่งแวดล้อมหรืออีกนัยหนึ่งเป็นเศรษฐกิจที่แท้ เศรษฐกิจควรจะเป็นของดีที่เชื่อมโยงชีวิตจิตใจสังคมและสิ่งแวดล้อม อย่างได้ดุลยภาพ

ในกลุ่มผู้ผลิตงานหัตถกรรมในระยะแรกๆ ลักษณะการผลิตเพื่อไว้ใช้บริโภคในครัวเรือนและแลกเปลี่ยนภายในหมู่บ้าน ต่อมาสังคมเจริญขึ้นและขยายตัวออกไปมากขึ้น การผลิตหัตถกรรมจึงเปลี่ยนจากการ ผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนอย่างเดียวมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายด้วย ทำให้เกิดระบบตลาดเกิดการจำหน่ายทำ ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นต่อมามีการผลิตเพื่อมุ่งส่งออกด้วย โดยรัฐเห็นว่าการผลิตสินค้า หัตถกรรมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นการแก้ปัญหาการว่างงานของเกษตรกร และเป็นการส่งเสริมการนำวัตถุดิบที่มีในท้องถิ่นมาใช้ให้เป็นประโยชน์หรือทำให้มีค่าเพิ่มขึ้น (กัญญา ชุณหศิริรักษ์.2531)

ปัจจุบันประเทศไทยดำเนินการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ที่มุ่งเน้นปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยนำมากำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์การบริหารและพัฒนาประเทศด้วยการสนับสนุนและเชื่อมโยงธุรกิจชุม ชนหรือธุรกิจในระดับรากหญ้า (Grassroots) ที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยธุรกิจขนาดกลางและเล็กหรือ SMEs และเป็นรากฐานระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเข้มแข็งรายได้ที่มั่นคงเติบโตอย่างมีเสถียรภาพนอก จากจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลส่วนใหญ่ของ ประเทศแล้วยังช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของระบบเศรษฐกิจภายในประเทศอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่

ยังยืนต่อไปเหตุที่ภาครัฐหันมาให้ความสนใจสนับสนุนธุรกิจชุมชนมากขึ้นเนื่องจากต้องการแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกรหรือชาวบ้านในชนบทเนื่องจากเกษตรกรต้องประสบปัญหาหลายด้านซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรเอง เช่น การพึ่งพาสภาพดินฟ้าอากาศซึ่งมีความไม่แน่นอนสูงในการประกอบอาชีพขาดโอกาสทางการศึกษาทำให้การนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในอาชีพกระทำไม่ได้ไม่มากการขาดการรวมกลุ่มทำให้เสียเปรียบในด้านการผลิตและการเจรจาต่อรอง เป็นต้น

ธุรกิจชุมชน (วิสาหกิจชุมชน) หรือธุรกิจระดับรากหญ้าเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ภาครัฐได้กำหนดขึ้นเพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพของเกษตรกรให้สูงขึ้นและส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองลดการพึ่งพาการนำเข้า อันเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนของประเทศทั้งนี้นโยบายของรัฐบาลที่เน้นการพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจในระดับรากหญ้าและสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบันนั้นมีนโยบายและโครงการที่เกี่ยวข้องหลายประการแต่ที่เห็นเด่นชัด คือ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ในการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน(ตำบล)ช่วยสานฝันธุรกิจชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้และสร้างความเจริญแก่ท้องถิ่นนับเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาประเทศให้แข็งแกร่งในปัจจุบันที่ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความจำเป็นต้องเสริมสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขันให้เป็นพลังสำคัญต่อการเติบโตของระบบเศรษฐกิจ (วารสารเศรษฐกิจวิเคราะห์.2546:15) ดังนั้นรัฐบาลจึงพยายามหาทางแก้ไขปัญหาโดยการหาทางกระจายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ให้มีการกระจายตัวและแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันในพื้นที่ต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายสามารถซื้อหาสินค้าได้ทั่วไปโดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปในแหล่งผลิตและเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภค (ไพฑูรย์ เจตธำรงชัย.2546:16)

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายเร่งด่วนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในแต่ละชุมชนมีการรวมตัวกันสร้างผลิตภัณฑ์แปรรูปจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หลัก 1 ผลิตภัณฑ์ (คำว่า “ผลิตภัณฑ์” หมายถึงสินค้า บริการ และกิจกรรมต่างๆ เช่น การรักษาสีแวตล้อม การแสดงศิลปะ การนำเสนอ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้านตลอดจนการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น) มากกว่าหนึ่งอย่างก็ได้แต่อย่างน้อยต้องมีผลิตภัณฑ์ที่เด่นเป็นผลิตภัณฑ์หลักอยู่หนึ่งอย่างที่เป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบทรัพยากรของท้องถิ่น โดยรัฐบาลมีส่วนในการสนับสนุนในการให้ความรู้สมัยใหม่และมีการบริหารจัดการที่ดี โดยมีระบบร้านค้าเครือข่ายและอินเทอร์เน็ตซึ่งจะเป็นการสนับสนุนกระบวนการในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างงาน สร้างรายได้ ซึ่งทำให้ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นไปอยู่ที่เมืองใหญ่ด้วยการนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพที่ดีมีจุดเด่นและสอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาดและสามารถสร้างรายได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศโดยมีการดำเนินการคัดเลือกผลิตภัณฑ์มีการจัดทำแผนงานพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าและยกระดับคุณภาพเพื่อให้ได้มาตรฐานตามที่ต้องการของตลาดเป็นผลทำให้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้นและยังเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนใน 75 จังหวัด จากการขายสินค้าภายใต้โครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งตำบล (สุโขโชค ชุนอ้อ.2545:94)

การดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์นั้นตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสากล (Local Yet Global) ผลิตภัณฑ์และบริการที่ใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2. พึ่งตนเองและคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self Reliance Creative) ทำความฝันให้เป็นจริงโดยเสริมสร้างกิจกรรมที่นำศักยภาพความรู้ความสามารถของท้องถิ่นมาใช้

3. การสร้างทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) พุ่มพักประชาชนให้ใช้ชีวิตด้วยความท้าทายและจิตวิญญาณแห่งการสร้างสรรค์ (คณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.2546)

จังหวัดสงขลาจึงเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่ได้สนองตอบนโยบายรัฐว่าด้วยโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้ส่งเสริมการผลิตและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและมาตรฐานสู่สากล ตรงตามความต้องการของตลาดและเดินตรงตามทิศทางของการพัฒนาจังหวัดสงขลาจากวิสัยทัศน์สงขลา 2555 ซึ่งเกิดจากผู้บริหารและนักวิชาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมจัดทำเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัดสงขลาในระยะ 15 ปีข้างหน้า (2540-2555) ประกาศใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตั้งแต่ 1 มกราคม 2540 เป็นต้นมาซึ่งหนึ่งในวิสัยทัศน์ทั้ง 9 ด้านมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้และภูมิภาค โดยมีรายได้ประชาชาติอยู่ในระดับ 1 ใน 5 ของประเทศและมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมมุ่งเน้นการปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม การบริหารให้กระจายรายได้สู่ภูมิภาค ส่งเสริมการผลิตตามแนวคิด “หนึ่งชุมชน หนึ่งผลิตภัณฑ์” (One Village One Product) ส่งเสริมการผลิต การแปรรูปวัตถุดิบ การตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐว่าด้วยโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ.2542:39)

เมืองสงขลา เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์เป็นเมืองท่าค้าขายมาแต่โบราณการปะทะสัมพันธ์กับสังคมอื่น วัฒนธรรมอื่นเกิดขึ้นตลอดเวลาทุกชุมชนในสงขลาจึงมีประสบการณ์อันเกิดจากการติดต่อกับสังคมภายนอกอย่างกว้างขวางและหลากหลาย วัฒนธรรมหลายอย่างของชาวจังหวัดสงขลา จึงมีร่องรอยของการผสมผสานกลมกลืนกันของวัฒนธรรมอย่างชัดเจนรวมทั้งโลกทัศน์ที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกด้วยเช่นกัน การเลือกเอาคุณประโยชน์จากการปะทะสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอื่นมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์วิธีการสนองตอบต่อปัญหาของตัวเองอย่างเหมาะสมจนประสบความสำเร็จ สามารถกำหนดเป็นวิถีคิดแนวปฏิบัติและสืบทอดเป็นภูมิปัญญาในรูปแบบต่างๆ มากมาย พร้อมทั้งมีทรัพยากรธรรมชาติและมีวัตถุดิบในการผลิตและการสร้างสรรค์ผลงานอย่างอุดมสมบูรณ์

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา โดยการเลือกศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ติดอันดับดีเด่นของจังหวัดสงขลา ตรวจสอบรายการผลิตภัณฑ์จากรางวัลชัยชูชัยชื่อผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล : สินค้าที่ผลิตโดยชุมชน ครั้งที่ 1/2545 คือ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา (คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.2545:79) ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล (OTOP) มีจุดเด่น เอกลักษณะของท้องถิ่นนั้นๆ แสดงถึงความปราชญ์ในการผลิต คุณค่าแห่งความรู้และภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่นสงขลาที่ได้รับสืบทอดพัฒนาซึ่งความรู้ความสามารถ ผ่านการสั่งสมมาอย่างหลากหลายสอดคล้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตและมีศิลปะที่สวยงามของภูมิปัญญาบรรพบุรุษ ทั้งยังนำมาใช้เป็นแนวคิดในการพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมที่เน้นความเรียบง่าย การพึ่งพาตนเองความพอมีพอกิน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความกลมกลืนสอดคล้องกับธรรมชาติ และต้องการให้คนรุ่นหลังได้รับทราบและสืบทอดซึ่งภูมิปัญญาที่หลากหลายนั้นไว้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน
2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต
3. ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้ทราบถึงกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตอันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน
2. ได้ทราบถึงองค์ความรู้ มาตรฐานหลักเกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้าที่มีศักยภาพหรือความพร้อมที่จะขึ้นบัญชีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
3. ให้ความรู้ความเข้าใจ ก่อเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาชาวบ้าน ควรแก่การส่งเสริมอนุรักษ์สืบสานและพัฒนาสืบไว้

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ประชากร คือ ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกะลามะพร้าวที่ติดอันดับดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว บ้านเลขที่100 บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม จำนวน 35 คน โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากรายการผลิตภัณฑ์ในร่างบัญชีรายชื่อผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล : สินค้าที่ผลิตโดยชุมชน ครั้งที่ 1/2545 (คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.2545:79)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหา ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน
 - 1.1 การเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต
 - 1.2 กระบวนการผลิต
 - 1.3 การควบคุมคุณภาพ
 - 1.4 การบริหารจัดการกลุ่ม

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต
 - 2.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล
 - 2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับชุมชน
 - 2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระหว่างชุมชน
3. ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า
 - 3.1 ด้านตัวสินค้า (ผลิตภัณฑ์)
 - 3.2 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (การบริหารการจัดการชุมชน)

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ฐานความรู้ ทักษะและประสบการณ์ของชาวบ้านที่ได้สั่งสมมาอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นความรู้หรือทักษะที่ชาวบ้านคิดขึ้นเองหรือได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากชุมชนอื่น รวมทั้งความรู้ที่ชาวบ้านได้พัฒนาขึ้นเพื่อปรับตัวแสวงหาทางออกและ แก้ไขปัญหาของชุมชนให้เหมาะสมกับวิถีการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงของชาวบ้าน

ธุรกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กในชนบทเพื่อดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อยกระดับรายได้และคุณภาพของเกษตรกรให้สูงขึ้นและส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง โดยเน้นการรวมกลุ่มเพื่อจัดการอย่างครบวงจรทั้งการผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริหารจัดการของกลุ่ม ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาธุรกิจผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา

กระบวนการถ่ายทอด หมายถึง วิธีการหรือขั้นตอนที่ใช้ในการส่งต่อหรือการถ่ายทอดทักษะความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนทัศนคติ จากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่งเพื่อสืบทอดการดำรงอยู่และเพื่อสืบทอดในรุ่นต่อไป

หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ หมายถึง กฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดที่กำหนดขึ้นจากคณะกรรมการเพื่อต้องการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้า โดยแบ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มสินค้า และกลุ่มศิลปวัฒนธรรม สถานที่และบริการ ซึ่ง กอ.นตผ. ได้มีมติเห็นชอบ เมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545

ผลิตภัณฑ์ดีเด่น หมายถึง สินค้าที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานหลักเกณฑ์ การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ของคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติขึ้นบัญชีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งจะมีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมาตรฐาน มีจุดเด่น มีจุดขายที่มีลักษณะแพร่หลายให้เป็นที่รู้จักทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกะลามะพร้าว ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หมายถึง เป็นโครงการสำคัญที่กำหนดขึ้นภายใต้นโยบายจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองภายใต้นโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความยากจนของประเทศมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในแต่ละชุมชนรวมตัวเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ แปรรูปจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หลัก 1 ผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบทรัพยากรของท้องถิ่นภาครัฐจะให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่และการบริหารจัดการที่ดีเพื่อเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์สินค้าของชุมชนสู่ตลาดในประเทศและต่างประเทศ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแยกประเภทไว้เป็นหมวดหมู่ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสงขลา

- 1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสงขลา
- 1.2 วิสัยทัศน์สงขลา ปี 2555
- 1.3 ข้อมูลทั่วไปตำบลปาดังเบซาร์
- 1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับกะลามะพร้าว

2. ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

- 2.1 ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 2.2 กระบวนการเกิดภูมิปัญญาชาวบ้านและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
- 2.3 องค์ประกอบและลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 2.4 ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 2.5 ภูมิปัญญาชาวบ้านกับเศรษฐกิจชุมชน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนและการตลาด

4. ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

- 4.1 ความเป็นมาของโครงการ
- 4.2 ตราสัญลักษณ์ของโครงการ
- 4.3 วิสัยทัศน์ของโครงการ
- 4.4 เป้าหมายของโครงการ
- 4.5 วัตถุประสงค์ของโครงการ
- 4.6 หลักการพื้นฐานของโครงการ
- 4.7 ยุทธศาสตร์ของโครงการ
- 4.8 ภารกิจของโครงการ
- 4.9 สนับสนุนโครงการ
- 4.10 หลักเกณฑ์มาตรฐานและการคัดเลือกผลิตภัณฑ์

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน/การตลาด

1. ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสงขลา

1.1 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดสงขลา

ประวัติความเป็นมา

เมืองสงขลาเดิมทีเคยตั้งอยู่ที่จังหวัดพระหรืออำเภอสตงพระในปัจจุบันซึ่งเมืองสตงพระเป็นเมืองเก่าแก่เคยเจริญรุ่งเรืองอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-13 เมืองเก่าที่จะตั้งพระนี้มีชื่อเรียกกันแต่เดิมว่าเมืองสตงพระ ต่อมาได้เพี้ยนเป็นสตงพระ เป็นเมืองท่าค้าขายสำคัญของชาวอินเดียและเปอร์เซียที่แล่นเรือมาถึงที่นี่

มีความปรากฏในพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาเมื่อแรกสถาปนาใน ปี พ.ศ.1893 ว่าในบรรดาหัวเมืองประเทศราช 16 หัวเมืองของกรุงศรีอยุธยานั้นมีชื่อเมืองสงขลา รวมอยู่ด้วย ซึ่งนักประวัติศาสตร์ก็ยังไม่แน่ใจว่าจะเป็นไปได้แต่ก็ทำให้สันนิษฐานได้ว่า ครั้งกระนั้นก็มีเมืองสงขลาอยู่แล้ว

ความเป็นมาของชื่อสงขลาในตำนานเล่ากันว่า ครองปากทะเลสาบสงขลามีกะอยู่ 2 เกาะที่เรียกว่า เกาะหนู เกาะแมว ในบัดนั้นสมัยโบราณเมื่อพ่อค้าชาวอินเดียและเปอร์เซียแล่นเรือมาค้าขายกับเมืองสตงพระนั้นเมื่อมองจากในทะเลเข้ามาเห็นเกาะสองเกาะนี้เหมือนสิงห์หมอบอยู่พ่อค้าชาวอินเดียจึงเรียกเกาะทั้งสองนี้ว่า สิงหลา (สิง-หะ-ลา) ครั้นเมื่อพ่อค้าชาวเปอร์เซียมาถึง ฟังสำเนียงคำว่า สิงหลา เป็นแซงกอร่า บ้าง ซิงกอร่า ก็มีซึ่งในที่สุดก็เพี้ยนเป็น "สงขลา" ตามสำนวนของชาวถิ่นพื้นเมือง

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองสงขลาที่สตงพระ เป็นเมืองหนึ่งในเมืองสิบสองนักษัตรที่ขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช โดยให้รูปไก่เป็นตราประจำเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2185 อันตรงกับรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยานั้นเจ้าเมืองสงขลาคบคิดกับจอมสลัดอุโยคานะแห่งเมืองปรากฏว่าทัพจากกรุงศรีอยุธยายกมาตีเมืองสงขลาที่สตงพระถึง 2 ครั้งในปี พ.ศ. 2191 และ พ.ศ. 2193 แต่ก็ไม่สามารถตีได้ จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดให้ยกทัพมาตีเมืองสงขลาอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2223 คราวนี้เองจึงตีเมืองสงขลากลับคืนมาได้

จากสงครามคราวนี้เองได้มีการย้ายที่ตั้งเมืองสงขลาจากสตงพระมาอยู่ที่ปากทะเลสาบสงขลาตรงหัวเขาแดงสืบมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นเมื่อเสียกรุงแก่พม่าในปี พ.ศ. 2310 พระปลัดเมืองนครตั้งคนเป็นใหญ่เรียกว่า ก๊กเจ้าพระยานครนั้นได้ให้นายวิเถียน ซึ่งเป็นญาติมาปกครองเมืองสงขลาที่หัวเขาแดงสืบมา แต่เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงตีเมืองนครได้แล้วนั้น นายวิเถียนก็ถูกถอดโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายอากรวังนทชาวจีนชื่อ เหยีย่งเห่งว่า ซึ่งมาผูกอากรวังนทในทะเลสาบสงขลาอยู่นาน มีอุปนิสัยใจคอคดีชาวเมืองเรียกกันว่า ขวี่แป๊ะหรือตัวแป๊ะ ด้วยความเคารพนับถือขึ้นเป็นเจ้าเมืองสงขลาแทนมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสุวรรณคีรีสมบัติ ซึ่งท่านผู้นี้คือต้นตระกูล ณ สงขลา

สถานที่ตั้งเมืองสงขลาในสมัยนั้นคือบ้านบ่อทรัพย์ ตำบลหัวเขา อำเภอเมืองสงขลาในทุกวันนี้ ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับตัวเมืองปัจจุบัน ยังมีร่องรอยหลักฐานเก่าๆ เช่น สถานที่ที่ชาวบ้านเรียกว่า ที่วัง อันเป็นที่ตั้งจวนเจ้าเมืองและยังมีสุสานของต้นตระกูล ณ สงขลา อยู่ที่บ้านบ่อทรัพย์แห่งนี้นับมา

เมืองสงขลาตั้งอยู่ที่หัวเขาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าเมืองคือ พระยาวิเชียรคีรี (เถียน) ได้กราบบังคมทูลขอย้ายที่ตั้งเมืองมาอยู่ฝั่งตะวันออกของทะเลสาบสงขลาเมื่อพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชานุญาตแล้วจึงมีการย้ายเมืองสงขลามาสร้างใหม่ที่บ้านบ่อยาง (ปราโมทย์ ทัศนาศุวรรณ 2532:150-151)

เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 เมืองสงขลาซึ่งอยู่ในเขตปกครองของ นครศรีธรรมราช จนกระทั่งปี พ.ศ. 2476 ได้ยุบเลิกระบบเทศาภิบาลเมืองสงขลาจึงเป็นจังหวัดสงขลามาจนถึงปัจจุบัน (สันต์ ภาวิต.2540:150)

รูปตราสัญลักษณ์

รูปหอยสังข์อยู่บนพานแว่นฟ้า หมายถึง หอยสังข์ บ่งบอกถึงทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นอันเนื่อง จากเป็นจังหวัดที่อยู่ติดชายฝั่งทะเล มีความยาวชายฝั่ง 154 กิโลเมตร และจำนวนเกาะ 8 เกาะ หอยสังข์ยังมีความหมายทางวัฒนธรรม เนื่องจากสังข์นำมาใช้ในพิธีมงคลเป็นเครื่องหมายถึงการสืบทอดประเพณีอันดีงาม แต่โบราณการเชิดชูสังข์ไว้เหนือพานแว่นฟ้าหมายความว่าความถึงการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของ จังหวัดสงขลา

คำขวัญ นกน้ำเพลินตา สมิหลาเพลินใจ เมืองใหญ่สองทะเล เสน่ห์สะพานป๋า ศูนย์การค้าแดนใต้

ความหมาย นกน้ำเพลินตา : นกน้ำเป็นนกที่อาศัยอยู่ในทะเลสาบสงขลา มีจำนวนมากและหลากหลายพันธุ์ จึงถูกจัดตั้งเป็นอุทยานนกน้ำคูขุดในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา, สมิหลา : เป็นชื่อที่มีภูมิ ลักษณะวรรณนาของชายหาดโค้งเว้าโชดหินที่มีนางเงือกรูปปั้นหล่อสำริดนั่งอยู่ริมทะเลและมองเห็นเกาะหนู เกาะแมวในทะเลอยู่เบื้องหลัง เมืองใหญ่สองทะเล : เป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับทะเลด้านอ่าวไทยและทะเลสาบ สงขลา, เสน่ห์สะพานป๋า : เป็นสะพานที่ยาวที่สุดในประเทศไทย มี 2 คอนเชื่อมระหว่างเกาะยอด้านหนึ่งกับฝั่ง อำเภอเมืองสงขลา มีความยาว 940 เมตร และเกาะยออีกด้านหนึ่งกับฝั่งอำเภอสิงหนคร ความยาว 1,700 เมตร, ศูนย์การค้าแดนใต้ : หมายถึงจังหวัดสงขลาที่มีอำเภอลาดใหญ่เป็นศูนย์กลางการค้าและการพาณิชย์ การรวม เป็นชุมทางคมนาคมทางรถไฟ ทางน้ำและทางอากาศของภาคใต้ที่เชื่อมโยงไปสู่ต่างประเทศ (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ.2545:255-256)

สภาพภูมิศาสตร์

จังหวัดสงขลาตั้งอยู่ในภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย หรือทางฝั่งทะเลตะวันออกของอ่าวไทย สูงจากระดับน้ำทะเลโดยเฉลี่ย 4 เมตรปรากฏตามพิกัดทางภูมิศาสตร์ที่ละติจูด 6 องศา 7 ลิปดา ถึง 7 องศา 56 ลิปดาเหนือและลองจิจูด 100 องศา 1 ลิปดาถึง 100 องศา 6 ลิปดาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครตาม ระยะทางหลักผ่านดินประมาณ 1,200 กิโลเมตรหรือระยะทางตามเส้นทางรถไฟสายใต้ประมาณ 947 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดนครศรีธรรมราชและพัทลุง
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดยะลา ปัตตานีและรัฐเคดาห์ รัฐเปอร์ลิสประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ อ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดสตูลและพัทลุง

ภูมิประเทศตอนเหนือเป็นที่ราบลุ่มโดยมาก ตอนตะวันออกริมทะเลเป็นที่ราบ แต่ชายทะเลค่อนข้างไปทางเหนือเป็นเนินทรายสูงๆ บ้าง ตอนใต้และตอนตะวันตกเป็นที่ราบสูงแล้วค่อยลาดเทลงไปทางทะเลสาบ สงขลา มีป่าและภูเขาทั่วๆ ไป น้ำในแม่น้ำลำคลองต่างๆ ไหลจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ ไปทางทิศเหนือ

จังหวัดสงขลามิภูเขาและแม่น้ำลำคลองหลายสาย คือ ทะเลสาบสงขลามิเนื้อที่แผ่กว้างติดต่อกันหลายอำเภอ เป็นแหล่งสัตว์น้ำหลายอำเภอและเป็นเส้นทางคมนาคมระหว่างตัวเมืองสงขลา กับท้องที่รอบๆ ทะเลสาบ เช่น อำเภอระโนด อำเภอสทิงพระ และจังหวัดพัทลุง

คลองอู่ตะเภา ต้นน้ำจากทิวเขานครศรีธรรมราชและทิวเขาสันกาลาคีรี ไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา
คลองรัตภูมิ ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาสันกาลาคีรี ไหลลงสู่ทะเลสาบที่ตำบลปากบาง อำเภอเทพา
คลองเทพา ต้นน้ำเกิดจากทิวเขาสันกาลาคีรี ทิวเขานครศรีธรรมราช ไหลลงสู่ทะเลสาบที่อำเภอรัตภูมิ

คลองนาทวีหรือคลองสะกอม ต้นน้ำเกิดจากเขาน้ำค้างในทิวเขาสันกาลาคีรี ไหลลงสู่ทะเลสาบที่ตำบลสะกอม

คลองระโนด ไม่มีต้นน้ำที่เกิดจากภูเขาโดยตรง เป็นคลองที่ผ่านไปตามพื้นที่ราบตั้งแต่ปากน้ำระโนดจนถึงอำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในทะเลสาบสงขลามิเกาะหลายเกาะ แต่ส่วนใหญ่อยู่ในเกาะจังหวัดพัทลุง เช่น เกาะนางคำ เกาะสี่ เกาะห้า เกาะในเขตจังหวัดสงขลามิเกาะใหญ่ เกาะยอ

ทิวเขานครศรีธรรมราชเป็นทิวเขายาวจากเหนือลงใต้ตั้งแต่จังหวัดนครศรีธรรมราชลงไปจดประเทศมาเลเซีย เป็นเส้นแบ่งเขตแดนระหว่างจังหวัดสงขลา กับจังหวัดสตูล

ทิวเขาสันกาลาคีรี เป็นทิวเขาที่กั้นเขตแดนระหว่างไทยกับมาเลเซียในเขตท้องที่อำเภอสะเดา อำเภอนาทวี และอำเภอบำลือ (สันต์ ภาวิต.2540:144-145)

จังหวัดสงขลามิเนื้อที่ 7,393.884 ตารางกิโลเมตร มีขนาดใหญ่อันดับ 3 ของภาคใต้ รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัดนครศรีธรรมราช (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ.2545:255-256)

ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดสงขลาประกอบด้วยพื้นที่ตามสัดส่วนของลักษณะภูมิประเทศดังนี้ พื้นที่ลาดเชิงเขา ร้อยละ 31.17 พื้นที่ภูเขาและเกาะร้อยละ 24.76 พื้นที่ราบลุ่มตอนในร้อยละ 16.69 พื้นที่ชายทะเลร้อยละ 16.13 และพื้นที่น้ำร้อยละ 11.25 กระแสลมประจำฤดูของท้องถิ่นมี 2 ฤดู คือ ฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (ปลายตุลาคม - กุมภาพันธ์) มีฝนตกมากอากาศไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัด ส่วนฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (ต้นมีนาคม - ตุลาคม) มีฝนตกน้อย

การปกครอง

จังหวัดสงขลาในฐานะหน่วยงานรัฐกำหนดพื้นที่สำหรับเขตการปกครองในปัจจุบันเป็นไปดังนี้ แบ่งออกเป็น 16 อำเภอ 125 ตำบลและ 981 หมู่บ้าน ได้แก่

1. อำเภอเมืองสงขลา ประกอบด้วย ตำบลเกาะแก้ว ตำบลพะวง ตำบลทุ่งหวัง ตำบลเกาะยอ ตำบลเขาปู่ช้าง ตำบลบ่อยาง
2. อำเภอหาดใหญ่ ประกอบด้วย ตำบลทุ่งคำเสา ตำบลคลองแห ตำบลน้ำน้อย ตำบลควนลัง ตำบลคลองอู่ตะเภา ตำบลฉลุง ตำบลบ้านพรุ ตำบลทุ่งใหญ่ ตำบลท่าข้าม ตำบลพะตง ตำบลคลองหอย
3. อำเภอคลองหอยโข่ง ประกอบด้วย ตำบลคลองหอยโข่ง ตำบลทุ่งลาน ตำบลโคกม่วง ตำบลคลองทลาย

4. อำเภอสะเคา ประกอบด้วย ตำบลปาดังเบซาร์ ตำบลทุ่งหมอ ตำบลท่าโพธิ์ ตำบลพังงา ตำบลปริก ตำบลเขามิเกียรติ ตำบลสำนักแก้ว ตำบลสำนักขาม ตำบลสะเคา

5. อำเภอนาทวี ประกอบด้วย ตำบลนาทวี ตำบลทับช้าง ตำบลท่าประดู่ ตำบลคลองทราย ตำบลคลองขวาง ตำบลสะท้อน ตำบลนาหมอศรี ตำบลฉาง ตำบลปลักหนู ตำบลประกอบ

6. อำเภอระโนด ประกอบด้วย ตำบลระโนด ตำบลปากแตร ตำบลบ่อตรุ ตำบลพังยาง ตำบลท่าบอน ตำบลคลองแดน ตำบลแดนสงวน ตำบลบ้านใหม่ ตำบลบ้านขาว ตำบลระวะ ตำบลวัดสน ตำบลตะเคียนยะ

7. อำเภอสทิงพระ ประกอบด้วย ตำบลจะทิ้งพระ ตำบลกระดังงา ตำบลสนามชัย ตำบลคันทรง ตำบลชุมพล ตำบลคลองวี ตำบลคูขุด

8. อำเภอจะนะ ประกอบด้วย ตำบลบ้านนา ตำบลคลองชัน ตำบลสะกอม ตำบลสะพานไม้แก่น ตำบลคู ตำบลป่าชิง ตำบลแค ตำบลคลองเปยะ ตำบลขุนคัตหวาย ตำบลน้ำขาว ตำบลท่าหมอไทร ตำบลจะโหนด ตำบลนาหว้า ตำบลนาทับ

9. อำเภอเทพา ประกอบด้วย ตำบลเทพา ตำบลท่าม่วง ตำบลวังใหญ่ ตำบลปากบาง ตำบลลำไพล ตำบลเกาะสะบ้า ตำบลสะกอม

10. อำเภอสะบ้าย้อย ประกอบด้วย ตำบลสะบ้าย้อย ตำบลเปียน ตำบลบ้านโหนด ตำบลจะแหน ตำบลธารคีรี ตำบลทุ่งพอ ตำบลคูหา ตำบลเขาแดง ตำบลบาไทย

11. อำเภอรัตภูมิ ประกอบด้วย ตำบลกำแพงเพชร ตำบลท่าชะมวง ตำบลควนรู ตำบลคูหาใต้ ตำบลเขาพระ

12. อำเภอสิงหนคร ประกอบด้วย ตำบลหัวเขา ตำบลตงหม้อ ตำบลชิงโค ตำบลท่าบง ตำบลรำแดง ตำบลบางเขียด ตำบลม่วงงาม ตำบลสะแ้ว ตำบลป่าขาด ตำบลวัดขนุน ตำบลปากกรอ

13. อำเภอควนเนียง ประกอบด้วย ตำบลรัตภูมิ ตำบลบางเหรียญ ตำบลควนไส ตำบลห้วยลึก

14. อำเภอกระแสสินธุ์ ประกอบด้วย ตำบลเกาะใหญ่ ตำบลเชิงแส ตำบลโรง

15. อำเภอนาหม่อม ประกอบด้วย ตำบลนาหม่อม ตำบลพิจิตร ตำบลทุ่งขมิ้น ตำบลคลองหรีง

16. อำเภอบางกล่ำ ประกอบด้วย ตำบลบางกล่ำ ตำบลท่าช้าง ตำบลบ้านหาร ตำบลแม่ทอม

(คณะกรรมการประมวลฝ่ายเอกสารและจดหมายเหตุ.2545:257-258)

ประชากร

จังหวัดสงขลามีประชากรรวม 1,216,355 คน สภาพรวมของประชาชน 66% นับถือศาสนาพุทธ นอกนั้นนับถือศาสนาอิสลามและศาสนาอื่นๆ ส่วนใหญ่มีความสำนึกและยึดมั่นในความเป็นคนไทย มีชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ประชากรดำรงชีวิตโดยทำงานในภาคเกษตรกรรมที่เป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจหลักคิดเป็นร้อยละ 54.61 และประชากรผู้มีงานทำนอกจากภาคเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 45.39 และอื่นๆ ร้อยละ 2.2 รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรใน ปี พ.ศ. 2538 เท่ากับ 8,305 บาทต่อปี (จังหวัดสงขลา.2540:1-2)

เศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับอาชีพและผลิตผลทางเกษตรกรรม เช่น ทำนา 70% ทำสวนยาง 14.6% มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร 1,458,699 ไร่ สำหรับอาชีพประมงมีพื้นที่จับสัตว์น้ำประมาณ

30,590,000 ไร่ เป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้ประชาชนมากกว่าอาชีพอื่นๆ

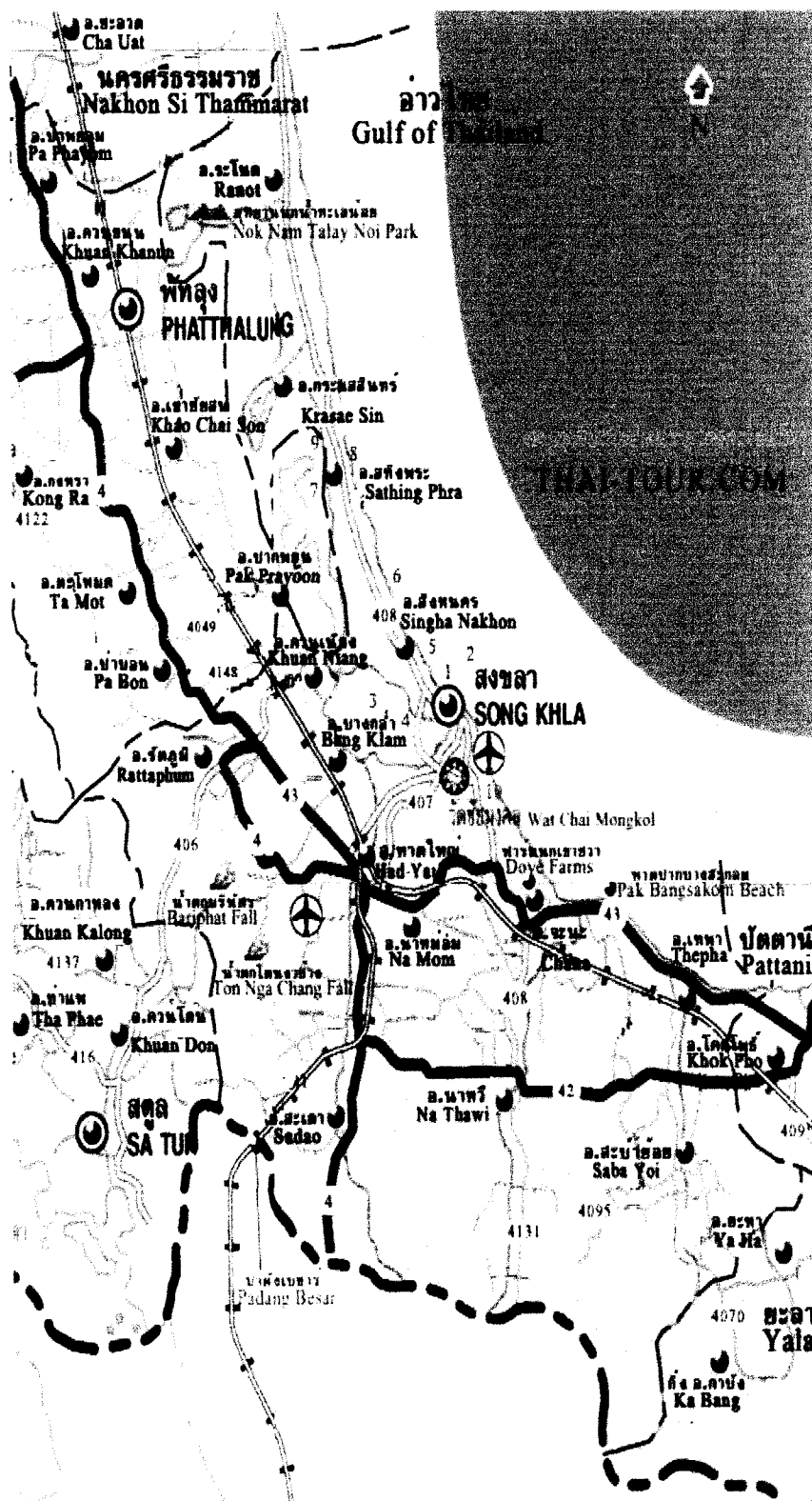
คมนาคม

ทางบก มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 เลียบฝั่งตะวันตกระยะทางประมาณ 1,300 กิโลเมตร เลียบฝั่งตะวันออกประมาณ 1,125 กิโลเมตร นอกจากนี้มีทางรถไฟยาวประมาณ 947 กิโลเมตร โดยสถานีรถไฟชุมทางหาดใหญ่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางคมนาคมที่สำคัญของภาคใต้

ทางอากาศ สนามบินอำเภอหาดใหญ่มีเที่ยวบินภายในและภายนอกประเทศทุกวัน สำหรับเส้นทางหาดใหญ่ - กรุงเทพฯ ใช้เวลาเดินทาง 1.15 ชั่วโมง

ทางน้ำ บริษัทเดินเรือไทย มีเที่ยวเดินเรือระหว่างสงขลา-กรุงเทพฯ สัปดาห์ละ 2 เที่ยว ใช้เวลาเดินทาง 3 วัน (คณะกรรมการประมวลฝ่ายเอกสารและจดหมายเหตุ 2545:264)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เอื้ออำนวยต่อการใช้สอยและยังชีพในชีวิตประจำวันทำให้ประชากรนอกจากจะมีรายได้จากอาชีพหลักแล้ว ยังมีรายได้เพิ่มจากการประกอบอาชีพเสริม มีการรวมกลุ่มผลิตสินค้า โดยการนำเอาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์สร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย สามารถสร้างรายได้และพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ภาพประกอบ 1 แผนที่จังหวัดสงขลา

ที่มา : <http://www.songkhlaonline.com/?page=map>. (วันที่ 28 สิงหาคม 2546)

1.2 วิสัยทัศน์สงขลาปี 2555

จังหวัดสงขลาได้ให้ผู้บริหารและนักวิชาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนร่วมกันจัดทำวิสัยทัศน์สงขลา 2555 ขึ้นเพื่อกำหนดทิศทางทางการพัฒนาจังหวัดสงขลาในระยะ 15 ปี ข้างหน้า (2540-2555) โดยประกาศใช้เป็นแนวทางปฏิบัติตั้งแต่ 1 มกราคม พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา

วิสัยทัศน์สงขลา 2555 มีวิสัยทัศน์ด้านต่าง ๆ 9 ด้าน โดยให้คณะทำงานดำเนินการแปลงวิสัยทัศน์ฯ ไปสู่การปฏิบัติมีสาระสำคัญ สรุปดังนี้

1. ด้านทรัพยากรมนุษย์ วิสัยทัศน์ เป็นศูนย์กลางการศึกษา ประชาชนมีคุณภาพและคุณธรรม ได้รับการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างต่ำ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง แนวทาง : มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับให้มีความรู้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน ส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบ ส่งเสริมให้มีทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างน้อย 2 ภาษา สร้างความเสมอภาคและโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึง
2. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ วิสัยทัศน์ เป็นศูนย์กลางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาการเกษตรและอุตสาหกรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แนวทาง : พัฒนาบุคลากรรัฐให้มีความรู้ ความสามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ จัดตั้งศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศทั้งระดับจังหวัดและระดับอำเภอ จัดตั้งเครือข่าย Internet-Songkhla เชื่อมโยงข้อมูลทั้งภาครัฐและเอกชน
3. ด้านเศรษฐกิจ วิสัยทัศน์ เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้และภูมิภาคโดยมีรายได้ประชาชาติอยู่ในระดับ 1 ใน 5 ของประเทศและมีมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม แนวทาง : มุ่งเสริมการผลิตตามแนวคิด "หนึ่งชุมชนหนึ่งผลิตภัณฑ์" (One Village One Product) ส่งเสริมการผลิตการแปรรูปวัตถุดิบ การตลาดทั้งภายในและต่างประเทศส่งเสริมการประมงพื้นบ้านและประมงเชิงพาณิชย์เพิ่มศักยภาพด้านการค้า การตลาดกับต่างประเทศโดยเฉพาะชายแดนและกลุ่มประเทศเขตเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย (IMT-GT)
4. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน วิสัยทัศน์ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งและการสื่อสารของภาคใต้และภูมิภาค แนวทาง : มุ่งเน้นการพัฒนาการคมนาคมขนส่ง ทางบก ทางเรือ ทางอากาศและระบบขนส่งมวลชนให้บริการได้สะดวกรวดเร็วและทันสมัย ปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้มีโทรศัพท์มือถืออย่างทั่วถึงมีน้ำประปาทุกหมู่บ้านและไฟฟ้าทุกครัวเรือนขยายถนนสายสำคัญเป็น 4 ช่องจราจรและสร้างถนนลาดยางหรือคอนกรีต ระหว่างตำบล หมู่บ้านทุกสาย พัฒนาพื้นที่บริเวณชายแดนไทย - มาเลเซียให้มีความเจริญทัดเทียมกับประเทศเพื่อนบ้าน
5. ด้านการท่องเที่ยว วิสัยทัศน์เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวการประชุมสัมมนาและกาแสดงสินค้าในระดับประเทศและระดับนานาชาติแนวทาง : พัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและโบราณสถานที่มีอยู่ให้ดีขึ้นพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว พัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาระบบการบริการของสถานประกอบการ มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ส่งเสริมให้มีการลงทุนและจัดสร้างสถานที่ประชุมสัมมนาและการแสดงสินค้าระดับนานาชาติส่งเสริมให้มีการลงทุนและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เช่น พื้นที่บริเวณเขาเทวดา อำเภอเมืองสงขลา อุโมงค์ประวัติศาสตร์เขาน้ำค้าง อำเภอนาทวี
6. ด้านสังคม วัฒนธรรมและศาสนา วิสัยทัศน์ สังคมมีคุณธรรมประชาชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แนวทาง : มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวที่อบอุ่น สร้างองค์ชุมชนให้เข้มแข็ง ปลอดภัยอบายมุขและยาเสพติดให้โทษ พัฒนางานสาธารณสุขให้สามารถบริการประชาชนอย่างเพียงพอและทั่วถึง พัฒนาบุคลากรและองค์กรทางศาสนาให้มีศักยภาพในการสั่งสอนหลักธรรมและศาสนา สนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมระดับอำเภอทุกอำเภอ
7. ด้านการเมืองการปกครอง วิสัยทัศน์ ประชาชนมีศรัทธาต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แนวทาง : มุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเฉพาะในลักษณะประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมทุกระดับโดยการจัดตั้งประชุมระดับจังหวัดและอำเภอส่งเสริมให้เยาวชนทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย สนับสนุนหน่วยการปกครองท้องถิ่นให้เข้มแข็ง สามารถ

บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปรับปรุงการบริหารราชการให้ทันสมัย บริการรวดเร็วในลักษณะ One Step Service Center

8. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิสัยทัศน์ มีระบบการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ พื้นฟูและการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยคำนึงการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทาง : มุ่งเน้นการวางระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมการอนุรักษ์และฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นเป้าหมายสำคัญในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ การใช้มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

9. ด้านการบริหารจัดการ วิสัยทัศน์กลไกของรัฐมีประสิทธิภาพในการบริหารและการจัดการ โดยภาคเอกชนและประชาชนมีส่วนร่วม แนวทาง : มุ่งเน้นการบริหารการดำเนินงานของวิสัยทัศน์สงขลาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด โดยจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารวิสัยทัศน์สงขลา ณ สำนักงาน จังหวัดสงขลา จัดตั้งกองทุนและระดมการจัดหาเงินทุนสนับสนุนการดำเนินงานมูลนิธิเรวรักษ์สงขลาเฉลิมพระเกียรติส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารโดยการร่วมคิด ร่วมทำ

จากวิสัยทัศน์ทั้ง 9 ด้าน ข้างต้น นำมาสู่ภาพรวมวิสัยทัศน์สงขลา 2555 ที่ว่า “พ.ศ.2555 สงขลาจะเป็นเมืองหลักและเป็นศูนย์กลางของภาคใต้ตอนล่าง” (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ.2545:39-41)

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์เป็นเมืองที่มีการค้าขายและเจริญมาแต่อดีตตั้งแต่กล่าวข้างต้น ฉะนั้นจึงมีการดำเนินการกำหนดทิศทางการพัฒนาจังหวัดสงขลาในด้านต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติส่งผลให้จังหวัดสงขลาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้ตอนล่างและภูมิภาคมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงเป็นธรรม

1.3 ข้อมูลทั่วไปตำบลปาดังเบซาร์

ประวัติความเป็นมา

ตำบลปาดังเบซาร์แยกจากตำบลทุ่งหมอ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2527 เพราะตำบลทุ่งหมอ มีพื้นที่กว้างยากแก่การปกครองและตำบลปาดังเบซาร์เป็นตำบลติดต่อกับชายแดนประเทศมาเลเซียอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอสะเดา มีจำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน แยกออกเป็นเขตเทศบาล 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 บ้านตันหยอม หมู่ที่ 2 บ้านปาดังเบซาร์ และหมู่ที่ 9 บ้านควนขัน

ภาพประกอบ 2 องค์การบริหารส่วนตำบลปาดังเบซาร์และถนนบ้านหน้าถ้ำ
ที่มา : <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=901007> (วันที่ 16 สิงหาคม 2547)

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลทุ่งหมอน อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลสำนักแก้ว อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลา
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลทุ่งหมอน อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลา

จำนวนประชากร

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 19,437 คน เป็นชาย 9,702 คน เป็นหญิง 9,735 คน

ข้อมูลอาชีพ

อาชีพหลัก ทำสวน ผลิตภัณฑืกะลามะพร้าว

อาชีพรอง รับจ้างทั่วไป ทำสวนยางพารา คัดเย็บเสื้อผ้า

ข้อมูลสถานที่สำคัญ

1. วัด/สำนักสงฆ์ 4 แห่ง
2. โรงเรียนมัธยม 1 แห่ง
3. โรงเรียนระดับประถม 7 แห่ง
4. สถานีอนามัย 3 แห่ง
5. องค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง

การคมนาคม

การเดินทางเข้าสู่ตำบลเป็นถนนลาดยางและถนนลูกรัง ระยะทางจากที่ว่าการอำเภอสระเคาะถึงตำบล ปาดังเบซาร์ 14 กิโลเมตร

สถานที่ท่องเที่ยว

วัดถ้ำเขารูปช้าง เป็นสถานที่เคารพบูชา มีอยู่ 3 ถ้ำ สวยงามมากมีน้ำไหลลอดถ้ำและพระพุทธรูปซึ่งเป็นที่ศรัทธาและสักการบูชาของประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยว เดือนหนึ่งประมาณ 3,000-4,000 คน และมีอาหารเจจัดไว้ให้รับประทาน วัดถ้ำเขารูปช้างตั้งอยู่ที่บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสระเคาะ จังหวัดสงขลา โดยมีภูเขาทั้งลูกมีลักษณะคล้ายรูปช้าง เดิมเป็นที่นี้เป็นป่าเขารกร้าง เต็มไปด้วยต้นไม้พงหญ้า สัตว์ป่าชุกชุม ไม่มีทางเดิน ไม่มีสะพานข้ามลำคลองน้อยคนที่เข้าไปถึง พระอาจารย์ผู้บุกเบิกวัดเขารูปช้างแห่งนี้คือ พระครูใบฎีกาจวงเจีย ยสโร (พระอาจารย์เม่งช้า) เจ้าอาวาสวัดเขารูปช้าง

ภาพประกอบ 3 ประตูทางเข้าวัดเขารูปช้าง

ภาพประกอบ 4 วัดถ้ำเขารูปช้าง

ภาพประกอบ 5 ประตูทางเข้าถ้ำเขาภูช้าง

ที่มา : <http://www.thaitambon.com/tambon/ttambon.asp?ID=901007> (วันที่ 7 พฤษภาคม 2547)

ตำบลปาดังเบซาร์ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มีทรัพยากรธรรมชาติประกอบไปด้วยป่าไม้ สวนยางพารา เป็นตำบลที่ติดต่อกับชายแดนประเทศมาเลเซีย ฉะนั้นมีการค้าขายแลกเปลี่ยน มีสถานที่ท่องเที่ยวสวยงามมาก มีนักท่องเที่ยวหลั่งไหลเข้ามา ทำให้มีรายได้เข้าสู่ตำบลและชุมชน ทำให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มอาชีพเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวและเพื่อสนองนโยบายของรัฐในการนำภูมิปัญญาชาวบ้านในท้องถิ่นเดิมมาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติหรือเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับวัสดุที่ต่อยค่าเป็นเม็ดเงิน สามารถสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้คนในชุมชนอีกด้วย

1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับกะลามะพร้าว

คำว่า “กะโหลก กะลา” มักจะเป็นคำที่เปรียบเปรยที่กล่าวถึงการให้คุณค่าของสิ่งของว่าดูไม่มีค่า ไร้ราคาค่างวด ไม่มีความสำคัญอันใด โดยในความเป็นจริงแล้วคนไทยเราจะรู้จักและคุ้นเคยกับกะลาเป็นอย่างดี เพราะกะลาเป็นส่วนห่อหุ้มเนื้อของมะพร้าว พืชเศรษฐกิจที่อยู่บ้านเมืองเราและสำคัญของประเทศ เราพบเห็นได้ทั่วไปทุกภูมิภาคของประเทศ แต่นิยมปลูกกันมากในแถบภาคกลาง ภาคใต้ และชายฝั่งภาคตะวันออก (คนบูรพา.2544:59) คุณค่าและประโยชน์ของมะพร้าวมีมากมาย จนได้ชื่อว่า ต้นไม้แห่งชีวิต กล่าวคือ ทุกส่วนของต้นมะพร้าว สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ตั้งแต่รากจนถึงยอดเลยทีเดียว

การใช้ประโยชน์จากมะพร้าว เริ่มโดย เมื่อมะพร้าวออกจั่น หากนวดได้ก็จะให้น้ำหวานที่นำไปเคี่ยวเป็นน้ำตาลมะพร้าวใช้ทำอาหารคาวหวาน หรือจะผสมคั้นกับน้ำตาลสดหรือปล่อยทิ้งไว้ให้เป็นน้ำตาลเมา เป็นกะแฉ ก็ได้รสชาติไปอีกแบบ น้ำและเนื้อมะพร้าว เป็นอาหารชนิดเลิศ ไม่ว่าจะกินสดหรือเอามาประกอบทำอาหารคาวหวานเนื้อมะพร้าวที่แก่จัดนำมากลั่นให้น้ำมันประโยชน์พื้นฐานอย่างหนึ่งคือทำน้ำมันมะพร้าวสำหรับจุดตะเกียง อีกทั้งเอามาผสมทำสบู่ไว้ใช้ (หนึ่งฤทัย รัชชสุภา.2542:8-9)

กะลามะพร้าวจะเป็นส่วนที่เหลือจากการนำเนื้อมะพร้าวไปใช้ประโยชน์แล้ว โดยส่วนใหญ่กะลาก็มักจะทิ้งไปไม่มีใครมีใครนำเอามาใช้ประโยชน์กันมากนัก ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว คนไทยเราเองรู้จักการนำกะลามะพร้าวมาใช้แล้วตั้งแต่ในอดีต ไม่ว่าจะเป็นการนำมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน เช่น กระบวยตักน้ำ

กระจำ ทัพพี มีการนำมาทำเป็นของเล่น เช่น การเล่นดินกะลาหรือแม้แต่การนำมาเป็นส่วนประกอบของการทำเครื่องดนตรีไทย เช่น ซอด้วง ซอสามสาย เป็นต้น เพราะฉะนั้นกะลาจึงเป็นวัสดุที่ธรรมชาติมอบให้แก่มนุษย์ที่มีคุณประโยชน์มากมาย

1.4.1 งานฝีมือจากกะลามะพร้าว

มะพร้าวเป็นพืชที่มีความผูกพันกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนไทยมาช้านานคุณสมบัติที่ดีของมะพร้าว คือ ส่วนต่างๆ ของมะพร้าวสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า และสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หลากหลาย ตั้งแต่ ลำต้น ใบ ก้าน ผล รกมะพร้าว กาบมะพร้าว รากมะพร้าว

ประเภทของรูปแบบผลิตภัณฑ์มะพร้าว เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานหัตถกรรม มีมากมายหลายชนิด ขึ้นอยู่กับวัสดุที่มาจากส่วนต่างๆ ของมะพร้าว เช่น

ก้านมะพร้าว หรือแกนใบ นำมาผลิตงานหัตถกรรมได้หลายอย่าง เช่น ไม้กวาด เสวียนหม้อ หรือ ก้นหม้อ ที่รองจาน เครื่องประดับข้างฝา โป๊ะไฟฟ้า พัด ที่หุ้มภาชนะปักดอกไม้ กระเป๋าดึงสตรี กระเป๋าใส่ผลไม้ เป็นต้น

กาบมะพร้าว หรือเปลือกมะพร้าว มีคุณสมบัติแข็งแรง คงทนต่อน้ำและน้ำทะเล มีความยืดหยุ่นและสปริงดี นำมาทำเชือก ทำพรม กระสอบ แปรงชนิดต่างๆ อวน ไม้กวาด เสน่ใบสั้นใช้ขัดไม้ของพื้นนอน เบาะรถยนต์ เป็นต้น

ใบมะพร้าว ใช้สานเป็นภาชนะใส่ของชั่วคราว ห่อขนม สานหมวกกันแดด สานเป็นเครื่องเล่นเด็ก และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกรูปสัตว์ต่าง ๆ ของที่ระลึกประดับตกแต่ง

รากมะพร้าว เป็นเส้นยาว เหนียวมาก ใช้สานเป็นผลิตภัณฑ์ใช้สอย จำพวกตะกร้า ถาด ภาชนะสำหรับดอกไม้หรือใส่ของต่าง ๆ ประติษฐ์เป็นหัตถกรรมของที่ระลึก

รกมะพร้าว หรือเยื่อหุ้มคอมะพร้าว ลักษณะเป็นแผ่นใยหยาบบาง ๆ ยืดหยุ่นได้ แต่แยกขาดง่าย ใช้ผลิตหัตถกรรมประเภท กระเป๋า หมวก รองเท้าแตะ ก่องใส่ของ ดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น

กะลามะพร้าว มะพร้าวแก้วมีความคงทนมากไม่หัดตัวแม้ถูกน้ำ ถูกแดด แต่จะเปราะง่าย หักง่าย หากกระทบกับสิ่งแข็งๆ ใช้ทำผลิตภัณฑ์ภาชนะเครื่องประดับ เครื่องดนตรี ที่วางแก้วน้ำ กระบายคักน้ำ ที่เขียนรูปเป็นต้น(<http://www.google.co.th/search?q=cache:ixjqXQrTHLYJ:www.siamculture.net/plants/cocon...17/5/2547>)

1.4.2 มะพร้าวกับภูมิปัญญาไทย

คติความเชื่อ

มะพร้าวเป็นไม้มงคลและกำหนดปลูกไว้ทางทิศตะวันออก(บูรพา) ด้วยความเชื่อว่าเมื่อปลูกไว้บริเวณบ้านความโช้งจะไม่มี และจะอยู่เย็นเป็นสุข

ชื่อพื้นเมือง

- หมากอูน, หมากอูน, มะพร้าว (ทั่วไป)
- คอตำ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)

- คุง (ซอง-จินทบุรี)
- ย่อ (มลายู-ภาคใต้) โพล (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี)
- เข็ดคุง (เพชรบูรณ์)
- เอี้ยงจี (จีน)

ประโยชน์ทางยา

ส่วนที่ใช้เป็นยา คือเปลือกต้น เนื้อ น้ำมันมะพร้าว น้ำมันกะลา ดอก ราก กาบ

สรรพคุณในตำรายาไทย

- เปลือกต้นสด แก้เจ็บปวดฟัน และใช้ทาแก้หิด
- เนื้อมะพร้าว รับประทานเป็นยาบำรุงกำลัง ขับปัสสาวะ ขับพยาธิ แก้ไข้ กระจายน้ำ
- น้ำมันมะพร้าว รสหวานเค็ม รับประทานเป็นยาระบาย แก้ท้องเสีย ขับปัสสาวะ แก้พิษ แก้กระหายน้ำ แก้หืด แก้อาเจียนเป็นโลหิตและบวม น้ำนอกจากนี้ยังทำเป็นน้ำสัสมายชุใช้ประโยชน์อื่น ๆ อีกมาก
- น้ำมันมะพร้าว รสหวานเค็ม รับประทานเป็นยาบำรุงกำลัง หรือทาเป็นยาแก้กลากเกลื้อน บำรุงหัวใจ แก้โรคผิวหนังต่างๆ ทาแผลน้ำร้อนลวก ทาผิวหนังแตกแห้ง และใช้ทาผม
- กะลา เป็นยาแก้ท้องเสีย แก้ปวดกระดูกและเอ็น
- ดอก รสฝาดหวานหอม เป็นยาแก้เจ็บปากเจ็บคอ แก้ท้องเสีย แก้ร้อนใน กระจายน้ำ กล่อมเสมหะ บำรุงโลหิต แก้ปากเปื่อย
- ราก รสฝาดหวานหอม เป็นยาแก้ท้องเสีย ขับปัสสาวะ หรืออมบ้วนปากแก้เจ็บคอ

ขนาดและวิธีใช้

- แก้ปวดฟัน ใช้เปลือกต้นสด เมาใหม่ให้เป็นถ้ำ นำมาสีฟัน
- แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ จุกเสียด ใช้กะลามะพร้าวสะอาดเผาไฟจนแดง เอาคีมคีบเก็บไว้ในปิ๊บสะอาด และปิดฝาจะได้ถ่านกะลาคำ เอามาบดเป็นผงรับประทาน ใช้คราวละ 1-2 ช้อนโต๊ะ
- รักษาแผลเป็น เอามะพร้าวทั้งกะลาขูดออกมาแล้วบีบเอาน้ำมันได้เท่าไร เอาไปเคี่ยวจนสุกแล้วทิ้งไว้ให้เย็น เอาดอกมะลิ กลั่นใจเค็ด 7 ยอด โขลกให้ละเอียด ผสมน้ำมันมะพร้าวที่เคี่ยวแล้วทาทุกวันแผลเป็นจะหาย (<http://www.google.co.th/search?q=cache:ixjqXQrTHLYJ:www.siamculture.net/plants/cocon..17/5/2547>)

มะพร้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความผูกพันกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของไทยมาช้านานไม่ว่าจะเป็นความเชื่อว่ามีมะพร้าวเป็นไม้มงคลหรือมีสรรพคุณทางยาและสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใช้สอยต่างๆ ได้ นำมาให้เป็นประโยชน์อย่างคุ้มค่า ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ จนเกิดการกระจายความคิดในการนำมะพร้าวมาเสริมสร้างอาชีพหัตถกรรมพื้นบ้านที่สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชน เป็นการนำภูมิปัญญาชาวท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างลงตัว

2. ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

2.1 ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้าน

คำว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” (Popular Wisdom) จะใช้ทดแทนเรียกกันได้กับคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (Local Wisdom) หรือคำว่า (Wisdom) นักวิชาการที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2525:610) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ภูมิปัญญา” หมายถึง พื้นความรู้ความสามารถ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2539:2) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ไว้ว่า คือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราผ่านกระบวนการการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์จนเกิดปัญญา และตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบกันขึ้นมาจากความรู้เฉพาะหลายได้หลายๆเรื่องความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้แก้ปัญหาการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเราภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไปในสังคม ชุมชน และในตัวของผู้นั้นเอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อการศึกษาและนำมาใช้ก็จะเกิดเป็นที่รู้จักกัน เกิดการยอมรับ ถ่ายทอดและพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหมตามยุคตามสมัย

รุ่ง แก้วคง (2541) ได้อธิบายว่า “ภูมิปัญญาไทย” หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ภูมิปัญญาชาติหรือภูมิปัญญาไทยกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

ประเวศ วะสี (2530) ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบที่เราเรียนฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพความเป็นอยู่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาวัฒนธรรมมันจะผสมผสานกลมกลืน เชื่อมโยงกันหมด บางทีแยกไม่ออก

สามารถ จันทร์สุรย์ (2536:146) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดเองได้ก็นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญา เป็นความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย

วัชร ปุณโณทก (2531:40) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” ไว้ว่า หมายถึง ความรอบรู้ที่ชาวบ้านเรียนรู้และมีประสบการณ์สืบต่อกันมาทั้งทางตรงคือประสบการณ์ด้วยตนเอง หรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่เรื่องความรอบรู้สะสมเหล่านี้รวมเรียกว่าภูมิปัญญานั้นไม่ได้หมายถึง การศึกษาต่ออย่างหยุดนิ่ง แต่หมายถึงศักยภาพในการประสานความรู้ใหม่ๆและทางเลือกใหม่ๆ นั้น คือภูมิปัญญายุคหนึ่งสมัยหนึ่ง ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาความรู้ของสังคม

เสรี พงศ์พิศ (2536) ได้ให้ความหมายว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสติปัญญาเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้างทั้งลึกที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไว้ว่า

ภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความสามารถความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่ตั้งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้มีพัฒนาการสืบสานกันมาภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนถิ่นฐานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นจากพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคม-วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2541:9)

จารุวรรณ ธรรมวัตร ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไว้ว่า

ภูมิปัญญา หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติสืบทอดมาภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคลหรือทรัพยากรความรู้ที่ได้การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึงเอาทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งอาจเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนหรือเป็นเอกลักษณ์สากลที่หลากหลาย ถิ่นมีคล้ายกันก็ได้ ภูมิปัญญาพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นเกิดจากการที่ชาวบ้านแสวงหาความรู้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติทางสังคมที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและวิถีชีวิตชาวบ้าน เช่น การประกอบประเพณีพิธีกรรมของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้กระทำสบายใจ รู้สึกอบอุ่นไม่โดดเดี่ยวให้คุณค่าทางจิตใจและความรู้สึกดีว่าเป็นพลังทางศีลธรรม โดยทั่วไปภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน เป็นประโยชน์แก่คนทุกระดับมีลักษณะเด่น คือ สร้างสำนึกในหมู่คณะสูงทั้งในระดับครอบครัวและเครือญาติ (อึ้งใน อรทัย จิตโรสง, 2544:9)

วิวัฒน์ ธรรมนารถสกุล กล่าวถึง ภูมิปัญญาไว้ว่า

ภูมิปัญญา เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางสังคม ซึ่งมองว่าคนในชุมชนมีความสามารถ มีสติปัญญา เป็นสิ่งที่ควรจะรักษาไว้หรือมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นและคนในท้องถิ่นต้องมีความตระหนักในการที่จะรักษา นอกจากนั้นระบบการศึกษาต้องมีการกระจายลงสู่ท้องถิ่นมากขึ้นเปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้สองทาง คือ การเรียนรู้จากตนเองเป็นการเรียนรู้ภายในชุมชนหรือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับการเรียนรู้จากส่วนกลางเป็นการเรียนรู้ภายนอกชุมชนและนอกประเทศ หลักสูตรการศึกษาควรเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับชุมชน เสริมสร้างสติปัญญา เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์เสริมสร้างที่จะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองสิ่งต่างๆ จะกลับมาเป็นทุนของสังคมต่อไป (อึ้งใน อรทัย จิตโรสง, 2541:9)

จากทฤษฎีของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า “ภูมิปัญญาของชาวบ้าน” หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้น ทำขึ้นจากสติปัญญา ความสามารถ และประสบการณ์ของชาวบ้านเองที่ตั้งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีวิตในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม - วัฒนธรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือใช้ในการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมสมัย โดยมีกระบวนการกลั่นกรอง สั่งสม สืบทอด และมีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการพัฒนาทางสังคม

2.2 กระบวนการเกิดภูมิปัญญาชาวบ้านและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดในเรื่องกระบวนการเกิดของภูมิปัญญาชาวบ้านในบางประเด็นไม่มีการกล่าวถึงอย่างชัดเจน ดังนั้นผู้ศึกษา ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดของวัฒนธรรมมาใช้ในการศึกษาด้วย ดังนี้

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวถึงกรอบในการศึกษาเรื่องกระบวนการเกิดภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

1. การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นจากศักยภาพของชาวบ้านในการแสวงหาทางรอดต่อสภาพปัญหาที่ท่วมท้นอยู่ โดยมีผู้นำชาวบ้านที่มีความสามารถในการวิเคราะห์คัดค้าน ทดลองและสรุปบทเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้และเทคโนโลยีจากภายนอก อาจกล่าวได้ว่าชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ สังเกตถึงสภาพของชุมชน และได้ใช้ความรู้สติปัญญาจนเกิดเป็นองค์ความรู้ที่กระทำสืบต่อกันมา
2. การสะสมความรู้ การสั่งสมความรู้หรือภูมิปัญญาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเรียนรู้ การสะสมความรู้ได้มา 2 ทาง คือ การสั่งสมด้วยตนเองโดยเรียนรู้มาจากประสบการณ์ในชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม อีกทางหนึ่ง คือ มีผู้ถ่ายทอดให้ในรูปของวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการดำรงชีวิต ความรู้จะถูกสะสมไว้ในตัวคนๆ หนึ่ง เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านและจะถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งได้ถูกสั่งสมมาจากประสบการณ์ และได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นก่อนผ่านการลงมือปฏิบัติและปรับให้ใช้ได้ภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นและสอดคล้องกับระบบนิเวศน์ภูมิปัญญาที่สั่งสมนี้สามารถนำไปใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติและการดำรงเผ่าพันธุ์
3. การถ่ายทอดและกระจายความรู้ การถ่ายทอดและกระจายความรู้หรือภูมิปัญญาจากกลุ่มหนึ่งไปสู่อีกกลุ่มหนึ่งโดยผ่านความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อเรื่องผีและการผลิตวิถีชีวิตในระบบนิเวศน์เดียวกันไม่ได้มีการเขียนบันทึกไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร แต่มีผู้ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาเรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้านได้สืบสานภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่องมาหลายชั่วอายุคน
4. การปรับเปลี่ยนและการประยุกต์ใช้ความรู้ การปรับเปลี่ยนและการประยุกต์ใช้ความรู้หรือภูมิปัญญาในการอนุรักษ์โดยมากจะเป็นการประยุกต์จากวัฒนธรรมส่วนที่มองไม่เห็น คือ การประยุกต์ตัวคุณค่าที่แฝงเร้นอยู่ภายใน ซึ่งต้องอาศัยความเข้าใจที่ละเอียดอ่อนเกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านเองเป็นหลัก (อ้างใน อรรถย จิตโร สง.2544:10)

งามพิศ สัตย์สงวน (2532) กล่าวถึง “ภูมิปัญญาชาวบ้านว่าเกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิตทั้งมวลและการถ่ายทอดกันต่อๆ มาเป็นวัฒนธรรม เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ขนบธรรมเนียม ศาสนา จารีตประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ” สอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้กล่าวถึง วัฒนธรรม ไว้ว่า

วัฒนธรรม เป็นวิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้นตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นระบบความรู้ ความคิด หรือความเชื่อ จนยอมรับปฏิบัติกันมาเป็นวิธีการหรือแบบแผน มีการอบรมและการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อไป ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข.2532)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมจึงเกิดด้วยเหตุปัจจัยหลายอย่างควบคู่กันไปดังที่ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2532) กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่าจากการที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมมีการจัดระเบียบทางสังคมและควบคุมสังคม สังคมจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมดาของโลก ระเบียบกฎเกณฑ์บางอย่างอาจเหมาะสมกับสมาชิกกลุ่มปัจจุบัน สังคมต่างๆ ได้มีการติดต่อกัน

เพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความสัมพันธ์และการกระทำระหว่างกัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นย่อมจะเกิดขึ้นในทุกยุคทุกสมัยและทุกสังคม ในสมัยโบราณนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างเชื่องช้า ทั้งนี้เพราะว่าสิ่งประดิษฐ์ในสังคมมีน้อยการสื่อสารยังไม่เจริญเหมือนปัจจุบัน ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ด้านนิวศนวิทยา ชุมชนที่อยู่ในสภาพสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ เช่น ดินดี ส่งผล ทำให้รายได้ดี สามารถนำมาปรับประยุกต์ให้ดีขึ้นในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น มีผลต่อการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยต่างๆ รู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้
 2. การยอมรับสิ่งใหม่ การยอมรับสิ่งใหม่จะเป็นด้านการเกษตรหรือไม่ก็ตามย่อมเป็นตัวกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบันและสังคมต่างๆ ได้รวดเร็วรวมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนและครอบครัวให้ดีขึ้นไปกว่าเดิม ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยอีกด้วย
 3. การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การที่รัฐได้แพร่กระจายความเจริญต่างๆ เข้าสู่ชุมชนโดยระบบการศึกษา เพื่อให้ทุกคนได้รับการศึกษาทั่วถึงการซื้อขายผลผลิตหรือการท่องเที่ยวทำให้อิทธิพลของความเป็นเมืองเข้าสู่ชนบทมากขึ้น
 4. ลักษณะบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคล ลักษณะของความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น การที่คนมีการศึกษาที่สูงขึ้น ย่อมรับสิ่งใหม่ๆ มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิตดีขึ้นหรือลักษณะบุคลิกภาพในด้านของความเป็นผู้นำประสบการณ์การทำงาน เพศ อายุ และอื่นๆ ก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้วย
- การสื่อสารมวลชน อิทธิพลของวิทยุ โทรทัศน์ เครื่องมือสื่อสารอื่นๆ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไม่มากนักน้อย (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข.2532)

สรุป หวันแก้ว ได้กล่าวถึง ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม พอสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยทางการเมืองและการทหารโดยมีองค์ประกอบทางสังคมในเรื่องอื่นๆ เป็นองค์ประกอบทางสังคมในเรื่องอื่นๆ เป็นองค์ประกอบในเรื่องการเปลี่ยนแปลงด้วย เช่น ค่านิยมในสังคม สถาบันทางสังคม
2. ปัจจัยทางเทคโนโลยีเช่นการประดิษฐ์คิดค้นบางอย่างให้ผลต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น
3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมนุษย์ต้องทำมาหากิน ด้วยเหตุความต้องการทางเศรษฐกิจ มนุษย์อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (สุริชัย หวันแก้ว.2537)

2.3 องค์ประกอบและลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน

นักวิชาการและผู้สนใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง ลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า

ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานมีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกวิชา ไม่แยกเป็นวิชาต่างๆ แบบที่เราเรียน ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่เกี่ยวกับการจ่าย เกี่ยวกับการศึกษา วัฒนธรรม มักจะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด สรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากการประสบการณ์ชีวิตสังคมและสภาพแวดล้อมที่ต่างกันและถ่ายทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญบางประการคือมีความเชื่อมโยงไปสู่ธรรมชาติที่ลึกซึ้งสูงส่งและเน้นจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม (ประเวศ วะสี.2534:5)

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวถึง ลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้านสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบ
ด้วย 4 อย่าง คือ

1. ความรู้และระบบความรู้ มีความสำคัญตรงที่ว่าสิ่งต่างๆ ในโลกมีความสัมพันธ์กันไม่ใช่จากความรู้อย่างเดียวแต่ดูที่ระบบความรู้ด้วย
2. ความรู้ของชาวบ้านไม่ได้เกิดจากบุคคลหนึ่งบุคคลใด แต่เกิดจากการสั่งสม การกระจายความรู้
3. การถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้เป็นกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อน ไม่มีสถาบันที่จะถ่ายทอดการศึกษาให้เห็นอย่างชัดๆ ถ้าจะให้เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากชั่วอายุหนึ่งไปยังอายุหนึ่ง
4. การสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาความรู้ หรือระบบความรู้ของชาวบ้านไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่มีการปรับเปลี่ยนตลอดมาโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเอง (นิธิ เอียวศรีวงศ์.2539:36)

ยศ สันตสมบัติ ได้กล่าวถึงธรรมชาติของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่กลุ่มชน
ต่างๆ ได้สั่งสม สืบทอดและพัฒนามาเป็นเวลานานร้อยนับพันปี เป็นองค์ความรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับองค์
ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ในแง่ที่ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการศึกษาเชิงประจักษ์ ผ่านการพิสูจน์ทดลอง
และกระบวนการคัดสรร ปรับปรุงและพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบ ภูมิปัญญามีข้อแตกต่างจากวิทยา
ศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญอยู่ 2 ประการคือ

ประการหนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิ่น พื้นที่หรือระบบนิเวศน์ใดระบบนิเวศน์หนึ่ง
องค์ความรู้เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์ สัตว์ พืช พลังตามธรรมชาติ ที่
ดิน แหล่งน้ำและลักษณะภูมิประเทศโดยเฉพาะในอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะด้วยเหตุนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
จึงก่อร่างสร้างตัวขึ้นจากความเข้าใจอย่างชัดแจ้งในสัมพันธภาพของสรรพสิ่งและสรรพชีวิตต่างๆ ที่ก่อเกิดดำรง
อยู่และแตกดับไปภายในระบบนิเวศน์ชุดนั้น ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งนำไปสู่ความสามารถในการบริหารจัดการ ปรับ
แต่ง ใช้ประโยชน์และพัฒนาทรัพยากรในระบบชุดนั้นอย่างยั่งยืน

ประการที่สอง ลักษณะจำเพาะของภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวพันเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับมิติทางด้านสังคมและสิทธิ
ของชุมชนกล่าวคือ จากมุมมองในด้านของภูมิปัญญาท้องถิ่นระบบทุกชุดประกอบขึ้นบนเครือข่ายความสัมพันธ์ทาง
สังคมระหว่างกลุ่มคน ครอบครัวเครือญาติและชุมชนกับสิ่งมีชีวิตกลุ่มอื่นๆ ที่ดำรงอยู่ร่วมกันภายในระบบนิเวศท้องถิ่น
ชุดนั้น วิถีคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศน์ลักษณะเช่นนี้ ถูกนำเสนอในเรื่องเล่าหรือนิทานพื้นบ้านที่กล่าวถึงสัมพันธภาพ
ระหว่างคนกับสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกันทางสายเลือด การแต่งงาน หรือการเป็นพันธมิตรรูปแบบต่างๆ ใน
ยุคปัจจุบันอันเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (ยศ สันตสมบัติ.2542)

เสรี พงศ์พิศ ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านแบ่งได้เป็น
2 ลักษณะดังนี้

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ
ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน
2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้านต่างๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ
ดนตรีและอื่นๆ

ภูมิปัญญาชาวบ้านทั้ง 2 ลักษณะเป็นสภาวะความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่สะท้อนออกมาในลักษณะที่สัมพันธ์กัน
ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ และสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในสังคมตลอดจนสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ
(เสรี พงศ์พิศ.2534:145)

จากทัศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านมีลักษณะขององค์ความรู้ที่มีการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน ทั้งที่เป็นนามธรรม เช่น ปรัชญาในการดำเนินชีวิต การให้คุณค่าและความหมายของสิ่งต่างๆในชีวิตประจำวัน เป็นต้นและที่เป็นรูปธรรม เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม ศิลปะและดนตรี เป็นต้น สะท้อนออกมาในลักษณะที่สัมพันธ์กันระหว่างคนกับคน คนกับสังคมและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติมีความจะพะกับท้องถิ่น มีความบูรณาการสูง มีการเชื่อมโยงไปสู่คุณธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง มีวัฒนธรรมเป็นฐานเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม มีการถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้

2.4 ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน

นักวิชาการได้กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน ไว้ดังนี้

พนิตนาฏ ลัคนาโฆษิต (2534:136) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน สรุปได้ว่า

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นต้นกำบังของภูมิปัญญาของสังคม การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านให้เข้าใจและถูกต้องตามหลักวิชาการ ย่อมเป็นผลให้เข้าใจภูมิปัญญาของชาติได้ถูกต้องชัดเจนยิ่งขึ้นทั้งยังสามารถนำไปใช้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรวัฒนธรรมของสังคมและประเทศชาติได้อีกด้วย ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นวัฒนธรรมเพราะเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์เพื่อให้มนุษย์เกิดปัญญาที่จะเข้าใจถึงความจริงที่พึงรู้และสิ่งที่พึงกระทำ (พนิตนาฏ ลัคนาโฆษิต,2534:136)

เสรี พงศ์พิศ ได้กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า

การเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือสำนักที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองเคารพบรรพบุรุษพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย คนเฒ่า คนแก่ ผู้นำในสังคม ประเพณีและวิถีปฏิบัติต่างๆ ซึ่งก็หมายถึง การเคารพตนเองมากขึ้น มีเอกลักษณ์และเป็นไทแก่ตัว กล้าคิดพิจารณาด้วยจิตวิญาณ กล้าตัดสินใจและรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมมากยิ่งขึ้น (เสรี พงศ์พิศ,2536:24)

สาภารถ จันทร์สุรย์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า

ภูมิปัญญาเป็นเรื่องราวของการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสายเป็นธรรมชาติของชาวบ้านที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ต่อกันมามิได้ขาดเป็นลักษณะของความสัมพันธ์ภายในโดยชาวบ้านเอง หรือเรียกว่าคนใน โดยคนนอกไม่เข้าไปมกการครอบงำมากนัก ทำให้สังคมชาวบ้านเป็นปึกแผ่นมั่นคงไม่แตกสลาย (สาภารถ จันทร์สุรย์,2536:145)

จากทรรศนะของนักวิชาการดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดพิจารณาด้วยจิตวิญาณ กล้าตัดสินใจพึงกระทำในสิ่งที่พึงทำ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่นไม่แตกสลาย มีการสืบทอดประสบการณ์จากอดีต ถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถที่จะนำไปพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างมากเพราะภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นฐานรากของการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับใช้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

2.5 ภูมิปัญญาชาวบ้านกับเศรษฐกิจชุมชน

ยศ สันติสมบัติ กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชน คือทางเลือกของการพัฒนาที่เน้นการสร้างฐานการผลิต กระบวนการเรียนรู้ระบบการจัดการทรัพยากรการจัดการลงทุนและตลาดในรูปแบบที่หลากหลายโดยพิจารณา จากศักยภาพของท้องถิ่นเป็นหลักชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อมต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เน้นความ ยั่งยืน ความเป็นธรรม คุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพของการผลิตไปพร้อมกัน กล่าวสรุปเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นเศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าจะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ชุมชนเรียนรู้ หมายความว่า คนต้องเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยเน้นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของ ท้องถิ่นเป็นหลักชุมชนจะต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยสืบทอดภูมิปัญญาเดิมและปรับประยุกต์เข้ากับ วิทยาศาสตร์สมัยใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของยุคสมัยได้อย่างแท้จริง หากเป็นชุมชนในชนบทที่ทำการผลิต ในด้านการเกษตร นโยบายของการเรียนรู้ย่อมหมายความว่าชุมชนดังกล่าวมีการปรับปรุง คัดเลือกและพัฒนาสาย พันธุ์พืชอย่างต่อเนื่อง สามารถควบคุมระบบการผลิตและสร้างอำนาจต่อรองกับภายนอกได้อย่างรู้เท่าทัน
2. ชุมชนต้องมีระบบการจัดการทรัพยากรที่ดีและมีสภาพแวดล้อมที่ดีมีทรัพยากรในระดับที่ยังคงใช้ประโยชน์ได้ มี สำนักความเป็นชุมชน มียุทธศาสตร์ที่เข้มแข็งสามารถจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมภายในและภายนอกชุมชน ชุมชน ยังต้องมีความสามารถในการวางแผนเพื่อจัดระเบียบของชุมชนและจัดการความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างเครือข่ายพหุภาคีโดยเน้นความร่วมมือระหว่างชุมชน นักวิชาการองค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานรัฐและ เอกชน เพื่อสร้างขึ้นเป็นประชาคมในระดับต่างๆ ซึ่งทำงานสู่จุดมุ่งหมายในการสร้างสังคมร่วมกัน
3. ชุมชนต้องมีศักยภาพในการผลิต ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในฐานทรัพยากรของตนเองว่า มีจุดแข็งอยู่ตรงไหน ชุมชนมีศักยภาพในการผลิตอะไรใช้อะไร ขายอะไรได้อย่างยั่งยืน ศักยภาพในการผลิตยังหมาย รวมถึงการเรียนรู้ที่จะเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตด้วยการแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การส่งเสริมบทบาทการท่องเที่ยว นิเวศน์หรือรูปแบบของการสร้างรายได้อื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ศักยภาพในการผลิตยังหมายถึง การที่ชุมชนจะต้องมีทุน ซึ่งมาจากการริเริ่มของชาวบ้านเอง มีการพัฒนาระบบ การบริหารการผลิต เช่น การทำบัญชี การพัฒนาระบบการตลาด มีความรู้เรื่องตลาด ร้านค้าชุมชนไปจนถึงการส่ง ออกตามแต่ละระดับการพัฒนาและศักยภาพของแต่ละชุมชนเป็นสำคัญ
4. ชุมชนจะต้องมีศักยภาพในการกำหนดและจัดการชีวิตของตนเองนั่นหมายความว่าชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่าง มีศักดิ์ศรีปราศจากการแทรกแซงและครอบงำจากภายนอก มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเคารพในจารีต ประเพณี ระบบคุณค่าและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน (ยศ สันติสมบัติ.2542)

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาชาวบ้านตามทัศนะของหลายท่านที่กล่าวมาข้างต้นแนวคิดที่คล้ายกัน คือ เห็นว่าภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้ หรือระบบความรู้ที่ถูกสะสมมานานและสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อๆ ไป แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านกระบวนการ ทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน เป็นต้น ซึ่งระบบความรู้เหล่านี้ชาวบ้านได้นำมาใช้ในการดำเนิน ชีวิตและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันบทบาทภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินธุรกิจชุมชน โดย อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งผลิตมักจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเสมอ

2.6 แนวคิดการเรียนรู้ การถ่ายทอด

ถวิล ธาราโกชน (2526) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการการหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ มนุษย์ทุกคนจะมีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ จากคำสั่งสอนของบุคคลในครอบครัว บุคคลอื่น การสังเกตและสภาพแวดล้อม เสรี พงศ์พิศ (2536) ได้กล่าวถึง กระบวนการเรียนรู้ ไว้ว่า

กระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการอันมีรากฐานอยู่ที่ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกกระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต การเรียนรู้และการปฏิบัติเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้เป็นหนึ่งเดียวกระบวนการดังกล่าวเกิดจากความเหมาะสมของท้องถิ่นช่วยให้บุคคลและชุมชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปฏิบัติอย่างผู้รู้ ปฏิบัติตามแบบอย่างของผู้รู้ การอบรมสั่งสอนในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่เป็นอยู่จริงซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นระบบ (เสรี พงศ์พิศ, 2536)

ทรงพล ภูมิวัฒน์ (2538) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ ไว้ว่า

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลได้รู้จักมารยาทและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาตามกระบวนการสังคมประเพณี เป็นการควบคุมภายในเป็นกระบวนการที่ช่วยกล่อมเกลาให้บุคคลได้รับการอบรมตั้งแต่เกิดจากกลุ่มต่างๆ ที่แวดล้อม เช่น การอบรมในครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน ขบวนการสังคม ประกิดเป็นการเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคม ค่านิยม เจตคติ ซึ่งเกิดจากการปะทะสังสรรค์ของคนภายในกลุ่ม อาจกระทำโดยตรงหรือเรียนรู้ทางอ้อมจากชีวิตจริงของมนุษย์ คนเรามีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตได้เรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน กลุ่มเพื่อน วัดและโรงเรียน เป็นต้น (ทรงพล ภูมิวัฒน์, 2538)

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2535) ได้จำแนกการเรียนรู้ออกเป็น 2 มิติ สรุปได้ดังนี้ คือ

1. มิติการเรียนรู้ระหว่างบุคคล การเรียนรู้จะหมายถึง การถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม ความชำนาญในลักษณะข่าวสารข้อมูลระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปหรืออาจเป็นการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลดังกล่าวจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งก็ได้ซึ่งการเรียนรู้มีลักษณะเกิดขึ้นในลักษณะของการสื่อสารทางเดียว (One communication) ที่ผู้ให้มีแต่ให้ข้อมูลแต่ผู้รับหรือผู้เรียนหรืออาจเกิดขึ้นในลักษณะของการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) ที่มีการโต้ตอบข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ที่เป็นประโยชน์ระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่าย
2. มิติการเรียนรู้ภายในบุคคลเดียวกันเป็นการนำเอาข่าวสารข้อมูลหรือความรู้ ค่านิยม ความชำนาญที่เก็บเกี่ยวได้จากภายนอกของบุคคลหนึ่งมาพิจารณา โดยผ่านกระบวนการโต้แย้งและการใช้เหตุผลที่เหมาะสมในตัวบุคคลผู้นั้นและการใช้เหตุผลที่เหมาะสมภายในตัวบุคคลนั้น เพื่อหาข้อสรุปเพื่อตัวเองจะได้ตัดสินใจว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธข้อมูลที่เป็นความรู้นั้นหากยอมรับเพราะมีประโยชน์อย่างเห็นแก่เหตุเห็นผลผู้นั้นก็จะเกิดการเรียนรู้ (อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2535)

บาซากา (Eligio Barsaga, 1988:66 อ้างใน อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์, 2542) ได้ยอมรับแนวคิดของอินโนเทค (INNOTECH, 1981:31) เรื่องการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการองค์ประกอบที่สัมพันธ์ร่วมของบุคคล วัสดุ สิ่งอำนวยความสะดวกหรือครุภัณฑ์และกระบวนการที่มุ่งสู่การแสวงหาความรู้การพัฒนาทักษะ ค่านิยม และทัศนคติ โดย บาซากา ได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการเรียนรู้ออกเป็น 7 องค์ประกอบ คือ

1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์
2. บริบทที่รวมทั้งเวลาและสิ่งแวดล้อม
3. ผู้ถ่ายทอดข้อมูลและความรู้ (ครู)

4. เนื้อหา
5. วิธีการถ่ายทอด
6. ผู้รับการถ่ายทอด (ผู้เรียน)
7. ผลลัพธ์

องค์ประกอบของการเรียนรู้จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กันในชุมชนใดๆ ก็ตามระบบการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ ความรู้และวัฒนธรรม ในโครงสร้างทางสังคมของชุมชนใดก็ตามก็ย่อมสามารถจำแนกระบบการเรียนรู้และองค์ประกอบออกมาได้เป็นผู้สอน ผู้เรียน เป้าหมายการเรียนรู้การสอน เนื้อหา วิธีการถ่ายทอดและผลลัพธ์ ฉะนั้นการเรียนรู้ของบุคคลในสังคมในวันหนึ่งๆ นั้นอาจจะมีมากกว่าหนึ่งเรื่องจนถึงร้อยๆ เรื่องตลอดเวลา โดยผ่านระบบการสื่อสารหลากหลายตามแต่ชุมชนนั้นจะมีเทคโนโลยีการสื่อสารใดเข้าถึงถ้าหากเป็นชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีเพียงคลื่นวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ พอคาร์เร่ ผู้แทนหน่วยงานรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน ที่สามารถเข้าไปถ่ายทอดความรู้ใหม่ๆ ให้แก่สมาชิกของชุมชนนั้นได้แล้ว ซึ่งบุคคลหรือเทคโนโลยีการสื่อสารประเภทนั้นย่อมเป็นที่น่าสนใจและเป็นจุดเด่นที่ดึงดูดความน่าสนใจของสมาชิกได้เป็นอย่างดีที่สำคัญกว่านั้นย่อมเป็นเนื้อหาการถ่ายทอดว่าเป็นเรื่องอะไรมีเป้าหมายหลักว่าอย่างไรและหวังผลออกมาเช่นไร

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ การถ่ายทอด เป็นการส่งผ่านความรู้หรือกระบวนการที่ประกอบด้วยสื่อเนื้อหา วิธีการ เป้าหมายในการถ่ายทอด ซึ่งบุคคลได้รู้จักสังเกต โดยผ่านตัวแทนทางสังคมในที่นี้มีอยู่ 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับชุมชนและระหว่างชุมชนทำให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้สามารถส่งผ่านความรู้ไปสู่บุคคลอื่นบนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิธีการดำเนินชีวิต

3. ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนและการตลาด

ธุรกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่แสวงหากำไรจากการผลิตและการค้าของชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชน อาศัยความร่วมมือของชาวบ้านให้มากที่สุดทั้งในแง่ของกำลังแรงงานการบริหารจัดการและเงินทุน ซึ่งการผลิตที่เกิดขึ้นมักเป็นไปโดยอาศัยความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของชุมชนนั้นๆ เป็นหลัก (โงมาณัส พลอยดี, 2541)

คณะกรรมการเครือข่ายขององค์กรสิ่งแวดล้อม สรุปในรายงานผลการสัมมนาเวทีสิ่งแวดล้อมไทย 2538 ว่า

ธุรกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวของคนในชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือธุรกิจขนาดเล็กในชนบท เพื่อดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน ทั้งนี้จะต้องมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถปรับฐานคิดและวิถีคิด มุ่งเน้นการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันจัดการอย่างครบวงจรทั้งการผลิต การแปรรูปและการตลาดเป็นการทำธุรกิจชุมชนหรืออุตสาหกรรมชุมชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นเจ้าขององค์กรโดยเพิ่มการเรียนรู้จากการค้าขายผลผลิตการเกษตรของตนเอง นอกจากนี้การดำเนินธุรกิจชุมชนขององค์กรชุมชนในรูปแบบต่างๆ ถือเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจชุมชนใหม่ในการจัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การต่อรองราคาผลผลิต การหาช่องทางทางการตลาด การร่วมลงทุน ร่วมประกอบธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชนกับภายนอกชุมชนทั้งกับสถาบันเงินทุน ธุรกิจนอกชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและส่วนอื่นๆ (คณะกรรมการเครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม, 2538)

วิรัตน์ ธรรมนารถกุล ได้อธิบายเรื่อง ธุรกิจชุมชน ว่า

ธุรกิจชุมชน เป็นการทำธุรกิจโดยผ่านองค์กรหรือกลไกเชิงธุรกิจเป็นการจัดการธุรกิจภายในชุมชนและการทำธุรกิจกับภายนอกชุมชนเนื่องจากการทำมาหากินถือว่าเป็นการทำมาหากินที่สำคัญ หากต่างคนต่างทำทำให้เกิดการแข่งขันซึ่งจะกลายเป็นปัจจัยให้คนอื่นเข้ามามีอิทธิพลครอบงำได้การจัดการด้วยตนเองจะน้อยลง มีการพึ่งพาคนอื่นมากกว่าการพึ่งพาตนเอง ถ้าคนอื่นดีก็จะดีด้วยแต่ถ้าคนอื่นไม่ดีก็จะไม่ดีด้วยเช่นกัน (คนอื่นก็คือคนนอกชุมชน) แต่ถ้ามีการรวมตัวกันจัดตั้งองค์กร มีการจัดการองค์กรนั้น หมายความว่า ชุมชนสามารถควบคุมตนเองและควบคุมอนาคตของชุมชนเองได้ โดยชุมชนจะมีความสามารถในการทำธุรกิจได้ สิ่งสำคัญที่เอื้ออีกประการหนึ่ง คือ ต้องมีการเรียนรู้ในสองทาง คือ ความรู้ภายในทำให้รับรู้ในศักยภาพด้านต่างๆ ของชุมชน เช่น ความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชน การเพิ่มผลผลิตเป็นต้นความรู้จากภายนอกทำให้ทราบถึงความก้าวหน้าและพัฒนาการของสังคมโลก กลไกของตลาด ความต้องการผลิตภัณฑ์ของตลาดการรับรู้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ มีการติดต่อสื่อสาร ทำให้สามารถสร้างเครือข่ายทางการตลาดที่หลากหลายมากขึ้นทั้งเครือข่ายระหว่างองค์กรท้องถิ่นเองหรือองค์กรส่วนกลางเพื่อให้เกิดพลังเหนียวแน่นมีประสิทธิภาพ และมีความยั่งยืนมากขึ้น (อังไฉ อรทัย จิตโรสง 2544:32)

สัมพันธุ์ เตชะอริก ได้สรุปแนวคิดหลักการธุรกิจชุมชน ไว้ดังนี้

1. ผลประโยชน์เป็นขององค์กรชาวบ้านและชุมชน
2. ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารกิจการในสัดส่วนที่มากกว่าคนอื่น
3. ต้องส่งเสริมสินค้าและบริการที่คำนึงถึงความปลอดภัยของการบริโภคและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
4. ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชนและผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง
5. ต้องคำนึงถึงการจัสติสและการคุ้มครองแรงงานอย่างเป็นธรรม
6. ต้องส่งเสริมการค้าที่เป็นธรรม

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบธุรกิจปัจจุบันต้องมีองค์ประกอบต้องคำนึงอยู่ 2 องค์ประกอบใหญ่คือ

1. องค์ประกอบภายในองค์กรธุรกิจ หมายถึง ธุรกิจประกอบด้วยระบบย่อย ได้แก่
 - 1.1 ระบบย่อยการผลิต ทำหน้าที่นำปัจจัยการผลิตต่างๆ มาทำการแปรรูปให้กลายเป็นสินค้าและบริการ การผลิตสินค้าหรือบริการทำให้เกิดการปฏิบัติการทุกองค์การเป็นระบบที่มีลักษณะเฉพาะร่วมอยู่อย่างหนึ่งคือต้องแปรรูป (Transform) สิ่งป้อนเข้า (Input) ให้กลายเป็นสิ่งส่งออก (Output) สำหรับนำเสนอขายต่อตลอดไปหมายถึงต่อไป การบริหารการผลิตเป็นสิ่งที่ต้องตัดสินใจในการจัดการซึ่งแบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ
 - 1.1.1 กระบวนการผลิต (Production Process)
 - 1.1.2 กำลังการผลิต (Capacity)
 - 1.1.3 วัสดุคลัง (Inventory)
 - 1.1.4 กำลังคน (Work Force)
 - 1.1.5 คุณภาพ (Quality)
 - 1.2 ระบบย่อยการตลาด ระบบย่อยนี้ตามปกติจะเริ่มต้นและสิ้นสุดที่ผู้อุปโภค บริโภคเป็นกิจกรรมทางธุรกิจที่ทำให้สินค้าและบริการเคลื่อนย้ายจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภคหรือผู้ใช้ถือว่าเป็นหน้าที่ของหลักทางการตลาด ซึ่งเป็นที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติโดยทั่วไปว่าเป็นการจัดการเกี่ยวกับ 4Ps คือ
 - 1.2.1 ผลิตภัณฑ์ (Product)
 - 1.2.2 การตั้งราคา (Price)
 - 1.2.3 การจัดช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า (Place)
 - 1.2.4 การส่งเสริมการจัดจำหน่าย (Promotion)
 - 1.3 ระบบย่อยทางการเงิน ทำหน้าที่จัดการเงิน การบริหารการเงินโดยระบบย่อยเหล่านี้ใช้การจัดการเข้าควบคุมงานที่เกี่ยวข้องกับการไหลเวียนของเงินสดและทรัพยากรต่างๆ ของธุรกิจที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอด และความ

มั่นคงของธุรกิจ การบริหารการเงินมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่ 2 อย่าง คือ กำไรและสภาพคล่อง โดยมีลักษณะงานที่สำคัญ คือ หน้าที่วางแผนและควบคุมทางการเงิน หน้าที่จัดหาเงินทุนจากแหล่งต่างๆ ให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมหน้าที่จัดสรรเงินทุนให้ใช้ประโยชน์ได้มากที่สุด

2. สมภาวะแวดล้อมของธุรกิจ หมายถึง องค์ประกอบภายนอกขององค์กรธุรกิจที่มีผลกระทบต่อองค์กรธุรกิจ ได้แก่ สมภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย เทคโนโลยีและคู่แข่งกัน เป็นต้น (สัมพันธ์ เจริญธิดา, 2541)

จากแนวคิดของ Phillip Kotler ซึ่งกล่าวว่า การตลาด คือ กระบวนการจัดการทางสังคมในอันที่จะทำให้ปัจเจกชนและกลุ่มบุคคลได้รับในสิ่งที่เขามีความจำเป็นและมีความต้องการ โดยอาศัยการสร้างสรรค์และการแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์และสิ่งที่มีค่ากับผู้อื่น สิ่งที่เป็นปัจจัยกระตุ้นทางการตลาดหรือส่วนประสมการตลาด (Marketing Stimuli) นั้นประกอบด้วยทุกสิ่งที่มีอิทธิพลในการสร้างความต้องการซื้อในผลิตภัณฑ์แต่โดยทั่วไปนิยมแบ่งออกเป็น ผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคา การจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาดหรือกล่าวไว้ว่ามี 4Ps พอสรุปได้ ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดเป้าหมาย ฝ่ายจัดการจัดว่าเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้อง คือ การเลือกผลิตภัณฑ์และสายการผลิตการเพิ่มหรือลดรายการของผลิตภัณฑ์ในสายการผลิตสินค้า การกำหนดมาตรฐานและการจัดการของสินค้า ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้องตามความต้องการของตลาดเป้าหมายครอบคลุมประเด็นย่อยอื่นๆ ได้แก่ ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ คุณภาพ การออกแบบ ภาณลักษณ์ ชื่อเสียง การบรรจุหีบห่อ ขนาดบริการ การรับรองคุณภาพและรับรองการรับประกัน
2. ราคา (Price) เกี่ยวข้องกับการกำหนดราคาที่เหมาะสมและยุติธรรมเพื่อนำผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพไปขายในแหล่งที่สามารถขยายได้ในราคาพอสมควรด้วยการใช้วิธีการส่งเสริมการจัดจำหน่ายที่สำคัญที่สุดคือเลือกสรรไว้ใน การกำหนดราคานั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ คือ ลักษณะการแข่งขันในตลาด เป้าหมาย การทำไรที่เคยปฏิบัติกันมาการให้ส่วนลดและเงื่อนไขการขายที่เป็นอยู่และกฎหมายควบคุมสินค้าซึ่งได้แก่ บัญชีราคาสินค้า การลดราคา การจ่ายค่าตอบแทน ระยะเวลา การจ่ายเงินและการให้สินเชื่อ เป็นต้น
3. สถานที่หรือการจัดจำหน่าย (Place) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่ายสินค้าและบริการที่สำคัญ คือ เรื่องของเวลาและสถานที่ที่ลูกค้าต้องการเราต้องพิจารณาที่ไหนดเมื่อไรหรือใครที่จะเป็นผู้เสนอสินค้าและบริการให้แก่ลูกค้าได้แก่ การตรวจสอบช่องทางการขายความครอบคลุมพื้นที่ลูกค้าและแหล่งขายสินค้า ความหลากหลาย บริเวณที่ตั้งและการขนส่ง
4. การส่งเสริมการขาย (Promotion) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจำหน่ายสินค้าและบริการที่สำคัญ คือ เรื่องของเวลาและสถานที่ที่ลูกค้าต้องการเราต้องพิจารณาที่ไหนดเมื่อไรหรือใครที่จะเป็นผู้เสนอสินค้าและบริการให้แก่ลูกค้าได้แก่ การโฆษณาประชาสัมพันธ์การสร้างพลังผลักดันการขายความสัมพันธ์กับสาธารณชนและการขายตรง เป็นต้น (อังกูณ อนุวัณษ์ ปัญญานุวัฒน์, 2541)

กล่าวโดยสรุป ธุรกิจชุมชนและการตลาด ธุรกิจชุมชนเป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชนและระหว่างชุมชน จนเกิดเป็นเครือข่ายการผลิตที่สามารถเป็นผู้ต่อรองราคาผลิตภัณฑ์ได้เป็นการดำเนินธุรกิจร่วมกันโดยชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ซึ่งความต้องการของตลาดนั้นจะต้องคำนึงถึงการบริโภคสินค้าหรือการผลิตสินค้าที่ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนซึ่งอาศัยการรวมกลุ่มของชุมชนในการต่อรองราคาการผลิตและการดำเนินกิจกรรมในการดูแลควบคุมคุณภาพการผลิต/ตลอดจนควบคุมทรัพยากรที่ใช้ในกระบวนการผลิตได้

4. ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

4.1 ความเป็นมาของโครงการ

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ยุทธศาสตร์การพัฒนา SMEs เมื่อวันที่ 8-9 มิถุนายน 2544 ภาครัฐ โดยกระทรวงอุตสาหกรรมได้เสนอยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจโลก (Global Local Link) ซึ่งเป็น 1 ใน 4 ยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาความสามารถทางการแข่งขันของ SMEs ในด้านต่างๆ ยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนสู่เศรษฐกิจโลกเป็นแนวทางในการพัฒนาธุรกิจแตกต่างกันในแต่ละชุมชน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นการประกอบธุรกิจโดยคนในชุมชน เพื่อคนในชุมชน มุ่งยกระดับความเป็นอยู่ และรายได้รวมถึงการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ชุมชน เป็นธุรกิจที่มีต้นทุนการผลิตไม่สูงนักเนื่องจากใช้วัตถุดิบที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่นมาทำการผลิตประกอบกับการใช้ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญของคนในท้องถิ่นรวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่นหรือชุมชนเพื่อสรรค์สร้างผลิตภัณฑ์หรือสินค้า/บริการสู่ตลาดภายในชุมชน ระหว่างชุมชนและขยายไปสู่ระดับประเทศและต่างประเทศต่อไป (สมพิศ บุญยรัตพันธุ์ 2546:14-15)

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ นตม. (One Tambon One Product : OTOP) เป็นโครงการสำคัญที่กำหนดขึ้นภายใต้นโยบายการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองภายใต้นโยบายแก้ไขปัญหเศรษฐกิจและความยากจนของประเทศด้วยการกำหนดให้แต่ละชุมชนหรือตำบลหนึ่งๆ มีผลิตภัณฑ์หลัก 1 ประเภท เพื่อสนับสนุนการพัฒนาสินค้าโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาครัฐจะให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้ และการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์/สินค้าของชุมชนสู่ตลาดทั้งในและต่างประเทศผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไม่เพียงแต่หมายถึงสินค้าที่ผลิตโดยชุมชนเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงสถานที่ท่องเที่ยว ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นบางชุมชนอาจผลิตสินค้าโดยใช้วัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นการผลิตสินค้า/บริการที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนอันเกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นและพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับสู่ระดับสากล (Local Yet Global) จึงเป็นหลักการสำคัญของโครงการ นตม. สำหรับโครงการ นตม. ของไทยได้รับต้นแบบและการถ่ายทอดแนวคิดหนึ่งชุมชน หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product Movement : OVOP) มาจากเมืองโออิตะ ประเทศญี่ปุ่น (วารสารผู้ส่งออก 2546:66-70) ซึ่งได้ดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปี 2522 และจากการสนับสนุนของภาครัฐและภาคเอกชนประกอบกับการมีระบบการจัดการที่ดีและความสามารถในการกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการผลิตทำให้โครงการหนึ่งชุมชน หนึ่งผลิตภัณฑ์ ของเมืองโออิตะประสบความสำเร็จอย่างสูงและเป็นที่รู้จักไปทั่วโลกตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่รู้จักเป็นอย่างดี คือ ผลิตภัณฑ์เห็ดหอมซึ่งมีส่วนแบ่งในยอดขายในตลาดญี่ปุ่นประมาณ 30% สามารถทำรายได้ให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

4.2 ตราสัญลักษณ์ของโครงการ

ตราสัญลักษณ์ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (ONE TAMBON ONE PRODUCT LOGO) คณะกรรมการ กอ.นตม.เห็นชอบให้กำหนดตราสัญลักษณ์โครงการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์ เป็นรูปโลโก้เขียน มีลายจักสานที่สะท้อนความเป็น ภูมิปัญญาไทย ดังภาพ

ภาพประกอบ 7 ตราสัญลักษณ์โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
ที่มา : <http://www.rayongzone.com/in/rayong24.php3> (17 สิงหาคม 2547)

เป็นรูปปลาตะเพียนโบราณสามเศียรของไทยลู่ลมขวางอยู่ตรงกลางมีกรอบวงกลมล้อมรอบปลาตะเพียนโบราณพร้อมชื่อโครงการทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีความหมายถึงความพากเพียร ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้รู้ความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยและแสดงให้เห็นว่าสินค้ามีความปราณีตในการผลิต

4.3 วิสัยทัศน์ของโครงการ

โครงการนี้ถูกพัฒนาขึ้นด้วยเล็งเห็นว่าประเทศอื่นๆ หลายๆ ประเทศสามารถนำสินค้าพื้นเมืองมาทำตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะที่ประเทศไทยเรามีสินค้าพื้นเมืองที่มีคุณภาพอยู่ทั่วทุกตำบลทุกจังหวัดประเทศไทยเราก็น่าจะอาศัยโอกาสนี้เหมือนกันพัฒนาสินค้าพื้นเมืองไทยให้สามารถทำตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในและต่างประเทศ วิสัยทัศน์ของโครงการคือการสร้างงาน สร้างคนและสร้างโอกาส ซึ่งการสร้างงานหมายถึงการสร้างงานให้เกิดขึ้นในทุกๆ ท้องถิ่นทั่วไทยการสร้างคนหมายถึงพัฒนาชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องให้มีแนวคิดของผู้ประกอบการทำการตลาดสินค้าพื้นเมืองของตนอย่างเป็นระบบและการสร้างโอกาสหมายถึงการสร้างโอกาสให้แก่คนไทยทั่วประเทศได้นำสินค้าพื้นเมืองของตนมาทำตลาดและสร้างโอกาสให้แก่สินค้าพื้นเมืองในการทำตลาดทั้งในและต่างประเทศเป็นการสร้างทั้งรายได้และชื่อเสียงให้ประเทศ

4.4 เป้าหมายของโครงการ

เป้าหมายโครงการกำหนดไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการในโครงการให้มีความรู้ความสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นเมืองให้ได้คุณภาพสามารถจำหน่ายได้ทั้งในและต่างประเทศ

2. กระตุ้นให้ราษฎรมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความภูมิใจในผลิตภัณฑ์และในธุรกิจที่ดำเนินการ และสืบทอดไปสู่รุ่นชนรุ่นต่อไป

3. ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มราษฎรให้มีจิตสำนึกในการเป็นผู้ประกอบการ ทั้งนี้เพราะจิตสำนึกในการเป็นผู้ประกอบการถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้กลุ่มราษฎรพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเองจากการเป็นผู้ผลิตอย่างขาดการวางแผนเป็นผู้ผลิตที่มีการวางแผนเข้าใจกลไกตลาดและแนวคิดเบื้องต้นในการแข่งขันเพื่อทำการค้า

4. ส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันของกลุ่มราษฎรเพื่อเป้าหมายในการขยายตลาดร่วมกันและแลกเปลี่ยนฐานข้อมูลเพื่อการตลาดร่วมกันพัฒนาเครือข่ายขายสินค้าพื้นเมืองทั้งในและต่างประเทศสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักทั่วโลกด้วยสินค้าที่ผลิตจากภูมิปัญญาพื้นเมืองเหล่านี้

4.5 วัตถุประสงค์ของโครงการ

วัตถุประสงค์ของโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์นั้น สรุปรจากนโยบายของรัฐบาลที่ได้มีการแถลงต่อรัฐสภาและระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ พ.ศ. 2544

1. สร้างงาน สร้างรายได้แก่ชุมชน
2. สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน ให้สามารถคิดเอง ทำเอง เพื่อพัฒนาท้องถิ่น
3. ส่งเสริมภูมิปัญญาในท้องถิ่น
4. ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
5. ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น (ศุภโชค ชุนอ้อว.2545:95)

4.6 หลักการพื้นฐานของโครงการ

หลักการที่ 1 ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากล (Local Yet Global) เน้นผลิตภัณฑ์และบริการที่ผลิตโดยใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณภาพได้มาตรฐานมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับวัฒนธรรม เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ยอมรับในระดับสากลทั้งในประเทศและต่างประเทศ

หลักการที่ 2 ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองและรู้จักคิดอย่างสร้างสรรค์ (Self Reliance Creativity) ใช้ศักยภาพของท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์โดยมีการระดมความคิดเห็นเพื่อหาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ดีให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นซึ่งจะเป็นการสร้างเอกลักษณ์ที่เป็นคุณสมบัติเฉพาะของตำบลแต่ละตำบล

หลักการที่ 3 ส่งเสริมการสร้างคน สร้างทรัพยากร (Human Resource Development) ให้ประชาชนในท้องถิ่นมีจิตวิญญาณที่เชื่อมั่นว่าจะต้องทำได้ Can do spirit เช่น สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสามารถขายได้ในท้องถิ่นและในต่างประเทศโดยรัฐจะต้องมีบทบาทในการพัฒนาให้ประชาชนมีการพัฒนาทางด้านความรู้ในการใช้เทคโนโลยีมีความรู้ในการทำงาน ความสามารถในการวางแผน การผลิต การบริการ และการตลาด (ศุภโชค ชุนอ้อว.2545:97)

4.7 ยุทธศาสตร์ของโครงการ

เพื่อสู่ความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” คือ กระทรวงอุตสาหกรรมจะมีบทบาทที่มุ่งเน้นในการสนับสนุนทางด้านวิชาการด้วยการพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านการผลิตด้านการจัดการและด้านการตลาดของคนในท้องถิ่นตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยจะมียุทธศาสตร์ในการดำเนินงานดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ด้านการตลาด สนับสนุนการศึกษาวิจัยตลาด การวางแผนการตลาด กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาส่งเสริม ช่องทางการจำหน่าย ตลอดจนการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์
2. ยุทธศาสตร์ด้านการเงิน ช่วยวางแผนด้านการเงินการประสานงานในการติดต่อหาแหล่งเงินทุน ตลอดจนส่งเสริมด้านการบริหารเงินทุนหมุนเวียนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินต่างๆ
3. ยุทธศาสตร์ด้านการผลิต เสนอแนะปรับปรุงการผลิตให้ดีขึ้นให้มีการแนะนำเทคโนโลยีที่มีความเหมาะสมเพื่อยกระดับให้ทันกับต่างประเทศช่วยในด้านประสิทธิภาพการผลิตและการลดต้นทุนเพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม
4. ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการองค์กร ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนองค์กร โดยการจัดวางระบบบัญชีและการเงินให้มีมาตรฐานโดยมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่พนักงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารโครงการไปสู่มาตรฐานโลกนอกจากนี้ต้องแนะนำให้มีการจัดระบบสวัสดิการ ค่าตอบแทนที่เหมาะสม
5. ยุทธศาสตร์ด้านระบบข้อมูลข่าวสาร ช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำให้มีการนำระบบข้อมูลข่าวสารเข้าไปใช้ในการบริหารจัดการให้มากขึ้นในทุกะบบองค์กรตลอดจนมีการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร
6. ยุทธศาสตร์ด้านการต่างประเทศ ศึกษาความเป็นไปได้ด้านตลาดต่างประเทศตลอดจนให้ความช่วยเหลือในการติดต่อและวางเครือข่ายรวมทั้งจัดแสดงสินค้าในตลาดต่างประเทศทั้งหมด
7. ยุทธศาสตร์ด้านการประสานงานการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชนมีการประสานงานสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น โดยทั้งผู้ซื้อและผู้ขายมาร่วมมือกันเพื่อแก้ไขเงื่อนไขกฎระเบียบต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อการทำธุรกิจ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (วารสารอี-อีโคโนม 2545:23-24)

4.8 การกิจของโครงการ

ภารกิจของ OTOP คือ 3Ms ซึ่งหมายถึง More Markets, More Market Shares & More Margins ดังนี้

More Market : พัฒนาตลาดให้ขยายตัวกว้างขึ้นทั้งในและต่างประเทศ

More Market Shares : เมื่อขยายตลาดได้แล้วก็ต้องเพิ่มส่วนแบ่งตลาดในตลาดต่างๆ ให้มากขึ้น

More Margins : เมื่อส่วนแบ่งตลาดมีมากแล้วก็ต้องค้นหาวิธีการทำกำไรให้เพิ่มขึ้น

4.9 นโยบายที่สนับสนุนโครงการ

นโยบายที่มีการเชื่อมโยงกับหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ คือกองทุนหมู่บ้านเพราะจะทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้มีการนำเงินไปใช้สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ นโยบายการพักชำระหนี้ของเกษตรกรเป็นการลดภาระหนี้สินทำให้เกษตรกรมุ่งมั่นในการทำงานเพิ่มขึ้นเพราะสามารถนำเงินที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการทำเกษตรกรให้ดีขึ้น เพื่อนำเงินมาใช้หนี้ในอนาคต นโยบายอินเตอร์เน็ตตำบลทำให้มีการพัฒนาด้านการตลาดอย่างเชื่อมโยงและต่อเนื่อง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน / ชุมชน ลงทุนสร้างอาชีพตามความถนัดและศักยภาพของแต่ละคนเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนให้มีขีดความสามารถในการบริหารจัดการเงินทุนของคนทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และสร้างเศรษฐกิจระดับชุมชนให้ดีขึ้น

การพักชำระหนี้เกษตรกร เป็นการสร้างโอกาสให้เกษตรกรซึ่งเป็นคนโดยส่วนใหญ่ของประเทศได้มีช่วงเวลาในการคิดในการสร้างชีวิตใหม่ เพื่อสร้างฐานะและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งมีอยู่สองทางเลือกคือขอใช้สิทธิพักชำระหนี้โดยไม่ต้องพักชำระหนี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นเวลา 3 ปี และผู้ขอใช้สิทธิลดภาระหนี้โดยเกษตรกรจะต้องพักชำระหนี้เงินต้นและดอกเบี้ยต่อไปตามปกติแต่จะได้ลดอัตราดอกเบี้ยลงร้อยละ 3 จากอัตราดอกเบี้ยที่จ่ายอยู่เดิมเป็นเวลา 3 ปี ซึ่งเกษตรกรที่ใช้สิทธิพักชำระหนี้ เมื่อได้รับการฟื้นฟูอาชีพและรายได้จนสามารถชำระหนี้ได้ในปีที่ 1 ก็สามารถยกฐานะตนเองได้

อินเตอร์เน็ตตำบล เป็นการสร้างช่องทางในการขายสินค้าหรือมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่มีการเชื่อมโยงเพื่อสร้างช่องทางในการจำหน่ายสินค้าให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนมากขึ้นและเป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่นให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นโดยมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการขายสินค้าหรือที่เรียกว่าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) โดยมีเว็บไซต์ไทยตำบลไทยคอตคอม (www.thaitambon.com) เป็นเว็บไซต์บริการข้อมูลของทุกตำบลในประเทศไทยประกอบด้วยข้อมูลคมนาคมไปยังตำบลต่างๆ ข้อมูลกลุ่มอาชีพและผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอในสินค้าโครงการ นคผ. สินค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ธุรกิจ SMEs สถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนโรงแรม/ที่พัก /ร้านอาหาร เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแนะนำสินค้าและแหล่งท่องเที่ยวของประเทศให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปทั้งในและต่างประเทศด้วยการขายสินค้าทางอินเตอร์เน็ตหรือพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ตลอดจนนำไปสู่การเพิ่มรายได้ ศักยภาพ ความแข็งแกร่งและความเจริญของตำบล (ศุภโชค ชุนอ้าว.2545:112)

4.10 หลักเกณฑ์มาตรฐานและการคัดเลือกผลิตภัณฑ์

คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ มีมติอนุมัติหลักเกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนดมาตรฐานหลักเกณฑ์การคัดเลือกผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เสนอมาเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2545 แบ่งผลิตภัณฑ์เพื่อคัดเลือกสินค้าที่จะเข้าโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (เอกสารข่าวรัฐสภา.2545:112-123) โดยกำหนดมาตรฐานออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสินค้าและกลุ่มศิลปวัฒนธรรม สถานที่และบริการ (กลุ่มแหล่งท่องเที่ยว) ดังนี้

หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

1. เกณฑ์เบื้องต้น เป็นเกณฑ์ที่สินค้าทุกประเภทที่นำมาพิจารณาจะต้องผ่านก่อน ซึ่งจะต้องเป็นสินค้าที่ไม่มีลักษณะข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

- 1.1 วัตถุดิบที่นำเข้าจากต่างประเทศ
- 1.2 วัตถุดิบนำมาผลิตเป็นของผิดกฎหมายหรือเลียงพาณิชย์
- 1.3 เป็นสินค้าที่เลียนแบบหรือละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา
- 1.4 เป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม

2. กลุ่มสินค้า มีเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการคัดเลือกสินค้าที่มีศักยภาพหรือมีความพร้อมที่จะขึ้นบัญชีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เกณฑ์ที่นำมาพิจารณาแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ

2.1 ด้านตัวสินค้า ประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต แบ่งเป็น

- 1.1 สัดส่วนการใช้วัตถุดิบ
- 1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การผลิต แบ่งเป็น

- 2.1 การพัฒนาแบบสินค้า
- 2.2 คุณภาพสินค้า
- 2.3 กระบวนการผลิตต่อสิ่งแวดล้อม

3. การตลาด แบ่งเป็น

- 3.1 แหล่งจำหน่ายสินค้า
- 3.2 จำนวนแหล่งจำหน่ายชุมชน
- 3.3 การเพิ่มขึ้นของยอดจำหน่ายเทียบปีที่แล้ว
- 3.4 ความต่อเนื่องของตลาด
- 3.5 รูปแบบผลิตภัณฑ์ (บรรจุภัณฑ์)

2.2 ด้านความเข้มแข็งของชุมชนหรือการบริหารจัดการของชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่างๆ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต แบ่งเป็น

- 1.1 จำนวนสมาชิก
- 1.2 อายุของกลุ่มที่เริ่มผลิตเพื่อจำหน่าย

2. การผลิต แบ่งเป็น

- 2.1 ความต่อเนื่องของการผลิต
- 2.2 การจัดการด้านกระบวนการผลิต

3. การตลาด แบ่งเป็น

- 3.1 ความสามารถในการตลาดของกลุ่ม

4. ระบบบัญชีและการเงิน แบ่งเป็น

- 4.1 กองทุนของกลุ่มระบบการบันทึกบัญชี

4.2 สัดส่วนการลงทุนของกลุ่ม

5. อื่น ๆ แบ่งเป็น

5.1 การบริหารจัดการกลุ่ม

5.2 ระบบเครือข่าย

3. กลุ่มศิลปวัฒนธรรม สถานที่และบริการ (กลุ่มแหล่งท่องเที่ยว)

ใช้หลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยให้จังหวัดคัดเลือกและเสนอการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นผู้ประเมิน ดังนี้

1. ความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยว

1.1 สภาพการเข้าถึงพิจารณาจากประเภทพาหนะและวิธีการสภาพถนน อุปสรรคหรือสิ่งกีดขวาง

1.2 สิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ สาธารณูปโภค ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ระบบรักษาความปลอดภัย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

1.3 สภาพแวดล้อม พิจารณาจาก การบำบัดน้ำเสีย มลพิษตั้งอยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรม / พาณิชยกรรม / เกษตรกรรม

1.4 ข้อจำกัดพิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงทุกฤดูกาล เป็นเขตราชการ ที่ต้องขออนุญาต

1.5 ปริมาณการท่องเที่ยวพิจารณาจากจำนวนนักท่องเที่ยว / ปี ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยว

2. คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

2.1 ระดับความสำคัญ (นานาชาติ / ประเทศ / ท้องถิ่น)

2.2 กิจกรรมเสริมแหล่งท่องเที่ยว

2.3 ความเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าของโบราณสถาน

2.4 ความดึงดูดใจในสุนทรียภาพ

4. การกำหนดระดับศักยภาพหรือความพร้อมของชุมชน / สินค้า

ปัจจัยต่างๆ ที่นำมาคัดเลือกสินค้าที่มีศักยภาพหรือความพร้อมที่จะขึ้นบัญชีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กำหนดเป็นคะแนนมีคะแนน 100 คะแนน จะประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้งในด้านสินค้าหรือผลิตภัณฑ์และด้านความเข้มแข็งชุมชนหรือการบริหารจัดการของกลุ่มรวมทั้งสิ้น 20 ตัวแปรซึ่งจะนำมากำหนดศักยภาพหรือความพร้อมของชุมชน / สินค้า เป็น 3 ระดับ

1. ระดับ 3 ดาว (ระดับที่มีศักยภาพ หรือความพร้อมมาก) ได้คะแนนตั้งแต่ 80 คะแนนขึ้นไป

2. ระดับ 2 ดาว (ระดับที่มีศักยภาพ หรือความพร้อมปานกลาง) ได้คะแนนระหว่าง 60-79 คะแนน

3. ระดับ 1 ดาว (ระดับที่มีศักยภาพ หรือความพร้อมค่อนข้างน้อย) ได้คะแนนต่ำกว่า 60 คะแนน

5. คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้แบ่งระดับผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการคัดเลือกออกเป็น 3 ระดับ

1. ระดับท้องถิ่น คือ ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในท้องถิ่น

2. ระดับประเทศ คือ ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในประเทศ

3. ระดับสากล คือ ผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายในต่างประเทศ

6. การคัดเลือกผลิตภัณฑ์เบื้องต้น ได้ดำเนินการดังนี้

ในรอบแรก จังหวัดดำเนินการคัดเลือกผลิตภัณฑ์จากสินค้าชุมชน รวมทั้งสิ้น 6,340 ผลิตภัณฑ์

ในรอบที่สอง จังหวัดได้พิจารณาและจัดลำดับผลิตภัณฑ์ในรอบแรกตามหลักเกณฑ์เบื้องต้นที่

กระทรวงมหาดไทยกำหนดได้ผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น 589 ผลิตภัณฑ์

โดยได้จัดกลุ่มผลิตภัณฑ์ดังกล่าว แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 8 ประเภท ดังนี้

1. กลุ่มสินค้า มี 5 ประเภท

- 1.1 อาหาร : รายการอาหารสำเร็จรูป อาหารแปรรูป
- 1.2 ผ้า : รายการผ้าและสิ่งทอทุกชนิด
- 1.3 จักรสาน : รายการเครื่องจักรสานและหัตถกรรมประเภทจักรสานทุกชนิด
- 1.4 ศิลปะประดิษฐ์ : รายการที่ใช้ศิลปะทุกประเภท เช่น การแกะสลัก
- 1.5 เครื่องใช้ทั่วไป : รายการเครื่องใช้ทั่วไป เครื่องเงิน เครื่องเงิน

2. กลุ่มวัฒนธรรม สถานที่และบริการ(กลุ่มแหล่งท่องเที่ยว) แยกเป็น 3 ประเภท

- 2.1 ศิลปวัฒนธรรม : รายการที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปวัฒนธรรม
- 2.2 สถานที่แหล่งท่องเที่ยว : รายการสถานที่ท่องเที่ยว ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3 การบริการ : รายการที่ให้บริการ เช่น ช่างต่าง ๆ ศูนย์จำหน่ายสินค้า

กระบวนการคัดเลือกผลิตภัณฑ์

1. จัดประชาคมในระดับตำบล เพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์จากเวทีประชาคมตำบลแล้วส่งบัญชีผลิตภัณฑ์ให้ นตผ. อำเภอ/กิ่งอำเภอ
2. นตผ. อำเภอ/กิ่งอำเภอ ทำการประเมินและให้คำแนะนำผลิตภัณฑ์ตามบัญชีของตำบลตามหลักเกณฑ์ที่ กอ.นตผ. กำหนดแล้วจัดลำดับผลิตภัณฑ์ตามคำแนะนำส่งให้ นตผ. จังหวัด
3. นตผ. จังหวัดตรวจสอบบัญชีผลิตภัณฑ์ของ นตผ. อำเภอ กิ่งอำเภอ จัดลำดับผลิตภัณฑ์ตามคำแนะนำ และพิจารณาให้ความเห็นชอบเพื่อส่งให้ กอ.นตผ.
4. คณะอนุกรรมการกำหนดมาตรฐานตรวจสอบผลิตภัณฑ์ที่ผ่านความเห็นของ นตผ. จังหวัดว่าเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดหรือไม่
5. กอ.นตผ. ประกาศขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (เอกสารข่าวรัฐสภา.2545:112-116)

การประเมินศักยภาพหรือความพร้อมของชุมชนสินค้า

การประเมินตัวสินค้า

1. ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต

- 1.1 สัดส่วนการใช้วัตถุดิบที่มาจากพื้นที่ภายในจังหวัด
 - ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ตั้งแต่ 80% ขึ้นไป 5 คะแนน
 - ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ระหว่าง 50% - 79% 4 คะแนน
 - ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ระหว่าง 30% - 49% 3 คะแนน

ใช้วัตถุดิบในพื้นที่น้อยกว่า 30% 2 คะแนน

ใช้วัตถุดิบนอกพื้นที่ทั้งหมด 1 คะแนน

1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นภูมิปัญญาที่พัฒนาจากท้องถิ่นเอง 5 คะแนน

เป็นภูมิปัญญาที่นำมาจากที่อื่นและนำมาพัฒนาเพิ่มเติม 3 คะแนน

เป็นภูมิปัญญาที่นำมาจากที่อื่นไม่ได้พัฒนาเพิ่มเติม 1 คะแนน

2. การผลิต

2.1 การพัฒนาแบบสินค้า

มีการพัฒนาแบบอยู่เสมอ 5 คะแนน

มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย 3 คะแนน

เป็นแบบดั้งเดิม 1 คะแนน

2.2 คุณภาพสินค้า

1. กรณีสินค้าที่ต้องได้รับ ออ.

มี ออ. รับรอง 5 คะแนน

อยู่ระหว่างการดำเนินการขอการรับรองจาก ออ. 3 คะแนน

ยังไม่ได้การขอรับรองจาก ออ. 1 คะแนน

2. กรณีสินค้าทั่วไป

ได้รับการรับรองจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง 5 คะแนน

อยู่ระหว่างการดำเนินการขออนุญาตรับรอง 3 คะแนน

ยังไม่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานใดๆ 1 คะแนน

2.3 กระบวนการผลิตที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อม

การผลิตที่ไม่มีผลต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 5 คะแนน

มีผลต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่มีระบบการจัดการแก้ไขปัญหาได้ 3 คะแนน

มีผลต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในปริมาณที่ไม่มากนัก 1 คะแนน

3. การตลาด

3.1 แหล่งจำหน่ายสินค้า

ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ 5 คะแนน

ส่วนใหญ่เป็นตลาดภายในประเทศและเพิ่งเริ่มส่งออก 4 คะแนน

ตลาดต่างจังหวัดและภายในจังหวัดที่ผลิต 3 คะแนน

ตลาดภายในจังหวัดที่ผลิต 2 คะแนน

ตลาดภายในชุมชนหรือภายในอำเภอที่ผลิต 1 คะแนน

3.2 จำนวนแหล่งจำหน่ายของชุมชน

จำนวนร้าน / แหล่งจำหน่าย 3 แห่งขึ้นไป 5 คะแนน

จำนวนร้าน / แหล่งจำหน่าย 2-3 แห่ง 3 คะแนน

มีแหล่งจำหน่ายเฉพาะในพื้นที่ที่กลุ่มทำการผลิต 1 คะแนน

3.3 การเพิ่มขึ้นของยอดจำหน่าย (ในเชิงปริมาณขาย) เทียบกับปีที่แล้ว

ยอดจำหน่ายมีปริมาณเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 50% ขึ้นไป 5 คะแนน

ยอดจำหน่ายมีปริมาณเพิ่มขึ้นระหว่าง 30%-49% 4 คะแนน
 ยอดจำหน่ายมีปริมาณเพิ่มขึ้นระหว่าง 20%-29% 3 คะแนน
 ยอดจำหน่ายมีปริมาณเพิ่มขึ้นระหว่าง 10%-19% 2 คะแนน
 ยอดจำหน่ายเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 10% 2 คะแนน

3.4 ความต่อเนื่องของตลาด

มีตลาดรองรับที่แน่นอน มีการสั่งซื้อ สั่งจ้าง หรือจำหน่ายอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ 10 เดือนขึ้นไป 5 คะแนน

มีตลาดรองรับที่แน่นอน มีการสั่งซื้อ สั่งจ้าง หรือจำหน่ายอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ระหว่าง 18-9 เดือน 4 คะแนน

มีตลาดรองรับเป็นครั้งคราว มีการสั่งซื้อ สั่งจ้างหรือจำหน่ายได้ระหว่าง 6-7 เดือน 3 คะแนน

มีตลาดรองรับเป็นครั้งคราว มีการสั่งซื้อ สั่งจ้างหรือจำหน่ายได้ระหว่าง 4-5 เดือน 2 คะแนน

มีตลาดไม่แน่นอน หรือจำหน่ายได้น้อยกว่า 4 เดือน 1 คะแนน

3.5 รูปแบบของบรรจุภัณฑ์

มีบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐานสากลเชิงการค้า 5 คะแนน

มีบรรจุภัณฑ์แบบง่ายๆ รักษาคุณภาพได้ในระยะหนึ่งแต่ขาดรายละเอียดที่ต้อง ระบุตามมาตรฐาน 3 คะแนน

ไม่มีบรรจุภัณฑ์หรือมีบรรจุภัณฑ์เบื้องต้น เช่น ถุง 1 คะแนน

การประเมินความเข้มแข็งของชุมชน

1. ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต

1.1 จำนวนสมาชิก

จำนวนสมาชิกตั้งแต่ 20ครัวเรือนขึ้นไปหรือตั้งแต่ 60 คนขึ้นไป 5 คะแนน

จำนวนสมาชิกระหว่าง 14-19 ครัวเรือน หรือระหว่าง 40-59 คนขึ้นไป 4 คะแนน

จำนวนสมาชิกระหว่าง 10-13 ครัวเรือน หรือระหว่าง 30-39 คนขึ้นไป 3 คะแนน

จำนวนสมาชิกระหว่าง 5-9 ครัวเรือน หรือระหว่าง 20-29 คนขึ้นไป 2 คะแนน

จำนวนสมาชิกต่ำกว่า 5 ครัวเรือน หรือต่ำกว่า 20 คน 1 คะแนน

1.2 อายุของกลุ่มที่เริ่มผลิตเพื่อจำหน่าย

อายุกลุ่ม 5 ปีขึ้นไป 5 คะแนน

อายุกลุ่มระหว่าง 4-5 ปี 4 คะแนน

อายุกลุ่มระหว่าง 3-4 ปี 3 คะแนน

อายุกลุ่มระหว่าง 1-2 ปี 2 คะแนน

อายุกลุ่มน้อยกว่า 1 ปี 1 คะแนน

2. การผลิต

2.1 ความต่อเนื่องการผลิต

1. กรณีไม่ใช่ผลผลิตการเกษตร

ดำเนินการผลิตตั้งแต่ 10 เดือนขึ้นไป 5 คะแนน

ดำเนินการผลิตระหว่าง 8-9 เดือน 4 คะแนน

ดำเนินการผลิตระหว่าง 6-7 เดือน 3 คะแนน

ดำเนินการผลิตระหว่าง 4-5 เดือน 2 คะแนน

ดำเนินการผลิตน้อยกว่า 4 เดือน 1 คะแนน

2. กรณีเป็นผลผลิตการเกษตร

5 คะแนน

พื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่ 80% ขึ้นไปของพื้นที่ การเกษตรของสมาชิกกลุ่ม

4 คะแนน

พื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่ 50%-79% ของพื้นที่ การเกษตรของสมาชิกกลุ่ม

3 คะแนน

พื้นที่เพาะปลูกตั้งแต่ 30%-49% ของพื้นที่ การเกษตรของสมาชิกกลุ่ม

คะแนน

พื้นที่เพาะปลูกน้อยกว่า 30% ของพื้นที่ การเกษตรของสมาชิกกลุ่ม 2

ไม่มีพื้นที่ปลูกเองเลย 1 คะแนน

2.2 การจัดการด้านกระบวนการผลิต

คะแนน

มีกระบวนการผลิตเป็นระบบ เช่น การควบคุม คุณภาพ การตรวจสอบ เป็นต้น 5

มีกระบวนการผลิตที่ชัดเจน แต่ขาดการควบคุมคุณภาพ 3 คะแนน

ยังไม่มีกระบวนการผลิตที่ชัดเจนหรือแน่นอน 1 คะแนน

3. การตลาด

3.1 ความสามารถในการตลาดของกลุ่ม

กลุ่ม / สมาชิก หาดตลาดได้เองตั้งแต่ร้อยละ 80 ของยอดขายขึ้นไป 5 คะแนน

กลุ่ม / สมาชิก หาดตลาดได้เองระหว่างร้อยละ 50-79 ของยอดขาย 4 คะแนน

กลุ่ม / สมาชิก หาดตลาดได้เองระหว่างร้อยละ 30-49 ของยอดขาย 3 คะแนน

กลุ่ม / สมาชิก หาดตลาดได้เองน้อยกว่าร้อยละ 30 ของยอดขาย 2 คะแนน

ไม่สามารถหาดตลาดเองได้ 1 คะแนน

4. ระบบบัญชีและการเงิน

4.1 กองทุนของกลุ่ม (ไม่รวมกองทุนหมู่บ้าน)

กองทุนตั้งแต่ 50,000 บาทขึ้นไป 5 คะแนน

กองทุน 40,000-49,999 บาท 4 คะแนน

กองทุน 30,000-39,999 บาท 3 คะแนน

กองทุน 20,000-29,999 บาท 2 คะแนน

ต่ำกว่า 20,000 บาท 1 คะแนน

4.2 ระบบการบันทึกบัญชี

มีการบันทึกบัญชีตามระบบบัญชี 5 คะแนน

มีการบันทึกบัญชีอย่างง่าย ๆ เป็นระบบ คะแนน

ไม่มีการบันทึกบัญชี หรือบันทึกเมื่อนึกได้ 13 คะแนน

4.3 สัดส่วนการลงทุนของกลุ่ม

มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการเป็นของกลุ่ม/กลุ่มตั้งแต่ 90% ขึ้น

ไป 5 คะแนน

มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการเป็นของกลุ่ม/กลุ่มตั้งแต่ 80%-89%

ขึ้นไป 4 คะแนน

มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการเป็นของกลุ่ม/กลุ่มตั้งแต่ 50%-79%

ขึ้นไป 3 คะแนน

มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการเป็นของกลุ่ม/กลุ่มตั้งแต่ 30%-49%

ขึ้นไป 2 คะแนน

มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำเนินการเป็นของกลุ่ม/กลุ่มน้อยกว่า 30% 2

คะแนน

5. อื่น ๆ

5.1 การบริหารจัดการองค์กร/กลุ่ม

มีระเบียบปฏิบัติโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน ทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียน 5

คะแนน

มีแต่ผู้นำ แต่ไม่มีการกำหนดระเบียบของกลุ่มเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นระเบียบ

ที่ทราบโดยทั่วกันหรือขึ้นอยู่กับผู้นำ 3 คะแนน

ไม่เคยติดต่อกับขายกับกลุ่มใดๆ เลย 1 คะแนน

(เอกสารข่าวรัฐสภา.2545:112-123)

มาตรฐานเกณฑ์วัดระดับหมู่บ้านอุตสาหกรรม

ลำดับ	คุณสมบัติของหมู่บ้าน	หมู่บ้านระดับ A	หมู่บ้านระดับ B	หมู่บ้านระดับ C
1	รายได้เฉลี่ยจากการประกอบอาชีพอุตสาหกรรม	รายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2,000 บาท/คน/เดือน	รายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 1,400 บาท/คน/เดือน	รายได้เฉลี่ยไม่น้อยกว่า 1,000 บาท/คน/เดือน
2	ความเข้มแข็งของกลุ่ม 2.1 จำนวนผู้ประกอบการอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม	มากกว่า 20 ครัวเรือน หรือมากกว่า 60 คน	มากกว่า 14 ครัวเรือน หรือมากกว่า 40 คน	มากกว่า 10 ครัวเรือนหรือมากกว่า 30 คน
	2.2 ความพร้อมและคุณภาพของบุคลากร	มีการดำเนินการในรูปแบบของกลุ่มอาชีพอย่างสมบูรณ์ทั้งด้านการผลิต,การจัดการ,	มีการดำเนินการในรูปแบบของกลุ่มอาชีพกลุ่มผู้บริหารมีความสามารถและตั้งใจ	ทำการผลิตผลิตภัณฑ์แต่ยังไม่ดำเนินการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

		การตลาด ตลอดทั้ง การพัฒนารูปแบบ ผลิตภัณฑ์แล้ว		
	2.3 การดำเนินงานในรูปแบบ ของการรวมกลุ่ม	มีการจดทะเบียนการ จัดตั้งกลุ่มโดยได้รับ การรับรองจากหน่วย งานราชการ	มีการรวมกลุ่มและจัด การกลุ่มแต่ยังไม่ได้ จดทะเบียนรับรอง จากหน่วยงานราชการ	มีการรวมกลุ่มกัน ผลิตผลิตภัณฑ์แต่ ไม่มีระบบการ บริหาร และจัดการ ที่ดี
3	ความยั่งยืนของกลุ่ม 3.1 ช่องทางการจำหน่ายผลิต ภัณฑ์	- มีตลาดรองรับที่แน่นอน - มีการรับสั่งซื้อ,สั่ง จ้างผลิตอย่างต่อเนื่อง - มีการจำหน่ายโดย การรวมกลุ่ม	- มีการสั่งซื้อ,สั่งจ้าง - มีการจำหน่ายโดย การรวมกลุ่ม/จำหน่าย ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง	- มีตลาดจำหน่ายใน พื้นที่ - ผู้ผลิตนำไป จำหน่ายเอง
		จำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ ตลอดปี		
	3.2 สัดส่วนในการลงทุนของ กลุ่ม	- สมาชิกต้องมีเครื่อง มือและอุปกรณ์ในการ ผลิตเป็นของตนเอง/ ของกลุ่ม 100%	- สมาชิกต้องมีเครื่อง มือและอุปกรณ์ในการ ผลิตเป็นของตนเอง/ ของกลุ่ม 70%	- ไม่มีเครื่องมือและ อุปกรณ์ในการผลิต เป็นของตนเอง
	3.3 เงินทุนของกลุ่ม	มีเงินทุน 10,000 บาท ขึ้นไป	มีเงินทุน 6,000- 10,000 บาท	มีเงินทุน 3,000- 6,000 บาท
	3.4 ความต่อเนื่องของการ ประกอบการ	ดำเนินการผลิตมาก กว่า 8 เดือน	ดำเนินการผลิต ระหว่าง 6-8 เดือน	ดำเนินการผลิตน้อย กว่า 6 เดือน

ที่มา : กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (วันที่ 14 ธันวาคม 2546)

คะแนนของหัวข้อ

ระดับ A (ดีมาก) 3 คะแนน

ระดับ B (ดี) 2 คะแนน

ระดับ C (พอใช้) 1 คะแนน

คะแนน รวม 20-24 คะแนน เป็นหมู่บ้านระดับ A (สัมฤทธิ์ผลเป็นหมู่บ้านอุตสาหกรรม)

คะแนน รวม 15-19 คะแนน เป็นหมู่บ้านระดับ B

คะแนน รวม 8-14 คะแนน เป็นหมู่บ้านระดับ C

(ศุภโชค ชุนอื้อ.2545:121-123)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

อรทัย จิตโรสง (2544:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน : กรณี ศึกษาบ้านสุขสมบูรณ์ ตำบลเสาเล้า อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชนสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ ระดับบุคคล ชุมชนและระหว่างชุมชน

ระดับบุคคล มีผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอด คือ ครอบครัว เครือญาติ ผู้สูงอายุและผู้เป็นภูมิปัญญา โดยใช้วิธีการทดลองปฏิบัติ สอน แนะนำและอาศัยการกล่อมเกลாத่างสังคมแบบค่อยเป็นค่อยไป สื่อที่ใช้ คือ อุปกรณ์จริงในการทำงาน รวมทั้งอาศัยสื่อบุคคลในการพบปะแลกเปลี่ยน ส่วนเนื้อหาเป็นเรื่องของกระบวนการผลิตและเทคนิควิธีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ

ระดับชุมชน มีการถ่ายทอดโดยอาศัยกลุ่มทางสังคม ได้แก่ กลุ่มเพื่อน กลุ่มผู้นำ กลุ่มอาชีพจะใช้วิธีการอบรม การประชุมและเวทีชาวบ้าน สำหรับสื่อที่ใช้อาศัยสื่อบุคคล ด้านเนื้อหาไม่มีหลักสูตรแน่นอน แต่มีเป้าหมายเพื่อสร้างรายได้และพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ช่วยเหลือกันภายในชุมชน

การถ่ายทอดระหว่างชุมชน มีการใช้วิธีการเรียนรู้จากการฝึกอบรมการศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกชุมชนรวมทั้งการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ โดยใช้สื่อบุคคลในการพบปะพูดคุยสำหรับเป้าหมายนั้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมีเนื้อหาในเรื่องความตระหนักถึงการขาดแคลนวัตถุดิบในกระบวนการผลิตและวิธีการเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต

2. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชนพบว่า ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำอาชีพ ความต้องการมีรายได้ ความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความต้องการของตลาด การคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสารการส่งเสริมภาครัฐและเอกชน

พยุภร ไตรรัตน์สิงห์กุล (2538:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ พบว่า

หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีต้นกำเนิดจากชาวพวนที่อพยพมาจากนครเวียงจันทน์มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหนองป่าตองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและได้นำความรู้ที่ติดตัวมาทำเครื่องจักสานเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตโดยใช้ทรัพยากร

ธรรมชาติที่มีอยู่ใกล้ตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุการเกิดหัตถกรรมเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตองมี 3 ประการคือ ความจำเป็นในการดำเนินชีวิตสิ่งแวดล้อมตามสภาพภูมิศาสตร์และความเชื่อในขนบประเพณีและศาสนาและจากแรงงานผลักดันเหล่านี้ทำให้หัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานของบ้านหนองป่าตอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการดำรงอยู่มาจนทุกวันนี้

เพื่อให้มีการถ่ายทอดวิธีทำเครื่องจักสานสืบต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งกระบวนการถ่ายทอดจะต้องประกอบไปด้วย

1. แหล่งความรู้ ได้แก่ แหล่งความรู้จากครอบครัว โรงเรียน และหน่วยราชการต่างๆ เช่น ศูนย์การศึกษาณโรงเรียนจังหวัดฉะเชิงเทรา กรมพัฒนาชุมชน เกษตรตำบล
2. ผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนบ้าน และบุคคลต่างหมู่บ้านที่เป็นผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด
3. วิธีการถ่ายทอด ได้แก่

3.1 การถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เป็นวิธีการถ่ายทอดจากการสังเกต การทดลอง การบอกเล่าด้วยปาก การปฏิบัติจริงและการฝึกหัด

3.2 การฝึกฝนด้วยตนเอง เกิดจากความเคยชินที่พบเห็นทุกวันจนสามารถทำได้เองโดยไม่ต้องมีคนสอนแต่ในบางครั้งก็ใช้วิธีการเลียนแบบ

3.3 การถ่ายทอดจากเพื่อนบ้าน เป็นการบอกเล่าด้วยปาก ผู้เรียนนำอุปกรณ์ไปเองและสอนโดยการปฏิบัติจริง

3.4 การถ่ายทอดจากหน่วยราชการ โดยการพาไปเรียนนอกสถานที่ ผู้สอนจะอธิบายวิธีการทำแล้วให้ผู้เรียนทำไปพร้อมกัน

อารีย์ ทองแก้ว (2537:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรมเครื่องเงินเมืองสุรินทร์ผลการวิจัยพบว่า

เครื่องเงินเมืองสุรินทร์มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษถ่ายทอดความรู้ต่อเนื่องกันมา ช่างเครื่องเงินที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันคือตระกูลนายสวาท มุตะโสภภาพ นายช่างมุตะโสภภาพ นายเชียร ผจญกล้า นายป่วน เจียวทอง และนายพลอน ผจญกล้า บรรพบุรุษดั้งเดิมเป็นช่างทองต่อมาเมื่อทองราคาสูงขึ้นจึงหันมาทำเครื่องเงินแทน จนถึงปัจจุบัน

กระบวนการผลิต เริ่มจากการนำเม็ดเงินมาหลอมและเทเงินในแบบพิมพ์และนำมาตีแผรีดให้บางตัดให้ได้รูปตามต้องการนำมาขึ้นรูปทาน้ำประสานนำไปลงไฟเพื่อให้เป็นวงโค้งลวดทำขอบแล้วทาน้ำยาประสานลงไฟให้ลวดติดกับเครื่องเงินหลอมขึ้นเป็นเส้นสไลด์ลงในรูกลวงให้เต็มนำไปแกะให้เป็นลวดลายต่างๆ เอาชิ้นออกนำไปขัดเคลือบหรือรมควัน ปัจจุบันอาจย้อมด้วยยาย้อมผสมสีค่า

เครื่องเงินที่ทำดั้งเดิม นิยมทำคัมพู (ตระแกรงหรือกระจอน) มี 4 แบบ คือ แบบประกายจอก (ลายดอกจอก) ประกาดอกบัวบาน (ลายดอกบัวบาน) ประกาดั่งอ้อย (ลายปล้องอ้อย) ประกากระเจียว (ลายดอกกระเจียว) และทำลูกประเก้อมเป็นเม็ดแกะลวดลายแล้วนำมาร้อยทำสร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไลข้อมือข้อเท้า สักวาล ปัจจุบันดัดแปลงเป็นเครื่องประดับต่างๆ หลายแบบ เช่น แหวน กุญแจ กระดุม ปิ่นปักผม เป็นต้น

ลวดลายของเครื่องเงิน ช่างเงินเลียนแบบจากธรรมชาติมาแกะสลักเป็นลวดลาย ลายดอกบัว ลายคอแมงดา ลายฟักทอง ลายเส้นตรง ลายร่างแพ ลายคาคีกรแคน ลายมะเฟือง ลายตะกร้อ ลายดอกพิกุล ลายดอกจอก ลายข้าวหลามตัด ลายไทย ลายปลา ลายช้าง และลายที่มีผู้สั่งทำออกแบบมา

การถ่ายทอดฝีมือของช่างเครื่องเงินจะถ่ายทอดกันในตระกูลลูกหลาน หรือผู้ที่สนใจจริงๆ ไม่มีการคิดค่าจ้างสอนมาฝึกหัดทำอยู่กับช่างที่ชำนาญ 5-6 ปี จึงแยกตัวออกไปทำเครื่องเงินเป็นหัตถกรรมในครอบครัวของตนเองได้

ความเชื่อในเรื่องของโชคลางของขลัง มีการนำเงินจ้างทำแล้วไปให้พระหรือคนเก่งคาถาอาคมปลุกเสกเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ ทำให้หนังเหนียวแคล้วคลาดจากภัยอันตรายได้ปัจจุบันมีน้อย พวกช่างทำเครื่องเงินจะมีการทำพิธีเช่นไหว้เครื่องมือในการประกอบอาชีพเป็นประจำทุกปีเพราะเชื่อว่าจะทำให้คิดประดิษฐ์ลวดลายได้งดงามทำตามคำล่อง

พรเพ็ญ พันธุ์ประดิษฐ์ (2546:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการศึกษา พบว่า

ช่างถมจังหวัดนครศรีธรรมราชมีช่าง 3 ประเภท คือ ช่างรูป ช่างสลักและช่างถม กระบวนการผลิตนั้นจะเริ่มจาก

1. ช่างรูป เป็นช่างที่ขึ้นรูปเครื่องจะต้องมีความรู้ในด้านการออกแบบรูปพรรณการขึ้นรูปพรรณ การให้ความร้อนโลหะ และการหลอมโลหะ

ประเมินความสำเร็จของช่างรูปจากการขึ้นรูปพรรณได้ตามรูปแบบที่ออกแบบไว้และมีเนื้อเงินเรียบสม่ำเสมอ

2. ช่างสลัก เป็นช่างที่ต้องได้รับกระบวนการถ่ายทอดในด้านการออกแบบลวดลาย การสลักลายและการเพราลาย

ประเมินความสำเร็จของช่างสลักจากการออกแบบลวดลายได้เหมาะสมกับรูปพรรณ การสลักและการเพราลายได้อย่างสวยงาม

3. ช่างถม เป็นช่างที่ต้องได้รับกระบวนการถ่ายทอดของช่างทั้งสองประเภทแรกด้วยเพราะต้องมีความเข้าใจในการให้ความร้อนโลหะ และการขึ้นรูปของลวดลายที่สลัก ความรู้เฉพาะของเครื่องถมเป็นเรื่องการทำนํ้ายาถมและการลงถม

ลวดลายในเครื่องถมจังหวัดนครศรีธรรมราช ลวดลายมีความเป็นเอกภาพกลมกลืนกัน ลวดลายช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับรูปพรรณ มีความหยาบและลวดลายที่ออกแบบยังแสดงถึงความศรัทธา ความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของช่างที่มีต่อศาสนา

เนื่ออ่อน ขวัญทองเขียว (2538:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านของไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏ ผลการวิจัย พบว่า

นักศึกษามีความเห็นด้วยกับความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านเพราะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชีวิตประจำวันของบุคคลและสังคมส่วนรวมและเป็นตัวสะท้อนความสามารถและภูมิปัญญาของช่างไทยในอดีตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น นักศึกษามีความเห็นด้วยกับวิธีการอนุรักษ์ซึ่งได้แก่ การเก็บรวบรวมตัวอย่างและผลงาน และจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาระดับท้องถิ่นเป็นแกนนำในการศึกษาวิจัยให้บริการแก่สังคมในการทำเอกสารเผยแพร่ และการพัฒนางานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งได้แก่การจัดหลักสูตรและกิจกรรมที่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์และผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ รวมทั้งเป็นหน่วยงานที่ทำการศึกษาวิจัย ให้บริการแก่สังคมในการทำเอกสารเผยแพร่ และรวบรวมทำเนียบบุคคลและแหล่งผลิตรวมทั้งเปิดอบรมวิชาช่างให้แก่คนทั่วไป และนักศึกษามีความเห็นด้วยกับบทบาทของนักศึกษาในการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ว่านักศึกษาควรมีความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดวิธีการอนุรักษ์ และมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ในโรงเรียนรวมทั้งเป็นผู้ศึกษารวบรวมผลงานและเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในชุมชนและรณรงค์ให้คนทั่วไปเห็นความสำคัญของงานศิลป

หัตถกรรมพื้นบ้านในชีวิตประจำวันในด้านปัญหาและอุปสรรค นักศึกษามีความเห็นสอดคล้องกันดังนี้ คนทั่วไปไม่เห็นความสำคัญและขาดความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านรวมทั้งคำนึงมรดกและเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเกินไปอีกทั้งงานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านขาดประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมในปัจจุบัน

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน/การตลาด

สมิตรา จิระวุฒินันท์ ได้กล่าวถึง ธุรกิจชุมชน ไว้ว่า

ธุรกิจชุมชนมีลักษณะการจัดการของการรวมกลุ่มชาวบ้าน เพื่อลดข้อจำกัดในการทำธุรกิจเพียงคนเดียวหรือกลุ่มเดียวและธุรกิจชุมชนยังเป็นการพัฒนาคนไปพร้อมกัน สิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำธุรกิจชุมชนคืออำนาจการต่อรอง ซึ่งเกิดจากศักยภาพที่เพิ่มขึ้นจากการรวมกลุ่มกันที่เข้มแข็ง การสร้างระบบเครือข่าย ธุรกิจชุมชนมุ่งการสร้างพันธมิตรมากกว่ามุ่งการแข่งขันและพบว่าทำให้อำนาจการต่อรองปัจจุบันธุรกิจทั่วไปได้นำเอากระบวนการรวมกลุ่มและการสร้างเครือข่ายมาใช้เช่นเดียวกันโดยเปลี่ยนจากการแข่งขันมาเป็นการร่วมมือทางธุรกิจมากขึ้น ในระบบธุรกิจทั่วไปมีฐานความคิดมาจากกำไร - ขาดทุนและมีเป้าหมายอยู่ที่กำไรสูงสุดของกิจการเป็นหลัก แต่ธุรกิจชุมชนจะมีฐานความคิดจากการพึ่งพาตนเองได้และมีเป้าหมายคือกำไรเป็นของชุมชนและคำนึงถึงองค์ประกอบของชุมชน เช่น ธรรมชาติ สังคมเสมอ ปัจจุบันจะพบว่าแนวคิดการจัดการธุรกิจทั่วไปได้ปรับเปลี่ยนมากขึ้น โดยหันกลับมาให้ความสำคัญแก่องค์ประกอบอื่น เช่น สิ่งแวดล้อม สังคมมากขึ้นและมีเป้าหมาย คือ การสร้างมูลค่าเพิ่มในด้านต่างๆ มากกว่าเน้นกำไรสูงสุดเหล่านี้ล้วนทำให้มองเห็นว่าแท้จริงแล้วธุรกิจชุมชนเป็นฐานการคิดที่ถูกต้องของการทำธุรกิจอย่างแท้จริง (สมิตรา จิระวุฒินันท์, 2542)

นิมอณรงค์ อ่อนอก (2543:บทคัดย่อ) ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในครัวเรือน พบว่า

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับรูปแบบและวิธีการเรียนรู้ด้านการจัดการตลาดผลิตภัณฑ์ในครัวเรือนของผู้ผลิตนั้นคือปัจจัยที่สัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับภายนอกชุมชนได้แก่ การส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนสื่อสารมวลชนการคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสารและปัจจัยที่สัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนรู้ดั้งเดิมได้แก่ ผู้นำอาชีพและองค์กรภายในชุมชนหนี้สินและความต้องการมีรายได้ของคนในชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนและการผลิตหัตถกรรมในครัวเรือน

ลำแพน จอมเมือง (2540:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของธุรกิจชุมชนที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการป่าชุมชน พบว่า

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการจัดการป่าชุมชนคือเศรษฐกิจของชุมชนเมื่อเศรษฐกิจของชุมชนมั่นคงส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการแก้ปัญหาของชุมชนได้การทำธุรกิจชุมชนดำเนินการโดยคนในชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นให้สมาชิกมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางและปฏิบัติงานต่างกันไปความพยายามในการแก้ปัญหาของชุมชน โดยผ่านการทำกิจกรรมอนุรักษ์ในรูปแบบการจัดการป่าชุมชนได้แสดงให้เห็นถึง พัฒนาการขององค์กรประชาชนที่ต้องการพิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพในการจัดการทรัพยากรแต่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านในชุมชนและชุมชนจากภายนอก

นางลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์,และคณะ (2537:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์องค์กรและเครือข่าย กรณีศึกษาเครือข่ายหัตถกรรมทอผ้าพื้นเมืองพรรณไม้ จากการศึกษา พบว่า

ยุทธวิธีในการพัฒนาองค์กรธุรกิจชุมชนมีประเด็นที่สำคัญดังนี้แนวคิดพื้นฐานขององค์กรกลุ่มพรรณไม้แม้เป็นองค์กรธุรกิจชุมชนแต่ฐานคิดในการทำงานของกลุ่มเป็นลักษณะผสมผสานระหว่างแนวคิดเชิงธุรกิจและแนวคิดด้านการพัฒนา วัตถุประสงค์พื้นฐานของการรวมกลุ่มคือการช่วยเหลือกันด้านการผลิตการพัฒนา ศักยภาพสมาชิกและเสริมสร้างพลังทางเศรษฐกิจโดยมีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนในทางปฏิบัติส่งเสริมการทำงานเป็นหมู่คณะมีการดำเนินธุรกิจแบบครบวงจรเริ่มตั้งแต่การผลิตการแปรรูปและการจัดจำหน่าย ซึ่งทำให้สมาชิกมีโอกาสเรียนรู้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ

สรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ธุรกิจชุมชนและการตลาด ผู้ศึกษาพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ทั่วไปและลักษณะเฉพาะถิ่น (Locality) ที่แตกต่างกันออกไป บางแห่งใช้ภูมิปัญญาเพื่อการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ บางแห่งเริ่มใช้ในเชิงธุรกิจแต่ต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานสำคัญในการผลิต ทั้งนี้จึงเป็นไปตามความต้องการของตลาดแต่ละระดับ โดยอาศัยพื้นฐานความรู้เดิมของชุมชนนั้น รวมทั้งการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านในรูปธุรกิจชุมชน จากแนวคิดและงานวิจัยที่กล่าวมาสามารถนำมาอธิบายการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน กระบวนการถ่ายทอดเชิงธุรกิจชุมชนของคนในชุมชนได้และสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจในตัวของผลิตภัณฑ์เพื่อศึกษาถึงกระบวนการผลิต การบริหารจัดการของชุมชนนั้นได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่อง “ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวที่ติดอันดับดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวที่ติดอันดับดีเด่นของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว บ้านเลขที่ 100 บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือผู้นำและสมาชิกกลุ่ม จำนวน 35 คน โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากรายการผลิตภัณฑ์ในร่างบัญชีรายชื่อผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล : สินค้าที่ผลิตโดยชุมชน ครั้งที่ 1/2545 (คณะกรรมการอำนาจการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.2545:79)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลได้จาก 2 ส่วน คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Survey) ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ดังนี้

- 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสงขลา
- 1.2 วิสัยทัศน์สงขลา ปี 2555
- 1.3 ข้อมูลทั่วไปตำบลปาดังเบซาร์
- 1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับกะลามะพร้าว
- 1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 1.6 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 1.7 ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนและการตลาด
- 1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน / การตลาด

ทั้งนี้ในขณะที่ทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยก็พยายามศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารเพิ่มเติมเท่าที่จะทำได้รวมไปถึงภายหลังที่ทำการศึกษาศาสนาเสร็จสิ้นแล้ว

ข้อมูลทางด้านเอกสารดังกล่าว ได้แก่ ผลงานวิจัย ตำราวิชาการ รายงานการค้นคว้าวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ เอกสารข้อมูลของทางราชการ วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ เอกสาร ฯลฯ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการวิจัยครั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในด้านข้อมูลพื้นฐานทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความเป็นมาความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงรวมถึงช่วยในการวิเคราะห์ตีความในประเด็นที่ศึกษา

2. การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

2.1 การสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยได้เข้าไปในหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยแล้วแสดงตัวในสถานภาพนิสิตว่าเป็นผู้สนใจเรื่องผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นของกลุ่มในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ตลอดจนกระบวนการถ่ายทอดกรรมวิธีการทำผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการของกลุ่ม โดยแสดงความสนใจที่จะขอสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มพร้อมทั้งแจ้งความประสงค์ที่จะถ่ายภาพเก็บข้อมูลผลงานและกิจกรรมของกลุ่มผู้ผลิตที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษาในครั้งนี้ด้วย

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) (สุภางค์ จันทวานิช.2531:76) กับผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ สามารถยืดหยุ่นหรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสภาพการณ์ การสัมภาษณ์ค่อยๆ นำเข้าสู่ประเด็นที่ตั้งไว้โดยผู้วิจัยพยายามควบคุมสถานการณ์การสนทนาซักถามข้อมูลให้อยู่ในประเด็นขอบเขตเนื้อหาที่ตั้งไว้หรือพยายามเก็บข้อมูลในส่วนที่ต้องการศึกษาให้ได้มากที่สุดทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะต้องเป็นฝ่ายตั้งคำถามเปิดการสนทนาอยู่เสมอ

2.3 การบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลในขณะที่สังเกตการณ์ สนทนาหรือสัมภาษณ์ โดยใช้อุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูล ได้แก่

2.3.1 บันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร

2.3.2 บันทึกข้อมูลด้วยแถบบันทึกเสียงเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเก็บรายละเอียดของข้อมูล สามารถกลับมาตรวจสอบหาข้อบกพร่องของคำถามเพื่อแก้ไขและใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

2.3.3 บันทึกข้อมูลด้วยกล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพผลิตภัณฑ์และกิจกรรมของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อประกอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์จากผู้นำกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว

จำนวน 35 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความสนใจเริ่มจัดตั้งกลุ่ม มีความรู้ มีประสบการณ์และเป็นที่ยอมรับในชุมชนนั้น คือ นางบุญธรรม มโนเพชร อายุ 46 ปี บ้านเลขที่ 100 บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ซึ่งมีข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นหลัก ผู้วิจัยมุ่งที่จะบรรยายข้อเท็จจริง (Facts) ต่างๆ ตลอดจนการแปลความหมายของเนื้อหาสาระที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การถ่ายภาพและการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ด้วยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytical)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มตัวอย่างประชากรผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกะลามะพร้าว ได้แก่ ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน ของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

เกณฑ์การวิเคราะห์

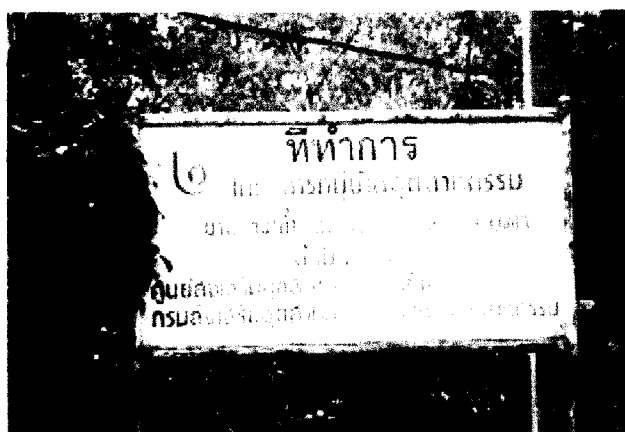
1. ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน
2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต
3. ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า

โดยจากการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ การถ่ายภาพและการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytical)

จากการศึกษาปรากฏผล ดังต่อไปนี้

ผลการวิเคราะห์

ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 7 ที่ทำการกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว

ผู้นำกลุ่ม นางบุญธรรม มโนเพชร
 ภูมิสำเนาเดิม เป็นคนตลาดบางแก้ว อำเภอบางบาล จังหวัดพิจิตร
 ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 100 หมู่ที่ 6 บ้านหน้าถ้ำ ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตง จังหวัด

สงขลา

การศึกษา ปวช. 2 ศึกษาศาสตร์การจัดการศึกษา
 มัธยมศึกษาปีที่ 6 การศึกษานอกโรงเรียนสะเตง

สมาชิกกลุ่ม มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. บุญธรรม มโนเพชร
2. นิทัศน์ มโนเพชร
3. สวัสดิ์ มโนเพชร
4. มะลิ ไกลเทพ
5. ชุมพร เพชรทอง
6. สมหมาย จันทฤทธิ์
7. สมพิศ ปานทิพย์
8. เตียน สงสัย
9. เหมิน ขุนทด
10. ปราณี แก้วจร
11. นิยม ศิริสวัสดิ์
12. เอกชัย ศิริสวัสดิ์
13. เนตรชนก ยอดประสิทธิ์
14. สมจิตร ไชยสวัสดิ์
15. สุธารัตน์ บัวทอง
16. ยุพิน อินทร์ตัน
17. ยุพิน นพรัตน์
18. นอบ ทองดี
19. บุญเพ็ญ ธรรมละเอียด
20. คำ ภูมิธีรา
21. ภาส ภูมิธีรา
22. จำนง นพคุณ
23. จุรี ขาวหนู
24. ชุ่ม จันทรอิด
25. เนตร จันทรอิด
26. ชาย คุณโพธิ์
27. นอง สุขอุดม
28. ฐานันดร อินทร์ตัน

29. อุดม ทองสุวรรณ
30. ต๊ะ บินแหละ
31. สะอี บินแหละ
32. ดุลเลาะ เดิมหมัด
33. เสาด๊ะ สุขสวัสดิ์
34. ฝ่าย สุขสวัสดิ์
35. ไหมชะเลาะ เหมมัน

นางบุญธรรม มโนเพชรเป็นคนแรกที่ริเริ่มตั้งกลุ่มและเป็นประธานกลุ่มได้ทดลองทำเครื่องใช้จากกะลามะพร้าว เริ่มในปี พ.ศ. 2534 จากที่นางบุญธรรม มโนเพชร ประธานกลุ่มได้ย้ายครอบครัวจากจังหวัดพัทลุงมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านหน้าถ้ำ ตำบลบาตังเบซาร์และเริ่มสนใจผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวที่วางขายในตลาดจังหวัดพัทลุง คิดว่าน่าจะทำเป็นอาชีพได้จึงซื้อทัพพีกะลามะพร้าวมาเป็นตัวอย่างและเริ่มทดลองทำตุลทุนไปประมาณ 20,000 บาท คุณภาพของผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวในระยะแรกไม่ดีนัก เพราะเป็นการทำกันเฉพาะในครอบครัวทำให้กิจการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเกิดสภาวะขาดทุน ต่อมาได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) เห็นว่านางบุญธรรม มีความตั้งใจที่จะประกอบอาชีพมีความกระตือรือร้นสูงจึงได้รับความช่วยเหลือจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมแนะนำความรู้ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ช่องทางการตลาด รับซื้อผลิตภัณฑ์และเชิญไปร่วมออกงานจำหน่ายสินค้าหลายครั้ง ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด ตลอดถึงให้การช่วยเหลือในเรื่องเงินให้กู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนเพื่อประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัว เป็นเงิน 30,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 10 ต่อปี ระยะเวลาผ่อนชำระ 2 ทำให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเริ่มเป็นที่รู้จักของตลาดมากขึ้น จนสามารถดำเนินการเป็นกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวอย่างจริงจัง มีสมาชิกในกลุ่มเพิ่มขึ้น จาก 30 คน เป็น 65 คนในปัจจุบัน มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 800-1,000 บาท/เดือน/คน เป็น 3,000 -10,000 บาท/เดือน/คน ผลิตภัณฑ์ที่ทางกลุ่มผลิตจะได้รับการออกแบบให้ทันสมัยเป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะกับการใช้งานได้อย่างลงตัว มีตั้งแต่เครื่องใช้บนโต๊ะอาหารได้รับความสนใจจากโรงแรมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน

ในห้วงเวลาที่ประเทศชาติ กำลังเผชิญปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจ และประชาชน ทุกระดับ ประสบปัญหาต่างๆ ปัญหาหนึ่งที่ประชาชนระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศถูก รุมเร้าคือปัญหาความยากจน รัฐบาลจึงได้ประกาศสงครามกับความยากจน โดยได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาว่า จะจัดให้มีโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาสินค้าโดยรัฐพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ และการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่ายและอินเทอร์เน็ต เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างรายได้ด้วยการนำทรัพยากร ภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพมีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่ม เป็นที่ต้องการของตลาด ทั้งในและต่างประเทศและได้กำหนดระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ พ.ศ. 2544 ประกาศ ณ วันที่ 7 กันยายน 2544 ขึ้น โดย

กำหนดให้มีคณะกรรมการอำนวยการ หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ แห่งชาติ หรือเรียกโดยย่อว่า กอ.นตผ (ศุภโชค ชุนอิว.2545:102) ซึ่งฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี (นายปองพล อดิเรกสาร) เป็นประธานกรรมการและให้คณะกรรมการ กอ.นตผ มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บทการดำเนินงาน “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” กำหนดมาตรฐานและหลักเกณฑ์การคัดเลือกและขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบลรวมทั้งสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนแม่บท อย่างมีประสิทธิภาพ

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดพิจารณาด้วยจิตวิญญาณ กล้าตัดสินใจเพื่อกะทำในสิ่งที่ดีงาม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่นไม่แตกสลาย มีการสืบทอดประสบการณ์จากอดีต ถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถที่จะนำไปพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นฐานรากของการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับใช้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ องค์ความรู้หรือระบบความรู้ที่ถูกสะสมมานานและสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน เป็นต้น ซึ่งระบบความรู้เหล่านี้ชาวบ้านได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันบทบาทภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งผลิตมักจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเสมอ

ยศ สันติสมบัติ กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชน คือ ทางเลือกของการพัฒนาที่เน้นการสร้างฐานการผลิต กระบวนการเรียนรู้ระบบการจัดการทรัพยากรการจัดการลงทุนและตลาดในรูปแบบที่หลากหลายโดยพิจารณาจากศักยภาพของท้องถิ่นเป็นหลักชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อมต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เน้นความยั่งยืน ความเป็นธรรม คุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพของการผลิตไปพร้อมกัน กล่าวสรุปเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนว่าจะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. ชุมชนเรียนรู้ หมายความว่า คนต้องเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยเน้นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นเป็นหลักชุมชนจะต้องมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องโดยสืบทอดภูมิปัญญาเดิมและปรับประยุกต์เข้ากับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เพื่อตอบสนองความต้องการของยุคสมัยได้อย่างแท้จริง หากเป็นชุมชนในชนบทที่ทำการผลิตในด้านการเกษตร นโยบายของการเรียนรู้ย่อมหมายความว่าชุมชนดังกล่าวมีการปรับปรุง คัดเลือกและพัฒนาสายพันธุ์พืชอย่างต่อเนื่อง สามารถควบคุมระบบการผลิตและสร้างอำนาจต่อรองกับภายนอกได้อย่างรู้เท่าทัน

2. ชุมชนต้องมีระบบการจัดการทรัพยากรที่ดีและมีสภาพแวดล้อมที่ดีมีทรัพยากรในระดับที่ยังคงใช้ประโยชน์ได้ มีสำนักความเป็นชุมชน มีองค์กรที่เข้มแข็งสามารถจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมภายในและภายนอกชุมชน ชุมชนยังต้องมีความสามารถในการวางกฎเกณฑ์เพื่อจัดระเบียบของชุมชนและจัดการความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการสร้างเครือข่ายพหุภาคีโดยเน้นความร่วมมือระหว่างชุมชน นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานรัฐและเอกชน เพื่อสร้างขึ้นเป็นประชาคมในระดับต่างๆ ซึ่งทำงานสู่จุดมุ่งหมายในการสร้างสังคมร่วมกัน

3. ชุมชนต้องมีศักยภาพในการผลิต ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในฐานทรัพยากรของตนเองว่า มีจุดแข็งอยู่ตรงไหน ชุมชนมีศักยภาพในการผลิตอะไรใช้อะไร ขายอะไรได้อย่างยั่งยืน ศักยภาพในการผลิตยังหมายถึงรวมถึงการเรียนรู้ที่จะเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตด้วยการแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การส่ง

เสริมบทบาทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือรูปแบบของการสร้างรายได้อื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้และการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนศักยภาพในการผลิตยังหมายถึง การที่ชุมชนจะต้องมีทุน ซึ่งมาจากการริเริ่มของชาวบ้านเอง มีการพัฒนาระบบการบริหารการผลิต เช่น การทำบัญชี การพัฒนาระบบการตลาด มีความรู้เรื่องตลาด ร้านค้าชุมชนไปจนถึงการส่งออกตามแต่ละระดับการพัฒนาและศักยภาพของแต่ละชุมชนเป็นสำคัญ

4. ชุมชนจะต้องมีศักยภาพในการกำหนดและจัดการชีวิตของตนเองนั้นหมายความว่าชุมชนสามารถดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีปราศจากการแทรกแซงและครอบงำจากภายนอก มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความเคารพในจารีตประเพณี ระบบคุณค่าและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตน (ยศ สันติสมบัติ.2542)

ธุรกิจชุมชน หมายถึง การรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กในชนบทเพื่อดำเนินการทางธุรกิจที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการยกระดับรายได้และคุณภาพของเกษตรกรให้สูงขึ้นและส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง (อรทัย จิตไธสง.2544:7) โดยเน้นการรวมกลุ่มเพื่อจัดการอย่างครบวงจร ได้แก่

- วัตถุดิบ
- การผลิต
- การแปรรูป
- การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์
- คุณภาพสินค้า
- การตลาด
- การบริหารจัดการของกลุ่ม เป็นต้น

ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถจะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง กลุ่มหรือชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลาเป็นอีกกลุ่มอาชีพหนึ่งที่ได้อำนาจนโยบายของรัฐบาล ได้จัดตั้งกลุ่มเพื่อนำภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่มาพัฒนาสร้างสรรค์กะลามะพร้าวซึ่งเป็นสิ่งเหลือใช้ให้กลายเป็นสิ่งใหม่เกิดคุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอย เพื่อมุ่งที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน สร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นหลักและมีความต้องการจะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับ คณะกรรมการเครือข่ายขององค์กรสิ่งแวดล้อม (2538) ได้สรุปความหมาย ธุรกิจชุมชนว่า เป็นการรวมตัวของคนในชุมชนเป็นกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ หรือธุรกิจขนาดเล็กในชนบท เพื่อดำเนินการทางธุรกิจที่มุ่งมั่นพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชน ทั้งนี้จะต้องมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถปรับฐานคิดและวิถีคิด มุ่งเน้นการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันจัดการอย่างครบวงจรทั้งการผลิต การแปรรูป และการตลาดเป็นการทำธุรกิจชุมชนหรืออุตสาหกรรมชุมชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นเจ้าขององค์กร โดยเพิ่มการเรียนรู้จากการค้าขายผลผลิตการเกษตรของตนเอง นอกจากนี้การดำเนินธุรกิจขององค์กรชุมชนในรูปแบบต่างๆ ถือเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจชุมชนใหม่ในการจัดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การต่อรองราคาผลผลิต การหาช่องทางทางการตลาด การร่วมลงทุนร่วมประกอบธุรกิจและอุตสาหกรรมชุมชนกับภายนอกชุมชนทั้งกับสถาบันเงินทุน ธุรกิจนอกชุมชนตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและส่วนอื่นๆ (คณะกรรมการเครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม.2538)

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวมี นางบุญธรรม มโนเพชร เป็นผู้ริเริ่มและเป็นประธานกลุ่ม โดยการนำสิ่งเหลือใช้ คือ วัตถุดิบจากกะลามะพร้าวพบเห็นทั่วไปในท้องถิ่นและมีทุกฤดูกาลมาประยุกต์ให้

เกิดสิ่งใหม่ขึ้น โดยผ่านกระบวนการทางความคิดและกระบวนการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ จากกะลามะพร้าว ซึ่งสามารถทำรายได้ให้กลุ่มสูงเป็นที่ต้องการทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ปัจจุบันกลายเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำ ได้รับการดูแลส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ คือ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้การดูแลช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น

- การพัฒนาสินค้า
- รูปแบบผลิตภัณฑ์
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- การตลาด
- การบัญชี
- การบริหารการจัดการกลุ่ม เป็นต้น

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริมจัดฝึกอบรมให้ความรู้ทางด้านทฤษฎี และนำไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ในการดำเนินงานการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวระหว่างกลุ่มอาชีพในท้องถิ่นต่างๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวเป็นการรวมกลุ่มเพื่อใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน คือ การนำองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ ของชาวบ้านซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นมิใช่เป็นเพียงองค์ความรู้เล็กๆ น้อยๆ หรือในประเด็นปลีกย่อยประเด็นใดประเด็นหนึ่ง หากเป็นทั้งโลกทัศน์ที่ชาวบ้านใช้ทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการอธิบายและกระทำการต่างๆ และยังได้แก่ วิธีการปฏิบัติหรือองค์ความรู้ที่ชาวบ้านใช้สำหรับประกอบการงานอาชีพและดำเนินชีวิตประจำวัน (ยุกติ มุกดาวิจิตร.2538 อ้างใน อรทัย จิตโธสง.2544:71) สำหรับภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ แบ่งได้เป็น ดังนี้

1.1 การเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต

การเลือกสรรวัตถุดิบของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวนั้น เป็นการนำกะลามะพร้าวซึ่งเป็นสิ่งเหลือใช้มาประยุกต์ผ่านกระบวนการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ เป็นการนำวัตถุดิบที่หาง่ายตามท้องถิ่นและมีทุกฤดูกาล แต่จะมีสั่งซื้อบ้างจากต่างจังหวัดแถบพื้นที่ใกล้เคียง เพราะรูปแบบของผลิตภัณฑ์แต่ละแบบต้องใช้ขนาดของกะลาต่างกัน นางบุญธรรม มโนเพชร ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการเลือกขนาดของกะลามะพร้าวไว้ว่า “การเลือกขนาดของกะลามะพร้าวเป็นสิ่งสำคัญ เพราะขนาดของกะลาต้องมีความสัมพันธ์กับแบบของผลิตภัณฑ์แต่ละรูปแบบที่มีขนาดต่างกัน เมื่อผลิตออกมาจะไม่ผิดเพี้ยนจากแบบ” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2547)

อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต ได้แก่

- ดินสอ
- เลื่อยฉลุ
- เลื่อยมือ
- สว่านมือ

- ตะไบแขน
- น้ำยาเคลือบเงา
- เครื่องเจียผิวหรือขัดผิวกะลามะพร้าว
- กระดาษทราย (เบอร์ละเอียด-เบอร์หยาบสุด) เป็นต้น

อุปกรณ์เหล่านี้จำเป็นต้องหาซื้อจากภายนอกชุมชนและเป็นสิทธิ์ของกลุ่ม เนื่องจากความสะดวกในการผลิตอย่างต่อเนื่อง เมื่อใช้เสร็จสมาชิกทุกคนต้องรับผิดชอบดูแลรักษาเป็นอย่างดี ชุ่ม จันทรอิต กล่าวถึง การถ่ายทอดเทคนิคการใช้อุปกรณ์เครื่องมือว่า “ทางกลุ่มมีการถ่ายทอดให้ชาวบ้านที่สนใจ ไม่หวงเพราะถือเป็นการช่วยเหลือกัน โดยจะสอนการใช้เครื่อง เทคนิคการขัดกระดาษทราย การประหยัดกระดาษทราย สิ่งที่น่าสนใจ คือ เรามีโอกาสให้คนได้มีงานทำ มีรายได้เพราะได้ตั้งใจและมีความคิดที่จะให้คนที่ว่างงานหรือมีเวลาว่างจากการทำงานมาฝึกและนำไปใช้ทำที่บ้าน โดยไม่ต้องไปหางานทำที่อื่น” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2547)

1.2 กระบวนการผลิต

ระบบการผลิตของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์เฉพาะด้านและการแบ่งงานในกระบวนการผลิต จะแบ่งงานตามสถานภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล ได้แก่ การแบ่งตามเพศ อายุ เป็นหลัก นิตศน์ มโนเพชร เล่าถึงการรับผิดชอบหน้าที่ในกระบวนการผลิตว่า “ขั้นตอนการทำให้มีความยากง่ายที่แตกต่างกัน การแบ่งงานให้แต่ละคนทำจะแบ่งตามความถนัด ใครมีความสามารถด้านการออกแบบก็ให้รับหน้าที่ คนที่มีความชำนาญมีความละเอียดทางฝีมือก็รับหน้าที่ผลิต ส่วนคนที่ยังมีประสบการณ์น้อยไม่สามารถจะทำงานเสี่ยงหรือหนักได้ เช่น เด็กและคนชราจะรับหน้าที่ คัดเลือกขนาดของกะลา และขัดกระดาษทราย” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547)

เมื่อก่อนชาวบ้านมีอาชีพหลัก คือ การเกษตรกรรมที่มีวิถีการผลิตแบบกึ่งยังชีพ ฉะนั้นแรงงานจึงจัดว่ามีความสำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงเครือญาติด้วย ความเป็นญาติพี่น้อง การสืบเชื้อสายมาจากที่เดียวกัน สมาชิกในชุมชนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งแฝงอยู่ในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน ได้แก่ การรวมกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะการผลิตเครื่องใช้ต่างๆ ที่ทำจากกะลามะพร้าวนั้นเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับกลุ่มมาก ปัจจุบันจึงกลายเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำ เตียน สงสัย ได้สรุปขั้นตอนในการผลิตดังนี้

1. การคัดเลือกกะลามะพร้าว จะต้องเลือกกะลามะพร้าวที่มีขนาดรูปทรงและสีผิวของกะลามะพร้าวใกล้เคียงแบบมากที่สุด
2. กะลามะพร้าวที่คัดเลือกได้ขนาดรูปร่างตามต้องการแล้ว นำมาขัดผิวหรือเจียผิวออกจนเห็นเนื้อของกะลามะพร้าวเป็นสีน้ำตาลหรือน้ำตาลเข้ม
3. การขึ้นรูป ร่างแบบบนกะลามะพร้าวตามความต้องการด้วยดินสอ
4. นำแบบร่างมาสู่ขั้นตอนการตัด เจาะ เลื่อยออกเป็นชิ้นส่วนตามแบบด้วยการใช้ค้อนเลื่อยฉลุ เลื่อยมือ ตะไบแขน สว่านมือ เป็นต้น
5. นำชิ้นแบบส่วนต่างๆ มาขัดด้วยกระดาษทรายจากเบอร์ที่หยาบสุดถึงเบอร์ที่ละเอียดสุดหรือว่าใช้ขัดด้วยเครื่องขัดเงา

6. นำชิ้นส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ตามที่ออกแบบไว้ ลงน้ำยาเคลือบเงาเพื่อต้องการรักษาผิวของผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม เงางาม ดึงดูดความสนใจลูกค้าได้อย่างดี (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547)

สำหรับการปรับปรุงยุคที่ใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำที่นำเข้ามาเสริมภูมิปัญญาดั้งเดิมนั้น จะอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต คือ เครื่องเจียผิวหรือขัดผิวกะลามะพร้าว ก็เพื่อความสะดวกของสมาชิกและเพื่อความรวดเร็วในการผลิตที่ต่อเนื่องประหยัดเวลาและทุนแรงเป็นอย่างมาก

ภาพประกอบ 8 การขัดผิวหรือการเจียผิวกะลามะพร้าว

ภาพประกอบ 9 การนำชิ้นส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นผลิตภัณฑ์

1.3 การควบคุมคุณภาพ

การควบคุมคุณภาพของกลุ่มที่เห็นได้ชัด คือ ขั้นตอนการออกแบบเครื่องใช้แต่ละชิ้น เมื่อสมาชิกผู้มีหน้าที่ออกแบบผลิตภัณฑ์นำแบบมาเสนอสมาชิกที่มีหน้าที่ในการผลิต แบบนั้นจะต้องผ่านความเห็นชอบในที่ประชุมเป็นเอกฉันท์ก่อน ทุกคนจะต้องมีความเข้าใจในตัวแบบที่ตรงกันเมื่อผลิตออกมาต้องได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ผิดเพี้ยนไปจากแบบ แบบแต่ละแบบมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อทันยุคทันสมัย สุดาร์ตน์ บัวทอง กล่าวให้ฟังถึงการควบคุมรูปแบบของผลิตภัณฑ์ว่า “แบบผลิตภัณฑ์ทุกแบบที่มีการออกแบบจะต้องผ่านความเห็นชอบของสมาชิกในที่ประชุมทุกครั้ง ถึงจะนำมาผลิตได้” เนตรชนก ยอดประสิทธิ์ ได้กล่าวเสริมอีกว่า “ทั้งนี้ก็เพราะต้องการให้รูปแบบผลิตภัณฑ์ออกมาไม่ผิดเพี้ยนจากแบบ ฉะนั้นช่างที่มีหน้าที่ผลิตต้องมีความเข้าใจแบบที่แท้จริงและตรงกัน” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2547)

จากการสังเกตพบว่า ลักษณะที่โดดเด่นของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวผลิตได้ คือ

1. อนุรักษ์รูปแบบดั้งเดิมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม คือความเป็นธรรมชาติของรูปแบบกะลามะพร้าวและพัฒนาให้น่าไปไว้ใช้ได้อย่างทันสมัย
2. รักษาคุณค่าทางศิลปะทั้งความงามและการสร้างสรรค์รูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย

สมาชิกกลุ่มส่วนมากมักให้ความสนใจและกระตือรือร้นที่จะพัฒนารูปแบบการผลิตของตนเองอยู่ตลอดเวลาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากผู้ผลิตไม่มีความสนใจที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ของตนแต่คิดที่จะผลิตเพียงเพื่อจำหน่ายให้ได้เงินอย่างเดียวก็จะทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้นั้นไม่ได้รับการพัฒนาและไม่มีคุณภาพหรือคุณภาพต่ำ ดังนั้นความสนใจที่จะผลิตจะเป็นตัวกำหนดการเรียนรู้และการพัฒนารูปแบบการผลิตผลิตภัณฑ์ของตนเองให้ดีและมีคุณภาพยิ่งขึ้นอย่างไม่สิ้นสุด

1.4 การบริหารจัดการกลุ่ม

สำหรับการบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวนั้น อาศัยความเป็นเครือญาติและความสัมพันธ์ภายในชุมชน แต่ก็ใช้หลักระบบประชาธิปไตยในการตัดสินใจ การปกครอง การดำเนินงาน เอกชัย ศิริสวัสดิ์ ได้อธิบายหลักการนำระบบประชาธิปไตยมาช่วยในการตัดสินใจว่า “ในขั้นตอนการปฏิบัติงานทุกอย่างในการตัดสินใจและได้ข้อสรุปจะต้องผ่านมติในที่ประชุมอย่างเป็นเอกฉันท์ก่อนที่จะนำมาปฏิบัติได้ที่สำคัญสมาชิกทุกคนต้องรับรู้และมีความเข้าใจที่ตรงกัน” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม) เมื่อได้จัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวก็ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) ตลอดมาโดยจัดฝึกอบรมให้ส่งตัวแทนเข้าร่วม

การรับบุคคลเข้าร่วมเป็นสมาชิกนั้นจะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น

- เงินทุนหมุนเวียนที่ใช้จ่ายภายในกลุ่ม
- การขยายตัวของตลาดที่รองรับและการเพิ่มขึ้นของยอดจำหน่าย/เดือน/ปี
- กลุ่มมีศักยภาพที่จะขยายงานเพื่อรองรับกับจำนวนสมาชิก
- ต้องมีความรับผิดชอบและแสดงศักยภาพความสามารถของตัวเองทั้งการมีส่วนร่วมและการอยู่

ร่วมกับคนอื่น

- ต้องมีความเข้าใจและยอมรับข้อตกลงกฎระเบียบของกลุ่ม

นางบุญธรรม มโนเพชร เล่าถึงหลักการเลือกคนเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มว่า “หลักให้คนเข้ากลุ่มดูจากความรับผิดชอบต่อหน้าที่และไม่หวังผลประโยชน์ ชื่อสัตย์ ยอมรับข้อตกลงกฎระเบียบของกลุ่มอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีการบอกกฎระเบียบให้ฟังก่อน” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้วเป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม)

การจัดทำบัญชีของกลุ่มจะใช้ระบบการบันทึกบัญชีแบบมาตรฐานบัญชีสหกรณ์ มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สหกรณ์จังหวัด บัญชีจังหวัด เข้ามาให้ความช่วยเหลือและดูแล จัดอบรมด้านบัญชีบ่อยครั้ง ประมาณ 10 ครั้ง/ปี

สรุป ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้หรือระบบความรู้ที่ถูกสะสมมานานและสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าคิดพิจารณาด้วยจิตวิญญาณ ถ้าตัดสินใจพึงกระทำในสิ่งที่งาม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่นไม่แตกสลาย มีการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถที่จะนำไปพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างมากเพราะภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นฐานรากของการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับใช้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นต่อไปแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน เป็นต้น ซึ่งระบบความรู้เหล่านี้ชาวบ้านได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันบทบาทภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งผลิตมักจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเสมอ

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา ก็เป็นอีกกลุ่มอาชีพหนึ่งที่ได้สนองนโยบายของรัฐบาล ได้จัดตั้งกลุ่มเพื่อนำภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่มาพัฒนาสร้างสรรค์กะลามะพร้าวซึ่งเป็นสิ่งเหลือใช้ให้กลายเป็นสิ่งใหม่เกิดคุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอย เพื่อมุ่งที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน สร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นหลักและมีความต้องการจะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีนางบุญธรรม มโนเพชร เป็นผู้ริเริ่มและเป็นประธานกลุ่ม ด้วยการนำสิ่งเหลือใช้ คือ วัสดุติดจากกะลามะพร้าวพบเห็นทั่วไปในท้องถิ่นและมีทุกฤดูกาลมาประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้น โดยผ่านกระบวนการทางความคิดและกระบวนการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ จากกะลามะพร้าว มีการพัฒนาสินค้า การควบคุมคุณภาพ การบริหารการจัดการกลุ่มตลอดจนการจัดการด้านตลาด ซึ่งในแต่ละปีสามารถทำรายได้ให้กลุ่มสูง เป็นที่ต้องการทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ปัจจุบันกลายเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำ ได้รับการดูแลส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ คือ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ช่วยเหลือในการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการตลาด รูปแบบผลิตภัณฑ์และการพัฒนาสินค้าให้ได้คุณภาพมาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด

จากการที่กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวนำภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้อย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นผลิตเป็นเครื่องใช้สอยที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัว สะท้อนให้เห็นว่าสินค้าชุมชนมีโอกาสสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อีกมาก จุดขายที่สำคัญของสินค้าชุมชน ก็คือ ความเป็นสินค้าที่ผลิตจากฝีมือชาวบ้าน สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ชุมชนนั้นๆ ชุมชนไม่อาจแข่งขันกับธุรกิจเอกชนได้ หากชุมชนไปผลิตสินค้าประเภทเดียวกันกับธุรกิจเอกชน ด้านความน่าเชื่อถือในตัวสินค้า ความสม่ำเสมอของปริมาณสินค้า เปรียบเทียบกันไม่ได้ แต่ถ้าสินค้านั้นผลิตจากความรู้ที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ผลิตจากวัตถุดิบในชุมชนที่หาไม่ได้จากที่อื่นมีกระบวนการผลิตที่ต้องใช้ฝีมือเฉพาะของชุมชน อย่างนี้แล้วสินค้าจากโรงงานก็สู้สินค้าที่ผลิตจากชุมชนไม่ได้

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต

การถ่ายทอดภูมิปัญญามี 3 ลักษณะ คือ

- 2.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาระดับบุคคล
- 2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาระดับชุมชน
- 2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างชุมชน

โดยแต่ละลักษณะประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของชีวิตผู้หนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งเอง
2. ส่วนที่ได้รับมาจากความรู้หรือความคิดของผู้อื่นจากประสบการณ์ของบุคคลหรือผู้อื่น
3. ส่วนที่สังเคราะห์ขึ้นใหม่จากประสบการณ์ของตัวเองจากคำบอกเล่าสั่งสอนของผู้อื่น

(พัทยา สายหู, ม.ป.ป.)

ส่วนต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นถือเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวและเป็นการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการถ่ายทอดหลายรูปแบบทำหน้าที่ถ่ายทอดทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่สมาชิก สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

2.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล

- 2.1.1 ครอบครัวและเครือญาติ
- 2.1.2 ชาวบ้านผู้สูงอายุ
- 2.1.3 ผู้เป็นภูมิปัญญา

2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับชุมชน

- 2.2.1 กลุ่มเพื่อน
- 2.2.2 กลุ่มอาชีพ
- 2.2.3 กลุ่มผู้นำ

2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระหว่างชุมชน

2.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล

การถ่ายทอดและการเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน อันเป็นเนื้อหาสำคัญในกระบวนการนั้น สามารถอธิบายได้จากผลการศึกษาในบุคคล 3 กลุ่ม คือ

2.1.1 ครอบครัวและเครือญาติ

สถาบันครอบครัวถือเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมที่มีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยวิธีการกล่อมเกลาสังคม โดยมีบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า รวมถึงเครือญาติ เป็นทั้งผู้ถ่ายทอดและเรียนรู้ ครอบครัวในชนบท

ทางภาคใต้เป็นครอบครัวใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตพื้นที่เดียวกัน ผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์และมีฝีมือทักษะทางการช่างที่ชำนาญจะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาในการผลิตผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวให้แก่สมาชิกและลูกหลาน ด้วยวิธีการสอนแบบตัวต่อตัว การบอกเล่า การอธิบาย การปฏิบัติจริงเป็นตัวอย่างให้เห็นในทุกๆ ขั้นตอน ลูกหลานจะซึมซับเอาความรู้จากการที่ได้เห็นทุกวันและจากการปฏิบัติจริง ยุพิน อินทรัตน์ เล่าถึงวิธีการถ่ายทอดและเรียนรู้ว่า “หลังจากที่ได้เห็นกิจกรรมและผลงานของกลุ่มทุกวัน เกิดความสนใจอยากรู้ และอยากทดลองทำบ้างเลยเข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่ม เริ่มทดลองจากการขัดกะลาด้วยกระดาดทรายก่อนซึ่งเป็นงานที่ง่าย” โดยเฉพาะเด็กๆ จะได้รับการอธิบายและปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง นอบ ทองดี เล่าว่า “ลูกของนายอยู่ ป.3 กลับมาจากโรงเรียนก็มาช่วยขัดกระดาดทราย บางครั้งช่วยหยิบจับของบ้าง” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2547)

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านจากบุคคลหนึ่งที่เป็นเครือญาติอันเกิดจากการต้องการมีรายได้ ซึ่งการถ่ายทอดการผลิตผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวแก่สมาชิกในครอบครัวนั้นไม่ถือว่าเป็นการบังคับขึ้นอยู่กับความต้องการ การใฝ่รู้ของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัวนั้นๆ สมาชิกในครอบครัวเดียวกันจะได้รับการถ่ายทอดไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความสนใจ ใครมีความสนใจมากจะได้รับการถ่ายทอดมากจนสามารถที่จะผลิตผลิตภัณฑ์เป็นเครื่องใช้สอยได้ ในการถ่ายทอดนั้นจะใช้สื่อบุคคลและอุปกรณ์จริงในการทำงาน เนื้อหาไม่มีหลักสูตรที่แน่นอนถือเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือสมาชิกในครอบครัวและชุมชนจะเกิดปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ตลอดเวลา หากลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวและชุมชนไม่เข้าใจก็สามารถซักถามและได้ตอบได้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาในระดับนี้มีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป ครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายายสู่ลูกหลานเป็นการถ่ายทอดความรู้เบื้องต้นในด้านความคิด ทักษะคิด เทคนิค วิธีการและความชำนาญโดยการลงมือปฏิบัติจริง พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย จะเป็นผู้ประเมินผล สำหรับระบบเครือญาติมีการพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กลุ่มญาติมิตรมีส่วนในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ลูกหลาน เช่น เทคนิคบางประการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น เทคนิคการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์เป็นที่ต้องการของตลาดหรือการปลูกฝังค่านิยมเกี่ยวกับงานอาชีพ ทำให้เกิดการทวงหนในคุณค่า นางบุญธรรม มโนเพชร กล่าวถึงกระบวนการถ่ายทอดว่า “ตนเองเรียนจบแค่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานและเรียนไปด้วย ต่อมาเกิดความสนใจผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกะลามะพร้าวจึงไปซื้อหามาเป็นตัวอย่างและเริ่มทดลองทำขึ้นเอง” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2547) พบว่า ผู้ให้ ผู้รับและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดในกระบวนการกล่อมเกล่าที่เกิดขึ้นภายในชุมชนตั้งแต่ดั้งเดิมนั้นพ่อแม่มีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการทำหน้าที่อบรมลูกตั้งแต่แบบแผน คุณลักษณะ การปฏิบัติตน จารีต ประเพณี เพื่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ นอกจากนั้นระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติการให้ความเคารพต่อผู้อาวุโส บทบาทของปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ของชุมชนแก่บุตรหลานและสมาชิกชุมชนต่อไป

2.1.2 ชาวบ้านผู้สูงอายุ

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่าลักษณะครอบครัวชุมชนทางภาคใต้มีระบบความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยการเคารพผู้อาวุโสกว่าเป็นหลัก ซึ่งจะเอื้อต่อการเกิดระบบการรวบรวมเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการถ่ายทอดและสั่งสอนอย่างง่ายไม่มีพิธีรีตรอง ทักษะของผู้อาวุโสที่เก่งในการผลิตเครื่องใช้ต่างๆ จากกะลามะพร้าวแบบดั้งเดิมประกอบกับทักษะการปรับปรุงประยุกต์จากภูมิปัญญา

ใหม่เหมือนการสร้างเนื้อหาความรู้ที่หลากหลายเพิ่มขึ้น ซึ่งกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้จะเกิดขึ้นได้ทุกแห่งทุกเวลา โดยมีเนื้อหาที่พัฒนาจากพื้นฐานทักษะความชำนาญของผู้อาวุโส

จากโครงสร้างทางสังคมของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำเริ่มจากครอบครัวขยายมีเครือญาติและเพื่อนบ้านอยู่ในบริเวณพื้นที่บ้านใกล้เคียงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ขณะเดียวกันเด็กในชุมชนก็เข้าเรียนในโรงเรียนตามระบบการศึกษา แต่ก็ไม่ได้ทำให้เด็ก ๆ เหล่านั้นลดความสนใจภูมิปัญญาชาวบ้านยังมีเด็ก ๆ บางคนให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าว อาจจะเป็นเพราะว่า ในครอบครัวของเด็กบางคนมีสมาชิกของกลุ่มที่มีการผลิตเป็นหลัก ตลอดจนเด็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในระแวกบ้านใกล้เคียงกับผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์ความสามารถยอมทำให้เด็กเกิดความนิยม ศรัทธาและพยายามที่จะเรียนรู้ โดยการเอาแบบอย่างจากผู้อาวุโสนั้น ถือว่าผู้อาวุโสมีบทบาททางอ้อมต่อการถ่ายทอดซึ่งก็ไม่ได้ทำให้คุณค่าภูมิปัญญาในการผลิตผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวหมดไป

2.1.3 ผู้เป็นภูมิปัญญา

ผู้ที่เป็นภูมิปัญญาในที่นี้ หมายถึง บุคคลที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนว่ามีความสามารถในการผลิตคิดค้นผลิตภัณฑ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ ตลอดจนผู้ที่สามารถผลิตผลิตภัณฑ์ตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงแปรรูปออกมาเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่มีคุณค่าความงามและเกิดประโยชน์ใช้สอยเหมาะกับการใช้งานถือเป็นผู้ที่มีบทบาทต่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่สมาชิกอย่างมาก ด้วยวิธี การบอกเล่า แนะนำและการทดลองปฏิบัติจริง การอธิบายด้วยเนื้อหาการถ่ายทอดตลอดจนการมีบทบาททางอ้อมในการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะ นางบุญธรรม มโนเพชร เป็นทั้งประธานกลุ่มและเป็นผู้ที่ริเริ่มก่อตั้งกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เพราะความเป็นคนที่มีนิสัยช่างคิด ช่างจำ ด้วยการนำสิ่งเหลือใช้ คือ วัสดุติดกะลามะพร้าวสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวจนกลายเป็นที่สนใจของเครือญาติ จึงเกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้ขึ้นในชุมชน

การถ่ายทอดในระดับบุคคลเป็นการเรียนรู้ของบุคคลหนึ่ง ซึ่งสามารถเรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างรอบๆ ตัวเอง โดยได้รับการสั่งสอนจากคนในครอบครัว เช่นผู้สูงอายุ ญาติพี่น้องที่มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ปัญหาในชีวิตประจำวันที่ไม่กล่าวพูดกับบุคคลอื่น ดังนั้นการเรียนรู้ของแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน เนื่องการมีประสบการณ์และพื้นฐานชีวิตที่แตกต่างกัน ในกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวของชุมชนบ้านหน้าถ้ำมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านหรือองค์ความรู้ที่มีมาแต่เดิมจึงเป็นลักษณะการถ่ายทอดในระบบครอบครัว เครือญาติ ผู้สูงอายุและผู้ที่เป็นภูมิปัญญา ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ของบุคคลก่อนข้างสูง จะเห็นได้จากการถ่ายทอดระดับนี้มีวิธีการการถ่ายทอดโดยอาศัยการกล่อมเกลางานสังคม การพบปะพูดคุยและการปฏิบัติจริง ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะเป็นผู้ให้และผู้รับการถ่ายทอดตลอดจนการสอดแทรกเนื้อหาการดำเนินชีวิตประสบการณ์ ความเชื่อในด้านต่างๆ ไปด้วย

2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับชุมชน

การถ่ายทอดและการเรียนรู้ภูมิปัญญาสามารถแยกอธิบายผลจากการศึกษา 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพและกลุ่มผู้นำ ดังนี้

2.2.1 กลุ่มเพื่อน

จากระบบความสัมพันธ์ทางภาคใต้ คือ การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้าน เป็นครอบครัวบ้านใกล้เรือนเคียง มีการไปมาหาสู่ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนพูดคุยเสมอตลอดจนมีการพบปะสังสรรค์ร่วมกิจกรรมในเทศกาลต่างๆ หรือว่ามีงานประจำปีของหมู่บ้าน อำเภอ เช่น วันสงกรานต์ วันสาส์นเดือนสิบ วันออกพรรษา วันเข้าพรรษา เป็นต้น เช่นเดียวกับสังคมของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมีบ้านเรือนตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนเดียวกัน ไปมาหาสู่พูดคุยกันได้สะดวก มีปัญหาอะไรก็สามารถปรึกษาเพื่อนบ้านได้ ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเกิดขึ้น ฉะนั้นจึงเป็นเหตุให้ต้องมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาและการเรียนรู้เกิดขึ้นในระหว่างกลุ่มเพื่อนบ้านซึ่งเป็นสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในขณะนั้น ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องไม่มีหลักสูตรที่แน่นอนว่าจะต้องพูดจาแลกเปลี่ยนให้ความรู้เป็นลำดับขั้นตอนเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัยแล้วแต่สถานการณ์หรือสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการสื่อสาร

2.2.2 กลุ่มอาชีพ

ปัจจุบันกลุ่มอาชีพของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำ ได้แก่ กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวและกลุ่มอาชีพผ้าบาติกมัดย้อมซึ่งมีที่ทำการในบริเวณเดียวกันแต่ละกลุ่มมีความโดดเด่นและมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มอาชีพมีบทบาทในการปฏิบัติและผู้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านด้านผลิตเครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าว สำหรับวิธีการในการถ่ายทอด เป็นการพบปะแลกเปลี่ยนความรู้กัน การอธิบาย การแนะนำ การปฏิบัติจริงเป็นการเรียนรู้และการคิดค้นระหว่างบุคคลตลอดเวลา ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนและเพื่อต้องการสร้างรายได้แก่ครอบครัว ในแต่ละครั้งเมื่อมีการออกแบบผลิตภัณฑ์สินค้าขึ้น กลุ่มต้องมีกิจกรรมที่ต้องพบปะพูดคุย คือ เรียกสมาชิกประชุมกลุ่มพร้อมกันเพื่อต้องการขอความคิดเห็นจากสมาชิกว่าแบบของผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบมามีความสมบูรณ์ ละเอียด มีความพร้อมที่จะนำไปผลิตได้หรือไม่ หรือควรแก้ไขปรับปรุงอย่างไร สมาชิกทุกคนก็ต้องมีความเข้าใจในตัวแบบที่ตรงกันก่อนเพื่อแบบที่ผลิตออกมาจะได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพไม่ผิดเพี้ยน

จากการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวในแต่ละครัวเรือนมีมากขึ้นและเป็นที่ยอมรับมาก ซึ่งสามารถดูจากจำนวนของสมาชิกกลุ่มที่เพิ่มขึ้นและมีอายุเฉลี่ยประมาณ 21-70 ปี ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยชรา เพราะทุกคนมีความต้องการที่จะสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวและเป็นทุนการศึกษา จนปัจจุบันการผลิตกะลามะพร้าวกลายเป็นอาชีพหลักของชุมชนบ้านหน้าถ้ำสามารถสร้างรายได้ให้สมาชิก

2.2.3 กลุ่มผู้นำ

ผู้นำมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาต่างกันไป ผู้นำกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวจะมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความสามารถสูงกว่าสมาชิกคนอื่น มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และติดต่อประสานงานเป็นส่วนใหญ่ มีการจัดฝึกอบรม การสาธิตและการนำสมาชิกไปศึกษาดูงาน เพื่อเป็นการพัฒนาภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมที่มีอยู่ ในการจัดไปศึกษาดูงานเป็นการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมให้สมาชิกเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้กรรมวิธีในการสร้างผลิตภัณฑ์และการสืบทอดวัฒนธรรมของการผลิตเครื่องใช้จากกะลามะพร้าวต่อไป ส่วนผู้นำหรือว่าช่างที่มีความชำนาญในการผลิตมีบทบาทในการถ่ายทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมแก่ลูกหลานทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการบอกเล่า สาธิตให้ดูและการปฏิบัติจริงหรือให้คำแนะนำในการปฏิบัติตลอดจนประพาดิตินให้เป็นแบบอย่างที่ดีของรุ่นต่อไป สวัสดิ์ มโนเพชร เล่าถึง

กติกากลุ่มว่า “สมาชิกทุกคนจะปฏิบัติและรับผิดชอบหน้าที่ที่ตนถนัด หากว่าขาดความรับผิดชอบหรือปฏิบัติผิดระเบียบกลุ่มก็จะถูกพิจารณาให้ไปทำหน้าที่อื่น ซึ่งทุกคนมีความเข้าใจและจะปฏิบัติตามกฎ” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2547)

การถ่ายทอดภายในชุมชนของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เป็นการถ่ายทอดในระดับกลุ่มทางสังคม ซึ่งเป็นการถ่ายทอดกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มเดียวกันหรือเพื่อนบ้านที่อยู่บ้านใกล้เคียง ในระดับนี้จะใช้เวลาในการถ่ายทอดน้อยกว่าในระดับบุคคลแต่จะมีผลต่อการถ่ายทอดทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผู้สอนจะให้ทดลองปฏิบัติจริงเมื่อมีปัญหาที่จะมีการแนะนำไปที่ละขั้นตอน เข้าใจง่าย การมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันภายในกลุ่มอาชีพประกอบกับความสัมพันธ์กันทางเครือญาติสูง จึงมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน โดยแต่ละบุคคลจะพยายามประพฤติปฏิบัติตามกฎกติกาของกลุ่ม เพื่อไม่ให้ตัวเองหรือครอบครัวถูกตัดความสัมพันธ์ออกจากกลุ่มอาชีพเพราะความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป้าหมายของการเรียนรู้ในระดับนี้ก็เพื่อเป็นการเสริมสร้างรายได้เป็นหลัก

2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระหว่างชุมชน

การถ่ายทอดระหว่างชุมชน คือ การถ่ายทอดระหว่างหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัดอื่นๆ ที่เป็นสมาชิกผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าว ตลอดจนชุมชนที่ต้องการดำเนินธุรกิจ นับตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาได้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้กันในด้านต่างๆ เช่น การศึกษาดูงานจากกลุ่มอาชีพอื่นที่อยู่ต่างจังหวัด หรือการเข้ามาศึกษาดูงานภายในกลุ่มของหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ความสนใจและการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มที่มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาส่งเสริม โดยการจัดฝึกอบรมร่วมกับหน่วยงานของต่างประเทศ นางบุญธรรม มโนเพชร ได้สรุปประเทศที่เข้าร่วมอบรม ดังนี้

ประเทศที่เข้าร่วมฝึกอบรม ได้แก่

- ประเทศบรูไน
- ประเทศญี่ปุ่น
- ประเทศฝรั่งเศส
- ประเทศออสเตรเลีย
- ประเทศฮอลแลนด์ เป็นต้น (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2547)

การถ่ายทอดในระดับนี้ผู้เรียนจะไม่ค่อยได้รับความรู้ด้านรายละเอียดปลีกย่อยของขั้นตอนต่างๆ มากนัก

การถ่ายทอดระดับชุมชนส่วนหนึ่ง เกิดจากการแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคลและกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น เวทีการประชุมของหมู่บ้าน การออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในเทศกาลต่างๆ ตลอดจนผู้นำมีบทบาทในการถ่ายทอดโดยเป็นผู้เชื่อมต่อกับความรู้กับชุมชนภายนอก กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวของชุมชนบ้านหน้าถ้ำมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้จากชุมชนรอบนอก โดยการแลกเปลี่ยนความรู้กันและการพบปะพูดคุย โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อ เช่น การออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามอำเภอและต่างจังหวัด เช่น กรุงเทพฯ จังหวัดใกล้เคียง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้พบเห็นปัญหาและอุปสรรคในการผลิตภัณฑ์สินค้า การตลาดหรือการอบรมร่วมกันในระหว่างการผลิตจริง

สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านทั้ง 3 ระดับที่กล่าวมาข้างต้น จากการศึกษาพบว่า กลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดภูมิปัญญาในการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าว คือ การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในระดับบุคคล เนื่องจากการถ่ายทอดระดับนี้เป็นการทดลองด้วยตนเอง เมื่อเห็นคนอื่นทำก็คิดจะทำได้ โดยผู้เรียนมีอิสระที่จะเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เยาวลักษณ์ อภิชาติวิมล และคณะ (2542) ในเรื่อง แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับชนบทไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบว่า การถ่ายทอดความรู้ในชนบทจะเป็นแบบไม่เป็นทางการจะเกิดจากกระบวนการทำงานร่วมกันในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ การถ่ายทอดเช่นนี้ จึงไม่จำกัดขอบเขตว่าเป็นวิชาใด หัวข้อใด ผู้เรียนมีอิสระที่จะเลือกศึกษา ผู้ถ่ายทอดก็จะสอนในประเด็นที่ผู้เรียนสนใจ ฉะนั้นกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดจึงเกิดประโยชน์ทั้งผู้เรียนและผู้ถ่ายทอด

การถ่ายทอดในระดับนี้จะเป็นความต้องการเรียนแบบโดยการได้เห็นบุคคลอื่นๆ ที่ปฏิบัติมาแล้วประสบผลสำเร็จ ทำให้เกิดแรงจูงใจจากความสำเร็จในอาชีพ อันทำให้การสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตเครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวระดับบุคคลมีประสิทธิภาพกว่ากลุ่มอื่น สอดคล้องกับ ชูเกียรติ สีสุวรรณ (2535) ที่ทำการวิจัยในเรื่อง ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ พบว่า ระบบการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญเริ่มจากการถ่ายทอดในครอบครัวโดยใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีการสอนและการปฏิบัติจริงไปพร้อมกับผู้สอน คือ ผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีความรู้หรือประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ ผู้เรียน คือ ลูกหลานหรือเครือญาติที่มีแรงจูงใจจากความสำเร็จในอาชีพของครอบครัวนั้น ฉะนั้นการถ่ายทอดความรู้จึงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

สรุป กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต

จากการสัมภาษณ์นางบุญธรรม มโนเพชร เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2547 ให้สัมภาษณ์ว่า “ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้านขั้นตอนการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวนั้นไม่มีหลักสูตรหรือเอกสารการสอนที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรที่แน่นอน การเรียนรู้และการถ่ายทอด จะถ่ายทอดจากประสบการณ์ตรงให้กับสมาชิกหรือผู้ที่สนใจในงานฝีมือมีความต้องการที่จะเรียนรู้ จะสอนให้ตามลำดับความยากง่ายของขั้นตอนการผลิต” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2547) โดยวิธีการสาธิตขั้นตอนการทำและให้สมาชิกมีส่วนร่วมที่จะเรียนรู้ทดลองปฏิบัติจริงด้วยตัวเองอย่างสม่ำเสมอ บางคนเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้ถ่ายทอด เช่น ลูกหลานและเครือญาติได้รับการเรียนรู้จากที่ตนเองคลุกคลีรู้จักสังเกตบ่อยๆ จดจำลองปฏิบัติจริงจนเกิดความชำนาญมีทักษะทางฝีมือช่าง สามารถที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม มีอาชีพ สร้างรายได้ให้ครอบครัวได้เป็นอย่างดี โดยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ระดับกลุ่ม คือ

2.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล

การถ่ายทอดในระดับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งในระดับนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ ครอบครัวและเครือญาติ ผู้สูงอายุและผู้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้ถูกสอนจะเริ่มสะสมประสบการณ์ไปที่ละขั้นและเริ่มฝึกหัดทำด้วยตัวเอง โดยอาศัยความสัมพันธ์ในลักษณะของเครือญาติและความเคารพผู้อาวุโส ใช้วิธีการเรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติและบางครั้งเกิดการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ รวมทั้งอาศัยการขัดเกลาทางสังคมที่สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ต้องปฏิบัติ ส่วน

สื่อที่ใช้ส่วนมากจะเป็นสื่อบุคคลและอุปกรณ์จริงในการทำงานบนเนื้อหาของกระบวนการผลิตเพื่อการสร้างรายได้

2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับชุมชน

การถ่ายทอดในระดับนี้จะเรียนรู้และถ่ายทอดในลักษณะกลุ่มทางสังคม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น กลุ่มอาชีพ กลุ่มเพื่อนและกลุ่มผู้นำ ซึ่งมีการเรียนรู้เรื่องการเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการบริหารการจัดการกลุ่ม โดยผ่านการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุย ใช้วิธีการอบรม การประชุม และเวทีชาวบ้าน เป็นตัวเชื่อมกลุ่มให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สำหรับสื่อที่ใช้ในการสอนนั้นจะเป็นบุคคลอาศัยความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน รวมทั้งความเคารพผู้อาวุโส เนื้อหาไม่มีหลักสูตรที่แน่นอนแต่มีเป้าหมายการสร้างรายได้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อช่วยเหลือกันในชุมชน

2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระหว่างชุมชน

การถ่ายทอดในระดับนี้อาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชนจากการศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ตลอดจนการเข้ามาศึกษาดูงานของชุมชนรอบนอกที่มีความสนใจและการไปออกร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผู้รับการถ่ายทอดมีโอกาสได้เรียนรู้ระบบการตลาดและมีโอกาสได้เรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์และพัฒนาตนเอง ซึ่งภายในกลุ่มมีการติดต่อสัมพันธ์กันเรื่อยมา อาศัยบุคคลเป็นสื่อในการพบปะพูดคุย การเรียนรู้ระหว่างชุมชนนี้เกิดจากการอบรม การประชุม ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นแล้วนำมาพัฒนาตนได้ สำหรับเป้าหมายในการถ่ายทอดนั้นเพื่อการสร้างรายได้และเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ตลอดจนการพบปะพูดคุยเรื่องของปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การเลือกสรรวัตถุดิบ รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็นที่ต้องการของตลาดและการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพมาตรฐานหลักสากล

ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งวัยเด็กจนถึงวัยชรา มีความสนใจและความสามารถในการผลิต ทุกคนต้องมีความตั้งใจและความอดทน เนื่องจากกระบวนการผลิตแต่ละขั้นตอนนั้นมีความยากง่ายที่แตกต่างกัน จึงต้องมีการจัดการแบ่งกลุ่มสมาชิกออกตามความสามารถและความถนัดของแต่ละคน ดังที่จะกล่าวถึงขั้นตอนของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวให้เกิดคุณค่าความงามและเกิดประโยชน์ใช้สอย มีขั้นตอนการผลิตพอจะสรุปได้ ดังนี้

1. การคัดเลือกกะลามะพร้าว จะต้องเลือกกะลามะพร้าวที่มีขนาดรูปร่างและสีผิวของกะลามะพร้าวใกล้เคียงแบบมากที่สุด
2. กะลามะพร้าวที่คัดเลือกได้ขนาดรูปร่างตามต้องการแล้ว นำมาขัดผิวหรือเจียผิวออกจนเห็นเนื้อของกะลามะพร้าวเป็นสีดำหรือน้ำตาลเข้ม
3. การขึ้นรูป ร่างแบบบนกะลามะพร้าวตามความต้องการด้วยดินสอ
4. นำแบบร่างมาสู่ขั้นตอนการตัด เจาะ เลื่อยออกเป็นชิ้นส่วนตามแบบด้วยการใช้คันเลื่อยฉลุ เลื่อยมือ ตะไบแซน สว่านมือ เป็นต้น
5. นำชิ้นแบบส่วนต่างๆ มาขัดด้วยกระดาษทราย จากเบอร์ที่หยาบสุดถึงเบอร์ที่ละเอียดสุดหรือว่าใช้ขัดด้วยเครื่องขัดเงา
6. นำชิ้นส่วนต่างๆ มาประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ตามที่ออกแบบไว้ ลงน้ำยาเคลือบเงาเพื่อต้องการรักษาผิวของผลิตภัณฑ์ให้มีความสวยงาม เงางาม ดึงดูดความสนใจลูกค้าได้อย่างดี

3. หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า

3.1 ด้านตัวสินค้า (ผลิตภัณฑ์) ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่างๆ ดังนี้

3.1.1 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต แบ่งเป็น

3.1.1.1 สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในการผลิต

วัตถุดิบกะลามะพร้าวที่กลุ่มนำมาผลิตชิ้นงานนั้นมีอยู่ตามธรรมชาติส่วนใหญ่หาได้จากพื้นที่ภายในชุมชนและจังหวัด โดยการรับซื้อจากชาวบ้านบางครั้งก็รับซื้อจากต่างจังหวัดบ้างเพราะในการผลิตจำเป็นต้องใช้ขนาดของกะลามะพร้าวที่แตกต่างกัน เนื่องจากรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่จะผลิตนั้นมีความสัมพันธ์กับขนาดของกะลามะพร้าวด้วย กะลามะพร้าวแต่ละพื้นที่นั้นจะมีขนาดที่แตกต่างกันในบางพื้นที่จะมีขนาดเล็ก เรียวกลม โต ต่างกันออกไป ฉะนั้นกลุ่มจึงมีความจำเป็นจะต้องรับซื้อหาวัตถุดิบจากนอกพื้นที่เพื่อนำมาใช้ในขั้นตอนการผลิตตามความต้องการ

ในการหาวัตถุดิบกะลามะพร้าวนั้น จะรับซื้อเข้ามาอาทิตย์ละครั้งเสมอจึงไม่มีปัญหาในด้านการขาดแคลนวัตถุดิบ เนื่องด้วยกะลามะพร้าวเป็นวัตถุดิบที่มีทุกฤดูกาลแต่จะมีปัญหาบ้างในเรื่องของราคาวัตถุดิบ บางช่วงฤดูกาล เช่นช่วงหน้าร้อนจะมีราคาแพง ประมาณลูกละ 15 บาท โดยเฉพาะปัจจุบันขณะนี้กำลังมีปัญหาเหตุการณ์ชายแดนภาคใต้ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวในด้านวัตถุดิบมาก เพราะจังหวัดปัตตานี จังหวัดนราธิวาส จังหวัดยะลา เป็นพื้นที่ที่กลุ่มจะต้องสั่งซื้อวัตถุดิบกะลามะพร้าวเนื่องจากขนาดและรูปร่างของกะลามะพร้าวในพื้นที่ดังกล่าวมีขนาดที่ต้องการผลิตจึงทำให้มีอุปสรรคไม่ว่าจะเป็นปัญหาของการเข้าไปรับซื้อวัตถุดิบหรือการนำวัตถุดิบออกมาเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจหลาย ๆ ด้าน

3.1.1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากท้องถิ่นเดิมและได้รับการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องให้ทันสมัยสอดคล้องกับวิถีชีวิตการเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ ฉะนั้นสมาชิกกลุ่มจะต้องมีการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้านรูปแบบอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสินค้าเป็นที่ต้องการของตลาดและเหตุเนื่องจากตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวส่วนใหญ่ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศสมาชิกจึงมีความตื่นตัวที่จะคิดสร้างสรรค์พัฒนารูปแบบใหม่ๆ และเป็นการพัฒนาฝีมือให้เกิดความชำนาญและเกิดการเรียนรู้ เกิดแนวความคิดประสบการณ์รู้จักที่จะแก้ไขปัญหาแล้วนำความรู้ที่ได้มาถ่ายทอดให้ผู้อื่นที่มีความสนใจ โดยใช้วิธีการสาธิตขั้นตอนกระบวนการผลิตและให้ทดลองปฏิบัติด้วยตัวเอง เพื่อเรียนรู้แก้ปัญหาและพัฒนาฝีมือให้มีความชำนาญพร้อมที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดต่อไป

3.1.2 การผลิต แบ่งเป็น

3.1.2.1 การพัฒนาแบบสินค้า

กะลามะพร้าว หรือที่ชาวบ้านภาคใต้ เรียกว่า "พรก" โดยทั่วไปนั้นผลมะพร้าวเมื่อนำเนื้อไปใช้ประโยชน์ ส่วนที่เป็นกะลามักจะถูกโยนทิ้งต่อมาเมื่อได้รับการพัฒนาปรับเปลี่ยนมาเป็นเครื่องใช้สวย ตกแต่งและเครื่องประดับต่างๆ ที่มีความสวยงามแปลกตา จากกะลามะพร้าวที่ไม่มีใครเห็นคุณค่ากับสร้างรายได้ให้

แก่ผู้ผลิตอย่างงดงาม นอกจากนั้นสามารถส่งออกไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศปีหนึ่งๆ นับล้านบาท ในปัจจุบันกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวมีศักยภาพความพร้อมทุกด้าน ทั้งแรงงาน ฝีมือ วัตถุดิบ และการผลิตอย่างครบวงจร ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นหน่วยงานในความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่างๆ ทำให้ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวประสบความสำเร็จและเป็นที่นิยมรู้จักกันอย่างแพร่หลาย

การพัฒนาแบบสินค้าหรือว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์นั้นกลุ่มมีการพัฒนาแบบอยู่เสมอ ไม่ได้ไปลอกเลียนแบบจากกลุ่มอาชีพอื่นแล้วนำมาผลิตแต่อย่างใดในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์นั้นจำเป็นจะต้องพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์อย่างเสมอและต่อเนื่อง เพราะรูปแบบที่ผลิตออกมาจะต้องได้คุณภาพและมาตรฐานเป็นที่นิยมและต้องการของตลาดด้วย กล่าวคือตรงตามความต้องการและความพอใจของลูกค้าทันสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากกลุ่มได้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้กะลามะพร้าวส่งออกจำหน่ายตลาดต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ลูกค้ามีความพอใจในรูปแบบของผลิตภัณฑ์กลุ่มอยู่แล้วมีเพียงการสั่งซื้อ ส่งจ้างว่าต้องการรูปแบบของผลิตภัณฑ์แบบใด ขนาด จำนวนเท่าไร ส่วนการออกแบบลวดลายเป็นหน้าที่ของกลุ่มที่จะคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้น

ปัจจุบันรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตออกมาก็เป็นที่แปลกใหม่และต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง ประเภทผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยมได้แก่ ประเภทเครื่องประดับตกแต่งบ้าน (โหล) เครื่องประดับตกแต่งกาย เครื่องใช้สอย เช่น กาน้ำชา ถ้วยไอศกรีม ถ้วยกาแฟ แก้วไวน์ เป็นต้น เป็นการประยุกต์รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับยุคสมัยจึงติดตลาดได้รวดเร็วแต่ก็ยังไม่ทิ้งรูปแบบผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมเสียทีเดียวยังคงอนุรักษ์รูปแบบแนวธรรมชาติ เพราะลูกค้าบางกลุ่มหรือบางคนก็ชอบรูปแบบดั้งเดิมที่เรียบง่ายเช่นกันโดยเฉพาะลูกค้าต่างประเทศ ส่วนปัญหาในการพัฒนารูปแบบนั้นค่อนข้างจะมีบ่อยครั้ง เนื่องจากผู้ผลิตหรือสมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในแบบ (ตัวแม่แบบ) ไม่ตรงกันไม่รู้จักจริง คือ บางคนไม่เข้าใจในตัวแบบทำให้แต่ละคนผลิตออกมาได้ผลิตภัณฑ์ที่เพี้ยนจากแบบและแตกต่างกันไปตามความเข้าใจของแต่ละคน ซึ่งการออกแบบใหม่ๆ ขึ้นแต่ละครั้งตัวแบบจะต้องผ่านมติความเห็นชอบของสมาชิกกลุ่มทุกครั้ง จึงสามารถนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ได้

3.1.2.2 คุณภาพสินค้า

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวยังไม่ได้รับการจดทะเบียนเป็นที่แน่นอน แต่ได้รับมาตรฐานสินค้าจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นต้น เหตุที่ไม่ได้รับการจดทะเบียนเพราะเมื่อก่อนนั้นมีกลุ่มอาชีพที่ผลิตผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีน้อยไม่มีการแข่งขันในด้านต่างๆ กลุ่มจึงไม่ได้กระตือรือร้นที่จะผลิตพัฒนาสินค้าเท่าที่ควรหรือว่าตรวจสอบถึงคุณภาพสินค้านักจึงไม่ได้ติดต่อหรือว่ากระทำการใดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้จดทะเบียน แต่ปัจจุบันการแข่งขันสูงขึ้นมีกลุ่มที่ผลิตผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวขึ้นหลายกลุ่มอาชีพทั่วประเทศ ดังนั้นกลุ่มเริ่มพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานเพื่อดำเนินการยื่นร้องขอรับการจดทะเบียนต่อหน่วยงาน

ในการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในด้านคุณภาพสินค้า กลุ่มมีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมสนับสนุนส่งเสริมสินค้าให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้าเพื่อที่สินค้ามีความเป็นสากลเป็นที่ต้องการของตลาด

3.1.2.3 กระบวนการผลิตต่อสิ่งแวดล้อม

ในขั้นตอนของกระบวนการผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวไม่เกิดปัญหาอะไรที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเลย ทางกลับกันเป็นการทำให้เกิดประโยชน์มากกว่าด้วยเป็นการนำสิ่งที่เหลือใช้กลับมาประยุกต์ออกแบบสร้างสรรค์ให้เกิดรูปแบบใหม่ๆ ประกอบไปด้วยคุณค่าความงามและประโยชน์ใช้สอยจากเศษวัสดุที่ทิ้งขว้างแล้วกล้านำมาทำให้เกิดประโยชน์อีก ในทางอ้อมเป็นการทำความสะอาดสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยกะลามะพร้าวเหลือใช้ที่ทิ้งกระจัดกระจาย จากนำกะลาไปเผาเพื่อทำถ่านไฟอย่างเดียวแต่ชาวบ้านกล้านำมาประยุกต์สร้างสรรค์เกิดรูปแบบใหม่ๆ ขึ้นและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลายเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า

ส่วนอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตก็ไม่ได้มีปัญหาหรือว่ามีอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมแต่อย่างใด เพราะเป็นอุปกรณ์เครื่องมือประกอบกับการทำด้วยมือทั้งนั้น ไม่ใช่เครื่องจักรกลเหมือนกับโรงงาน อีกอย่างทำเลพื้นที่ตั้งที่ทำการของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการผลิต บริเวณล้อมรอบไปด้วยสวนยางพารา ป่า สามารถช่วยในการขจัดมลพิษจากฝุ่นละอองของกะลามะพร้าวและด้านมลพิษเสียงที่เกิดจากการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ก็ไม่ทำให้เกิดปัญหา จากการสังเกตการณ์เนื่องจากบริเวณโรงเรียนที่ทำการกลุ่มมีบ้านพักอาศัยน้อย ประมาณ 10 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่จะเป็นที่พักอาศัยของสมาชิกกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว

3.1.3 การตลาด แบ่งเป็น

3.1.3.1 แหล่งจำหน่ายสินค้า

แหล่งจำหน่ายสินค้าเครื่องใช้จากกะลามะพร้าวส่วนใหญ่จะเป็นตลาดต่างประเทศที่เข้ามาติดต่อสั่งสั่งจ้างซื้อผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ส่วนตลาดภายในประเทศมีน้อยมากส่วนใหญ่จะส่งจำหน่ายที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นจังหวัดศูนย์กลางที่สินค้าจะส่งผ่านและบางครั้งได้จากการออกร้านจัดจำหน่ายในงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานแฟร์ งานสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) เมืองทองธานี เป็นต้น จากผลงานที่ผ่านมาทำให้ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวกำลังเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

นางบุญธรรม มโนเพชร ให้สัมภาษณ์ไว้ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2547 ว่า ประเทศที่เปิดตลาดรองรับแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวของกลุ่ม ได้แก่

- ประเทศฟิลิปปิน
- ประเทศญี่ปุ่น
- ประเทศฝรั่งเศส
- ประเทศเยอรมัน
- ประเทศแคนาดา
- ประเทศออสเตรเลีย
- ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้วเป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2547)

อย่างไรก็ตามกลุ่มมีความต้องการที่จะขยายตลาด โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายสินค้าโดยการจัดงานออกร้านหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นประจำ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักและแสดงถึงศักยภาพในการบริหารงานกลุ่ม

3.1.3.2 จำนวนแหล่งจำหน่ายของชุมชน

ตุลเสาะ เต็มหมัด กล่าวว่า “ภายในชุมชนกลุ่มจะไม่มีแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่แน่นอน ส่วนใหญ่ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ กลุ่มจะมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มได้มาตรฐานและคุณภาพเป็นที่นิยมของตลาดอยู่แล้ว แต่กลุ่มก็จะผลิตตามความพอใจของลูกค้าที่ต้องการสั่งซื้อสั่งจ้างตามแบบที่ต้องการ บางครั้งลูกค้าจะนำแบบมาให้เอง” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2547)

ส่วนใหญ่แล้วถ้าเป็นลูกค้าภายในชุมชนหรือว่าต่างจังหวัดใกล้เคียงหรือภายในประเทศจะไปสั่งซื้อถึงที่ทำการกลุ่ม แล้วแต่ความสะดวกของแต่ละคน อีกทั้งในชุมชนก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคือ เป็นชุมชนที่อยู่ติดเขตแดนด้านนอก (ไทย-มาเลเซีย) มีสินค้าวางขายมากมายทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและต่างชาติแวะเวียนเข้าไปเยี่ยมชมถึงกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวและให้ความสนใจที่จะอุดหนุนสินค้าเครื่องใช้จากกะลามะพร้าวเป็นของฝากและเป็นของที่ระลึก

3.1.3.3 การเพิ่มขึ้นของยอดจำหน่ายเทียบกับปีที่แล้ว

ยอดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ จากกะลามะพร้าว ส่วนใหญ่อยอดจำหน่ายจะคงที่และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยตามสภาพเศรษฐกิจและสถานการณ์นั้นๆ จากการสัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกให้ความเห็นและสรุปยอดจำหน่ายสินค้าเมื่อเทียบกับปีที่แล้วว่า “กลุ่มมียอดจำหน่ายเฉลี่ยประมาณ 1,200,000 บาท/ปี หรือประมาณ 3,000- 5,000 บาท/เดือน/คน หากแต่ก็ขึ้นอยู่กับงานและการสั่งซื้อ สั่งจ้างเป็นสำคัญด้วย หรือมีเหตุเนื่องจากปัญหาด้านการสื่อสารมากกว่า เพราะว่าบางครั้งเวลาเมื่อมีงานออกร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือนิทรรศการ ต่างจังหวัด หนังสือเชิญให้ไปร่วมงานยังมาไม่ถึงที่ทำการกลุ่ม กล่าวคือ พรุ่งนี้งานจะเริ่มแต่เพิ่งรู้ข่าวหรือได้รับหนังสือเชิญวันนี้ ฉะนั้นงานทุกอย่างก็ต้องรีบเร่ง กลุ่มจึงไม่มีเวลาเตรียมตัวและจัดเตรียมผลิตภัณฑ์งานทุกหน้าที่ที่กำลังดำเนินการอยู่ก็ต้องหยุดทุกอย่างเพราะไม่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2547) และอีกเหตุผลคือ ในการออกร้านแต่ละครั้งจะต้องมีค่าใช้จ่ายในส่วนต่างๆ มาก เช่น ค่าพาหนะเดินทาง ค่าที่พัก ค่าสถานที่ ค่าอาหาร และรวมถึงค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดในส่วนต่างๆ ถึงแม้กลุ่มมียอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวได้มากก็จริงแต่เมื่อเทียบกับรายจ่ายที่ต้องใช้ก็ยังได้รับกำไรน้อย

3.1.3.4 ความต่อเนื่องตลาด

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีการบริหารงานกลุ่มและดำเนินการผลิตสินค้าเครื่องใช้ต่างๆ จากกะลามะพร้าวเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่เปิดรองรับเป็นที่แน่นอน โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ มีการสั่งซื้อ สั่งจ้างติดต่อเข้ามาตลอดอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งลูกค้าต่างประเทศก็ยังเป็นลูกค้าประจำที่มีความพอใจและสนใจในสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน กลุ่มจึงประสบปัญหาการรองรับด้านการตลาดน้อยมาก และเนื่องจากกลุ่มมีการดำเนินการผลิตและพัฒนาคุณภาพรูปแบบของสินค้าให้ได้มาตรฐานอยู่ตลอดเวลา สมาชิกจะเข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่มทุกวันมีการผลิตตลอดเวลาไม่มีวันหยุด อีกทั้งถือเป็นการพัฒนาฝีมือความสามารถและการบริหารจัดการของสมาชิกกลุ่มด้วยที่แสดงถึงศักยภาพความแข็งแกร่งพร้อมที่จะผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานได้รับคัดสรรเป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา

3.1.3.5 รูปแบบของบรรจุภัณฑ์

ด้านรูปแบบและการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของกลุ่ม กลุ่มริเริ่มที่จะสร้างสรรค์พัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ทันสมัยและเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของลูกค้า อีกทั้งด้วยเหตุเนื่องจากลูกค้าและแหล่งจำหน่ายหรือตลาดที่รองรับสินค้าของกลุ่มคือตลาดต่างประเทศดังที่ได้กล่าวข้าง

ต้นแล้ว ฉะนั้นรูปแบบของบรรจุภัณฑ์จะต้องมีความคงทนและสะดวกในการขนส่ง จัดส่ง ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของกล่อง ถึงอย่างไรกลุ่มยังต้องการความช่วยเหลือดูแลและให้คำแนะนำความรู้ความเข้าใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน จัดฝึกอบรมด้านการพัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์ให้มีความแปลกใหม่เหมาะสมกับสินค้าประเภทต่างๆ เป็นที่ต้องการของตลาดดึงดูดความสนใจลูกค้า

นอกจากมีการพัฒนารูปแบบตรงตามความต้องการของลูกค้า มีการบรรจุหีบห่อให้ดึงดูดใจ มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมต่อเนื่อง ทำให้สินค้าออกสู่ตลาดและมีเครือข่ายทางการตลาดอย่างกว้างขวางแล้วนั้น สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ควรจะมีรายละเอียดสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ชื่อผลิตภัณฑ์ หรือสินค้าซึ่งควรจะมีการจัดติดตราสัญลักษณ์ (LOGO) เพื่อให้ผู้ซื้อทราบว่าเป็นสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
2. ประเภท หรือหมวดหมู่สินค้าควรมีการจัดทำให้เป็นระบบเพื่อสามารถนำสินค้านั้นมาเสนอขายให้กับลูกค้าทันเวลาและรวดเร็ว
3. ชื่อกลุ่มอาชีพที่ทำการผลิต และข้อมูลของกลุ่ม เช่น ประวัติความเป็นมาของกลุ่มอาชีพ การจัดตั้ง จำนวนสมาชิก เงินทุนหมุนเวียน
4. ที่อยู่ หมู่ที่ บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด
5. ชื่อประธานกลุ่ม ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์
6. ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์
7. รูปภาพผลิตภัณฑ์
8. คุณลักษณะพิเศษของผลิตภัณฑ์ กำลังการผลิต เหตุผลในการคัดเลือกให้เป็นสินค้าในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
9. ปริมาณการผลิตต่อเดือน
10. การควบคุมคุณภาพ มาตรฐาน การรับรอง เช่น อย. (เอกสารข่าวรัฐสภา.2545:129)

3.2 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (การบริหารจัดการของชุมชน) ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่างๆ ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต แบ่งเป็น

3.2.1.1 จำนวนสมาชิก

กลุ่มผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีจำนวนสมาชิก 35 คน เป็นผู้หญิง 17 คน เป็นผู้ชาย 18 คน จำนวน 17 ครัวเรือน อายุของสมาชิกในกลุ่มมีอายุตั้งแต่ 12-70 ปี เฉลี่ยสมาชิกแต่ละครัวเรือนมี 2 คน ที่เข้าร่วมกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว

สังเกตได้ว่าอายุของสมาชิกกลุ่มร่วมเป็นสมาชิกผลิตกะลามะพร้าวตั้งแต่อายุน้อยไปจนถึงชรา เนื่องจากผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ผลิตกันง่ายมิได้ลำบากหรือว่ายาก ขั้นตอนแต่ละขั้นตอนในกระบวนการผลิตไม่มีความซับซ้อนหรืออันตราย เด็กและคนชราสามารถทำหน้าที่ที่เหมาะสมได้ กล่าวคือ หน้าที่รับผิดชอบที่เด็กและคนชราสามารถทำได้ เช่น การคัดเลือกกะลา ขัดกะลามะพร้าวด้วยกระดาษทราย ลงน้ำยาเคลือบเงา คนที่มีหน้าที่ออกแบบลวดลายหรือคิดรูปแบบผลิตภัณฑ์มีอยู่ประมาณ 3-4 คน สมาชิกล้วนมีหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของตัวเองทุกคนรู้ว่ามีขีดความสามารถจำกัดแค่ไหน

3.2.1.2 อายุของกลุ่มที่เริ่มผลิตเพื่อจำหน่าย

การริเริ่มผลิตเครื่องใช้จากกะลามะพร้าวของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑกะลามะพร้าว คุณบุญธรรม มโนเพชร เป็นผู้ริเริ่ม เนื่องจากเกิดแรงบันดาลใจจากการเห็นผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวที่วางขายอยู่ในตลาด เช่น ทัพพี ช้อน ซึ่งมีรูปแบบที่ธรรมดาเรียบง่ายมีความคิดว่าน่าจะทดลองทำเองได้

วันที่ 4 พฤษภาคม 2534 เป็นปีที่เริ่มทำ มีการคิดสร้างสรรค์พัฒนาในรูปแบบ ลองผิดลองถูกมาตลอด เริ่มประสบความสำเร็จประมาณเดือนตุลาคม ทำให้สมาชิกในครอบครัวเริ่มให้ความสนใจทั้งญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้าน จึงเริ่มดำเนินการตั้งเป็นกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑกะลามะพร้าวจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาประมาณ 13 ปี

3.2.2 การผลิต แบ่งเป็น

3.2.2.1 ความต่อเนื่องการผลิต

ในการผลิตสินค้าเครื่องใช้ผลิตภัณฑกะลามะพร้าวของกลุ่มจะกันอย่างต่อเนื่อง ไม่มีวันหยุดบางครั้งก็มีการผลิตถึงเช้าเลยก็มี โดยเฉพาะกรณีที่มีการสั่งซื้อ สั่งจ้างผลิตภัณฑเข้ามาแต่ก็ไม่มีปัญหาในการจัดส่งหรือจำหน่ายสินค้าไม่ทันเนื่องจากสมาชิกมาทำกันตลอดหรือว่านอกเสียจากวันที่มีไฟฟ้าดับจะหยุดการทำงานเพราะขั้นตอนบางขั้นตอนจำเป็นต้องใช้ไฟฟ้า เมื่อไฟฟ้าติดสมาชิกบางคนก็มาผลิตต่อ เพราะแต่ละคนจะมีหน้าที่ที่รับผิดชอบประจำอยู่แล้ว ใครทำขยันก็ได้รับปันผลกำไรมากใครทำน้อยก็ได้ได้น้อย ฉะนั้นผลิตภัณฑเครื่องใช้จากกะลามะพร้าวจึงมีสำรองไว้ทำการกลุ่มตลอดเวลาและเพื่อเป็นตัวอย่างสินค้าสำหรับลูกค้าที่ต้องการมาเลือกหาสั่งซื้อผลิตภัณฑถึงที่กลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าที่อยู่ใกล้เคียง

3.2.2.2 การจัดการด้านกระบวนการผลิต

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑกะลามะพร้าวมีกระบวนการผลิตที่เป็นระบบที่ชัดเจน กล่าวคือ สมาชิกทุกคนจะมีหน้าที่รับผิดชอบประจำที่ตัวเองถนัดต้องรับผิดชอบแลในส่วนของตนเองอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ออกแบบรูปแบบผลิตภัณฑก็มีสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะ 3-4 คนมีหน้าที่ประจำอยู่ คนที่มีหน้าที่ดูแลบัญชีก็ทำในส่วนของงานระบบบัญชีส่วนสมาชิกคนอื่นๆ ก็กระจายหน้าที่กันไปตามความถนัด

ฝ่าย สุขสวัสดิ์ กล่าวถึงกฎระเบียบการดำเนินงานว่า “การปฏิบัติงานหรือว่าการทำงานในขั้นตอนต่างๆ จะใช้ระบบประชาธิปไตยในการตัดสินใจทุกสิ่งทุกอย่างจะผ่านการแสดงความคิดเห็นและความเห็นชอบจากสมาชิกทุกคนก่อนโดยการลงคะแนนเสียงว่าผันทันผ่านหรือเปล่า” (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2547) เช่น ด้านการควบคุม ด้านคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานทุกด้านซึ่งได้รับความช่วยเหลือดูแลเป็นอย่างดีจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานภาครัฐให้ความร่วมมือในการจัดอบรม เชิญให้สมาชิกส่งตัวแทนเข้ารับการฝึกอบรมร่วมกับต่างประเทศเพื่อนำข้อมูลที่ได้นั้นมาตรวจสอบหาข้อเด่น - ข้อด้อยที่บกพร่องของกลุ่มไม่ว่าจะเป็นด้านตัวผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการกลุ่มด้านต่างๆ เพื่อแก้ไขและเพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดความสมบูรณ์

ประเทศที่เข้าร่วมฝึกอบรม เช่น

- ประเทศบรูไน
- ประเทศญี่ปุ่น
- ประเทศฝรั่งเศส
- ประเทศออสเตรเลีย

- ประเทศฮอลแลนด์ เป็นต้น (รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว.เป็นผู้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2547)

การดำเนินงานบริหารการจัดการด้านกระบวนการผลิต ในการพัฒนาตัวสินค้าสามารถตรวจสอบและควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ได้อย่างสะดวก เนื่องด้วยกลุ่มมีการจัดการด้านกระบวนการผลิตที่มีระบบการบริหารงานชัดเจน สมาชิกทุกคนมีความเข้าใจกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของกลุ่มที่ตรงกันจึงมีความสะดวกในการดำเนินงานด้านต่างๆ

3.2.3 การตลาด แบ่งเป็น

3.2.3.1 ความสามารถในการหาตลาดของกลุ่ม

การหาตลาดในระยะเริ่มแรกของกลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) โดยการแนะนำให้มีความรู้ด้านรูปแบบและรับซื้อผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวพร้อมทั้งช่วยหาตลาดให้เชิญไปร่วมออกร้านงานจำหน่ายสินค้าหลายครั้งทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนส่งเสริมแนะนำด้านการตลาด จัดฝึกอบรมให้ความรู้ สถานที่ฝึกอบรมส่วนใหญ่จะจัดที่กรุงเทพฯ ประมาณ 10 ครั้ง/ปีเช่น

หน่วยงานภาครัฐที่ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนส่งเสริม ได้แก่

- กองทุนหมู่บ้าน
- พัฒนาชุมชน
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
- ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11)
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

จากความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้วยังให้ความช่วยเหลือในเรื่องเงินทุน ปล่อยให้กลุ่มกู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนเพื่อดำเนินการจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับกลุ่ม

3.2.4 ระบบบัญชีและการเงิน แบ่งเป็น

3.2.4.1 กองทุนของกลุ่ม

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีทุนสำหรับเริ่มแรกในการตั้งกลุ่ม โดยลงทุนไปประมาณ 20,000 บาท เป็นการทำกันเฉพาะในครอบครัว การทำกิจการในระยะแรกๆ ประสบการณ์ขาดทุน ต่อมาเริ่มมีสมาชิกกลุ่มเข้าร่วมกลุ่มมาก เครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เพิ่มขึ้นได้รับความร่วมมือจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน ปล่อยให้กู้เงินทุนหมุนเวียนเป็นเงิน 30,000 บาท เหตุผลเพราะทางศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) มีความเห็นว่าคุณบุญธรรม มโนเพชร มีความตั้งใจที่จะประกอบอาชีพและมีความกระตือรือร้นสูง จึงให้ความช่วยเหลือ กลุ่มจึงดำเนินการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวและการบริหารการจัดการกลุ่ม จนประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีและสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มปัจจุบันกลายมาเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านในตำบลลาดิงเบซาร์

3.2.4.2 ระบบการบันทึกบัญชี

ระบบการบันทึกบัญชีของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ได้ดำเนินการตามระบบมาตรฐานการบันทึกบัญชี มีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้การแนะนำและจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับงานบัญชีบ่อยครั้ง ประมาณ 10 ครั้ง/ปี เช่น หน่วยงานบัญชีของจังหวัดและสหกรณ์จังหวัด โดยหน่วยงานจะเข้ามาตรวจสอบบัญชีอยู่เสมอ

การจัดฝึกอบรม ส่วนใหญ่แล้วจะเน้นให้ความรู้เกี่ยวกับระบบบัญชี การบันทึกบัญชีด้วยระบบมาตรฐานที่ถูกต้อง ด้านการตลาดและรูปแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาคุณภาพสินค้าให้ได้มาตรฐานสากล

3.2.4.3 สัดส่วนการลงทุนของกลุ่ม

อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ทุกชิ้นที่ใช้ในการดำเนินการ กระบวนการผลิต การบริหารเป็นของกลุ่มทั้งหมด กลุ่มจะลงทุนสร้างอุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นต่อกระบวนการผลิตหรือว่าลงทุนหรือซื้อมาใช้ในกลุ่มให้เพียงพอต่อสมาชิกเพื่ออำนวยความสะดวกเร็วในการทำงานและไม่มีปัญหาในการจัดส่งสินค้าเข้า อุปกรณ์เครื่องมือสำคัญที่มีลักษณะชิ้นใหญ่ที่ต้องใช้ไฟฟ้า ได้แก่

- เครื่องตัดชิ้นส่วนกะลา เพื่อใช้ในการตัดกะลามะพร้าวเป็นชิ้นส่วนตามรูปแบบ
- พัดลม จำเป็นต้องมีเพื่อความผ่อนคลาย สะดวกสบายในการทำงาน
- อุปกรณ์เบ็ดเตล็ดชิ้นเล็กๆ เช่น กาว กระดาษทราย ดินสอร่างแบบ น็อต สกรู ฯลฯ

สิ่งสำคัญคือ กะลามะพร้าวเป็นวัตถุดิบที่จะต้องลงทุนมากเช่นกันเพราะต้องสั่งซื้อเข้ามาในกลุ่มสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง/หนึ่งกะบะรถยนต์

3.2.5 อื่น ๆ แบ่งเป็น

3.2.5.1 การบริหารจัดการกลุ่ม

กลุ่มมีการตั้งกฎเกณฑ์ข้อปฏิบัติของกลุ่มที่ชัดเจนไว้สำหรับสมาชิกกลุ่มปฏิบัติ ทุกแนวความคิดและการแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอนจะใช้ระบบประชาธิปไตยในการตัดสินใจโดยสมาชิกทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็น เช่น เมื่อฝ่ายออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ออกแบบและนำแบบนั้นเข้าที่ประชุมเพื่อต้องการให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นว่าตัวแบบนั้นควรปรับปรุงแก้ไขหรือผ่านมติในที่ประชุม ถ้าไม่ผ่านตัวแบบนั้นก็ต้องทิ้งไปเลย ถ้าผ่านคือสมาชิกทุกคนสามารถต้องมีความเข้าใจในตัวรูปแบบที่ตรงกันสามารถผลิตออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ได้รูปร่างตามแบบและเมื่อสมาชิกคนไหนที่ทำหน้าที่ในส่วนที่ตัวเองรับผิดชอบอยู่ได้ไม่ดีเท่าที่ควรและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อสมาชิกในกลุ่มออกความเห็นที่ไม่สมควรจะทำในตำแหน่งนั้นก็จะต้องออกไปค้นหาความถนัดที่แท้จริงของตนเองในหน้าที่อื่นๆ

ปัจจุบันมีการพัฒนากลุ่มอาชีพขึ้นภายในกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวโดยมีโครงการนำผ้าบาติกมาประยุกต์ใช้กับงานกะลามะพร้าว เช่น ผ้าบาติกมัดย้อม เพื่อพัฒนาในด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและแปลกใหม่ ถึงอย่างไรยังคงอนุรักษ์ความเป็นธรรมชาติของผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวเช่นเดิม

ถึงอย่างไรกลุ่มยังต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนช่วยในการส่งเสริมระบบการจัดการของกลุ่ม เพื่อที่จะสามารถผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพมาตรฐานตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่ลดคุณค่าของผลิตภัณฑ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2.5.2 ระบบเครือข่าย

กลุ่มมีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนซื้อวัตถุดิบกะลามะพร้าวจากท้องถิ่นอื่นบ้าง เช่นที่จังหวัดปัตตานี เนื่องจากกะลามะพร้าวจากพื้นที่นี้มีขนาดผลใหญ่และได้รูปตามต้องการขณะเดียวกันกลุ่มก็สามารถนำสินค้าไปเปิดตลาดใหม่เป็นการขยายตลาดสู่ท้องถิ่นอื่นศึกษาดูงานจากแหล่งผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพอื่น เพื่อเปิดโลกทัศน์และแนวความคิดเพื่อรับสิ่งใหม่ๆ แล้วนำมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิมมีการจดทะเบียนเข้าสู่อินเทอร์เน็ตตำบลเป็นช่องทางในการขายสินค้าและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแบบสากลรวดเร็วเพื่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ จากกะลามะพร้าวเป็นที่รู้จักของประชาชนมากขึ้นมีเว็บไซต์ไทยตำบลไทยดอทคอม (www.thaitambon.com) สามารถที่จะเปิดเข้าไปเยี่ยมชมสินค้าพื้นบ้านในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งได้รับการจัดสรรขึ้นบัญชีเป็นสินค้าดีเด่น (OTOP) บอกรายละเอียดของสินค้าถือเป็นการนำไปสู่การเพิ่มรายได้ ศักยภาพ ความแข็งแกร่งและความเจริญของตำบล

ส่วนปัญหาที่พบในกลุ่มก็คือกลุ่มมีปัญหาในด้านการสื่อสาร ด้านการประชาสัมพันธ์และขาดเครื่องมือทางด้านเทคโนโลยี ที่ขาดคุณภาพ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ กลุ่มมีให้ติดต่อแต่เนื่องด้วยภูมิประเทศและที่ตั้งของกลุ่มอุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติของป่า มีภูเขาล้อมรอบทำให้ระบบสัญญาณการสื่อสารใช้ไม่ได้มีข้อซึ่งการคมนาคมและเทคโนโลยีการสื่อสาร ถือว่าเป็นสื่อที่นำความเจริญทางด้านความรู้จากภายนอกและการติดต่อกับชุมชนภายนอก การคมนาคมที่ได้รับการปรับปรุงให้สามารถติดต่อกับชุมชนอื่นๆ ได้อย่างสะดวกทำให้ชุมชนแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ได้ง่าย อีกทั้งสมาชิกกลุ่มยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการสื่อสารอีกหลายด้านกลุ่มจึงต้องการให้ทางหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนหรือจัดฝึกอบรมแนะนำให้ความรู้แก่สมาชิกอันจะเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

สรุป หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานกลุ่มสินค้า

การศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานกลุ่มสินค้าเป็นการศึกษาความต้องการทราบถึงการบริหารจัดการด้านตัวสินค้า (ผลิตภัณฑ์) และด้านความเข้มแข็งของชุมชน (บริหารจัดการของชุมชน) ว่ากลุ่มมีความพร้อมและมีศักยภาพในการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากมะพร้าวให้มีคุณภาพมาตรฐานสากลพร้อมที่จะขึ้นบัญชีผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์สรุปได้ดังนี้

1. ด้านตัวสินค้า (ผลิตภัณฑ์) ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต

สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในการผลิต วัตถุดิบสำคัญที่ใช้ในการผลิตคือกะลามะพร้าวพบเห็นได้ตลอดทุกฤดูกาลแต่มีปัญหาของราคาแพงบ้างเฉพาะในช่วงฤดูร้อน กลุ่มจะรับซื้อจากชาวบ้านหรือผู้เลี้ยง บางครั้งจำเป็นต้องสั่งซื้อจากพื้นที่อื่น เนื่องจากขนาดและรูปร่างของกะลาในแต่ละพื้นที่มีต่างกัน ฉะนั้นการเลือกกะลามะพร้าวต้องคำนึงถึงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ด้วยว่ามีขนาดตรงตามควหรือใกล้เคียงกับตัวแบบมากที่สุด กลุ่มมีการจัดซื้อวัตถุดิบกะลามะพร้าวอาทิตย์ละครั้งเพื่อรองรับการผลิตให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นพัฒนาแนวความคิดและกระบวนการ

เวลา เนื่องจากผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวส่งจำหน่ายตลาดต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นรูปแบบของผลิตภัณฑ์จะต้องได้คุณภาพมาตรฐานสินค้าและมีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่หลากหลาย ทำให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาและเกิดการเรียนรู้โดยวิธีการสาธิต ทดลองปฏิบัติจริงด้วยตัวเอง ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจะเป็นสมาชิกในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน จนสามารถรวมตัวจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนอย่างดี

1.2 การผลิต

การพัฒนาแบบสินค้า กลุ่มคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ให้มีรูปแบบทันสมัยได้คุณภาพมาตรฐานสากลตลอดเวลา ส่วนใหญ่ลูกค้ามีความสนใจในตัวรูปแบบที่กลุ่มผลิตขึ้น เช่น เครื่องใช้สอยตั้งโต๊ะ ด้วยกาแฟ แก้วไวน์ เป็นต้น การผลิตก็ยังคงรูปแบบเดิมที่จะอนุรักษ์แนวธรรมชาติของกะลามะพร้าวเพื่อความ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและกลุ่ม จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาในด้านการพัฒนารูปแบบบ่อยครั้งเพราะสมาชิกแต่ละคนมีความรู้ความเข้าใจในตัวแบบไม่ตรงกัน เมื่อผลิตออกมาจึงได้ผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบผิดเพี้ยนจากแบบ ดังนั้นก่อนผลิตกลุ่มจะต้องมีการเรียกประชุมเพื่อนำตัวแบบผ่านการพิจารณาจากสมาชิกก่อนทุกครั้งเพื่อความเข้าใจรูปแบบที่ตรงกันถึงจะนำแบบนั้นไปสู่กระบวนการผลิตให้ได้คุณภาพสินค้า ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวแม้ยังไม่ได้รับการจดทะเบียนสินค้าแต่ได้รับมาตรฐานการรับรองจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและกำลังดำเนินการยื่นคำขอรับรองจดทะเบียนสินค้า

กระบวนการผลิตต่อสิ่งแวดลอม ขั้นตอนในการผลิตไม่พบว่าเกิดปัญหาอุปสรรคที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดลอม เนื่องจากเป็นการนำสิ่งเหลือใช้มาสร้างสรรค์และพัฒนาให้เกิดรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่มีคุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอยระหว่างกระบวนการการผลิตในขั้นตอนกรรมวิธีการทำนั้นไม่พบปัญหาด้านมลพิษเพราะกลุ่มมีทำเลที่ตั้งล้อมรอบไปด้วยบริเวณสวนยางพาราและป่าไม้ที่เป็นธรรมชาติ

1.3 การตลาด

แหล่งจำหน่ายสินค้า ส่วนใหญ่ตลาดที่รองรับและเป็นแหล่งจำหน่ายที่สำคัญของกลุ่มคือตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น จำนวนแหล่งจำหน่ายของชุมชน ลูกค้าที่มีความสะดวกในการเดินทางเข้ามาซื้อผลิตภัณฑ์และต้องการสั่งซื้อ สั่งจ้างผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวถึงที่ทำการกลุ่ม ที่ตั้งกลุ่มก็ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อทางชายแดนภาคใต้ คือ ด่านนอก (ชายแดนประเทศไทย-ประเทศมาเลเซีย) ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมกลุ่มและซื้อหาผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวเป็นของที่ระลึกและของฝากตลอดเวลา

การเพิ่มขึ้นของยอดจำหน่ายเทียบกับปีที่แล้ว รายได้ของกลุ่มเมื่อเทียบกับยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปีที่แล้วมีอัตราเพิ่มขึ้นเล็กน้อย เฉลี่ยประมาณ 120,000 บาท/ปี ผลกำไรประมาณคนละ 3,000-5,000 บาท/เดือน ฉะนั้นความต่อเนื่องของตลาดในการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจึงมีความตื่นตัวทำให้กลุ่มมีตลาดจำหน่ายสินค้าและรองรับที่แน่นอน โดยเฉพาะตลาดต่างประเทศมีการสั่งซื้อ สั่งจ้างผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวเข้ามาตลอดเวลา เนื่องจากสินค้าที่ส่งออกจำหน่ายต่างประเทศมีจำนวนมาก รูปแบบของบรรจุภัณฑ์จึงต้องมีความแข็งแรง คงทน เป็นลักษณะรูปแบบกล่องลังเพื่อความสะดวกในการขนส่ง อย่างไรก็ตามกลุ่มก็คิดสร้างสรรค์รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ใหม่ ๆ ตลอดเวลาเพื่อความเหมาะสมน่าสนใจต่อตัวผลิตภัณฑ์

2. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (การบริหารจัดการของชุมชน) ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต

จำนวนสมาชิก กลุ่มมีสมาชิก 35 คน เป็นหญิง 17 คน เป็นชาย 18 คน จำนวน 17 ครัวเรือน สมาชิกมีอายุตั้งแต่ 12-70 ปี สมาชิกทุกคนจะมีหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดของตนเอง เห็นได้จากตัวเลขอายุของสมาชิกมีตั้งแต่เกณฑ์วัยเด็กถึงวัยชรา เนื่องจากขั้นตอนในการผลิตไม่ซับซ้อนและมีอันตราย เด็กและคนชราจึงมีหน้าที่ร่วมรับผิดชอบในการผลิต เช่น คัดเลือกขนาดของกะลามะพร้าว ขัดกะลามะพร้าว ลงน้ำยาเคลือบเงา เป็นต้น อายุของกลุ่มที่เริ่มผลิตเพื่อจำหน่าย กลุ่มเริ่มตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2534 ดำเนินการผลิตถึงปัจจุบันประมาณ 13 ปี

2.2 การผลิต

ความต่อเนื่องของการผลิต จากการศึกษาพบว่าในบางครั้งกลุ่มมีการผลิตสินค้าตลอดทั้งวันทั้งคืน เพื่อให้ทันจัดส่งสินค้าทำให้มีสินค้าสำรองสำหรับลูกค้าที่ต้องการซื้อและเข้ามาเยี่ยมชมกระบวนการผลิตถึงที่ทำการกลุ่ม นอกเสียจากตอนไฟฟ้าดับเพราะในบางขั้นตอนจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์เครื่องมือไฟฟ้า สมาชิกทุกคนมีความเข้าใจตรงกันว่าไม่ต้องไปผลิต ในการจัดการด้านกระบวนการผลิต มีกฎเกณฑ์ปฏิบัติภายในกลุ่มและเป็นที่เข้าใจตรงกันของสมาชิกทุกคนรู้หน้าที่ที่ตัวเองจะต้องรับผิดชอบดี การปฏิบัติตัวของสมาชิกจะใช้ระบบประชาธิปไตยในการตัดสินใจปัญหาเป็นหลัก พร้อมทั้งได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ จัดฝึกอบรมให้ความรู้ร่วมกับต่างประเทศ เช่น ประเทศบรูไน ประเทศญี่ปุ่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศออสเตรเลีย ประเทศฮอลแลนด์ เป็นต้น

2.3 การตลาด

ความสามารถในการจัดหาตลาดของกลุ่ม ระยะเริ่มแรกกลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) เข้ามาช่วยเหลือด้านตลาดและรับซื้อสินค้าพร้อมทั้งเชิญกลุ่มร่วมงานออกร้านค้าทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ระยะหลังเมื่อผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวติดตลาดจึงมีลูกค้าเข้ามาติดต่อโดยตรงจากกลุ่ม มีจำนวนแหล่งจำหน่ายของชุมชนคือภายในที่ทำการกลุ่ม ลูกค้าที่อยู่ไกลจะมาสั่งซื้อถึงกลุ่มด้วยตัวเอง

2.4 ระบบบัญชีและการเงิน

กองทุนของกลุ่ม เริ่มแรกกลุ่มลงทุน 20,000 บาท แต่ประสบปัญหาการขาดทุน เนื่องจากกลุ่มยังขาดประสบการณ์ในการบริหารการจัดการงานกลุ่มและยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการตลาด ต่อมาศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) เข้าช่วยเหลือด้านการเงินให้กู้ยืมเงินหมุนเวียนเป็นเงิน 30,000 บาท จัดฝึกอบรมด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ ด้านการตลาด ด้านระบบบัญชี ทำให้กลุ่มดำเนินการอย่างจริงจังจนประสบความสำเร็จเช่นปัจจุบัน มีระบบการบันทึกบัญชีตามระบบมาตรฐานการบัญชีมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาแนะนำและจัดฝึกอบรมงานบัญชีบ่อยครั้งประมาณ 10 ครั้ง/ปี จะดูแลตรวจสอบระบบการบันทึกบัญชีของกลุ่มเสมอ หน่วยงานที่เข้ามาดูแล ได้แก่ งานบัญชีจังหวัด บัญชีสหกรณ์จังหวัด

สัดส่วนการลงทุนของกลุ่ม อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ประกอบการในการดำเนินการผลิตเครื่องใช้จากกะลามะพร้าวเป็นของกลุ่มทั้งหมด กลุ่มมีความจำเป็นจะต้องลงทุนในการจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือและวัตถุดิบเพื่อรองรับกระบวนการผลิตและความสะดวกรวดเร็วในการทำงานของสมาชิก เพื่อได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.5 อื่นๆ

การบริหารจัดการกลุ่ม มีการตั้งกฎเกณฑ์ปฏิบัติของกลุ่มไว้อย่างชัดเจนทุกขั้นตอน การแสดงความคิดเห็นของสมาชิกทุกความคิดจะใช้ระบบประชาธิปไตยตัดสิน สมาชิกทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน จากการศึกษพบว่าปัจจุบันกลุ่มมีโครงการพัฒนากลุ่มอาชีพด้วยการนำผ้าบาติกมัย้อมเข้ามาประยุกต์ใช้กับงานกะลามะพร้าว เพื่อต้องการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวให้มีรูปแบบที่แปลกใหม่ไปจากท้องตลาดและทันสมัย มีการจัดการด้านประชาสัมพันธ์ของระบบเครือข่ายและยังได้จดทะเบียนเข้าสู่ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตไทยตำบลตอคอม (www.thaitambon.com) เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วและทันสมัยทำให้ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าวเป็นที่รู้จักในพื้นที่อื่นๆ นำไปสู่การเพิ่มรายได้ ศักยภาพความแข็งแกร่งและความเจริญของตำบลยังจะช่วยแก้ไขปัญหาการสื่อสารของกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น

จากผลการศึกษาดังกล่าว พบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวมีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของกลุ่มทั้งด้านตัวผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการกลุ่ม มีความต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาดูแลให้ความช่วยเหลือพร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภคในด้านคุณภาพสินค้า กลุ่มมีความต้องการให้หน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนส่งเสริมสินค้าให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสินค้า
2. สนับสนุนส่งเสริมจัดฝึกอบรมให้ความรู้ผู้ผลิตเพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ให้เป็นที่สนใจแก่ผู้บริโภค อาทิ รูปแบบบรรจุภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อให้ดึงดูดใจและตรงตามความต้องการของลูกค้า
3. ด้านการตลาดต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมช่องทางการจำหน่ายสินค้าโดยการจัดงานออกร้านหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นประจำ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
4. ส่งเสริมระบบการจัดการของกลุ่มให้สามารถผลิตสินค้าที่ได้คุณภาพมาตรฐานตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ลดคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. ส่งเสริมให้ชุมชนกลุ่มอาชีพและเครือข่ายร่วมจัดงานแล้วนำผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านออกจำหน่ายเป็นการประชาสัมพันธ์สินค้าและแสดงถึงศักยภาพของกลุ่มเพื่อต้องการให้กลุ่มมีประสบการณ์การบริหารและเรียนรู้ด้วยตัวเอง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าและวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ไว้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน
2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต
3. ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวิจัยภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ประชากร คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวที่ติดอันดับดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ได้แก่ ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวที่ติดอันดับดีเด่นของกลุ่มอาชีพ ผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว บ้านเลขที่100 บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา มีผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม จำนวน 35 คน โดยเลือกใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากรายการผลิตภัณฑ์ในร่างบัญชีรายชื่อผลิตภัณฑ์ดีเด่นของตำบล : สินค้าที่ผลิตโดยชุมชน ครั้งที่ 1/2545 (คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.2545:79)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหา ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน
 - 1.1 การเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต
 - 1.2 กระบวนการผลิต
 - 1.3 การควบคุมคุณภาพ

- 1.4 การบริหารจัดการกลุ่ม
2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต
 - 2.1 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล
 - 2.2 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับชุมชน
 - 2.3 การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระหว่างชุมชน
3. ศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ว่าด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า
 - 3.1 ด้านตัวสินค้า (ผลิตภัณฑ์)
 - 3.2 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (การบริหารการจัดการชุมชน)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 2 ส่วน คือ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Survey) ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะเข้าไปทำการเก็บข้อมูลในภาคสนาม ดังนี้

- 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสงขลา
- 1.2 วิสัยทัศน์สงขลา ปี 2555
- 1.3 ข้อมูลทั่วไปตำบลปาดังเบซาร์
- 1.4 ข้อมูลเกี่ยวกับกะลามะพร้าว
- 1.5 ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์
- 1.6 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน
- 1.7 ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนและการตลาด
- 1.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 1.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องภูมิปัญญาชาวบ้าน
 - 1.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องธุรกิจชุมชน / การตลาด

ทั้งนี้ในขณะที่ทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยก็พยายามศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านเอกสารเพิ่มเติมเท่าที่จะทำได้รวมไปถึงภายหลังที่ทำการศึกษภาคสนามเสร็จสิ้นแล้ว

ข้อมูลทางด้านเอกสารดังกล่าว ได้แก่ ผลงานวิจัย ตำราวิชาการ รายงานการค้นคว้าวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิ เอกสารข้อมูลของทางราชการ วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ เอกสาร ฯลฯ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการวิจัยครั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านข้อมูลพื้นฐานทั้งทางตรงและทางอ้อมหรือใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาความเป็นมาความสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงรวมถึงช่วยในการวิเคราะห์ตีความในประเด็นที่ศึกษา

2. การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work) ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

2.1 การสังเกตการณ์ (Observation)

ผู้วิจัยได้เข้าไปในหมู่บ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยแล้วแสดงตัวในสถานภาพนิสิตว่าเป็นผู้สนใจเรื่องผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นของกลุ่มในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ตลอดจนกระบวนการถ่ายทอดกรรมวิธีการทำผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการของกลุ่ม โดยแสดงความสนใจที่จะขอสังเกตการณ์ในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มพร้อมทั้งแจ้งความประสงค์ที่จะถ่ายภาพเก็บข้อมูลผลงานและ กิจกรรมของกลุ่มผู้ผลิตที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการศึกษาในครั้งนี้ด้วย

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) (สุภาภรณ์ จันทวานิช.2531:76) กับผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ สามารถยืดหยุ่นหรือปรับปรุงคำถามได้ตามความต้องการตามสภาพการณ์ การสัมภาษณ์ค่อยๆ นำเข้าสู่ประเด็นที่ตั้งไว้โดยผู้วิจัยพยายามควบคุมสถานการณ์ การสนทนาซักถามข้อมูลให้อยู่ในประเด็นขอบเขตเนื้อหาที่ตั้งไว้หรือพยายามเก็บข้อมูลในส่วนที่ต้องการศึกษาให้ได้มากที่สุดทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะต้องเป็นฝ่ายตั้งคำถามเปิดการสนทนาอยู่เสมอ

2.3 การบันทึกข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูลในขณะสังเกตการณ์ สนทนาหรือสัมภาษณ์ โดยใช้อุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูล ได้แก่

2.3.1 บันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร

2.3.2 บันทึกข้อมูลด้วยแถบบันทึกเสียงเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเก็บรายละเอียดของข้อมูล สามารถกลับมาตรวจสอบหาข้อบกพร่องของคำถามเพื่อแก้ไขและใช้ในการสัมภาษณ์ครั้งต่อไป

2.3.3 บันทึกข้อมูลด้วยกล้องถ่ายรูปเพื่อบันทึกภาพผลิตภัณฑ์และกิจกรรมของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อประกอบข้อมูลที่ ได้จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์จากผู้นำกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว จำนวน 35 คน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความสนใจเริ่มจัดตั้งกลุ่ม มีความรู้ มีประสบการณ์และ เป็นที่ยอมรับในชุมชนนั้น คือ นางบุญธรรม มโนเพชร อายุ 46 ปี บ้านเลขที่ 100 บ้านหน้าถ้ำ หมู่ที่ 6 ตำบล ปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ซึ่งมีข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เป็นหลัก ผู้วิจัยมุ่งที่จะบรรยายข้อเท็จจริง (Facts) ต่างๆ ตลอดจนการแปลความหมาย ของเนื้อหาสาระที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ การบันทึกเสียง การถ่ายภาพ และการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ด้วยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบ พรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytical)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่องภูมิปัญญาบ้านเชิงรุกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ผลของการศึกษาค้นคว้าสรุปได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงรุกิจชุมชน

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้หรือระบบความรู้ที่ถูกสะสมมานานและสืบทอดไปสู่คนรุ่นต่อๆ ไป เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิดพิจารณาด้วยจิตวิญญาณ กล้าตัดสินใจพึ่งกระทำในสิ่งที่ดีงาม มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่นไม่แตกสลาย มีการสืบทอดประสบการณ์จากอดีตถึงปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านสามารถที่จะนำไปพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นอย่างมากเพราะภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นฐานรากของการดำรงอยู่อย่างเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น การศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับใช้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นต่อไปแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน เป็นต้น ซึ่งระบบความรู้เหล่านี้ชาวบ้านได้นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันบทบาทภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นแหล่งผลิตมักจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเสมอ

ยศ สันติสมบัติ กล่าวว่า “เศรษฐกิจชุมชน คือ ทางเลือกของการพัฒนาที่เน้นการสร้างฐานการผลิตกระบวนการเรียนรู้ระบบการจัดการทรัพยากรการจัดการลงทุนและตลาดในรูปแบบที่หลากหลายโดยพิจารณาจากศักยภาพของท้องถิ่นเป็นหลักชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อมต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เน้นความยั่งยืน ความเป็นธรรม คุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพของการผลิตไปพร้อมกัน” ธุรกิจชุมชนเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นกลุ่มธุรกิจขนาดเล็กในชนบทเพื่อดำเนินการทางธุรกิจที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนเพื่อการบริหารจัดการยกระดับรายได้และคุณภาพของเกษตรกรให้สูงขึ้นและส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง โดยเน้นการรวมกลุ่มเพื่อจัดการอย่างครบวงจร เช่น วัตถุดิบ การผลิต การแปรรูป การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ คุณภาพสินค้า การตลาดและการบริหารจัดการของกลุ่ม เป็นต้น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถจะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง กลุ่มหรือชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา ก็เป็นอีกกลุ่มอาชีพหนึ่งที่ได้สนองนโยบายของรัฐบาล ได้จัดตั้งกลุ่มเพื่อนำภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีอยู่มาพัฒนาสร้างสรรค์กะลามะพร้าวซึ่งเป็นสิ่งเหลือใช้ให้กลายเป็นสิ่งใหม่เกิดคุณค่าทางความงามและประโยชน์ใช้สอย เพื่อมุ่งที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน สร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นหลักและมีความต้องการจะพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมี คุณบุญธรรม มโนเพชร เป็นผู้ริเริ่มและเป็นประธานกลุ่ม ด้วยการนำ

สิ่งเหลือใช้ คือวัตถุดิบจากกะลามะพร้าวพบเห็นทั่วไปในท้องถิ่นและมีทุกฤดูกาลมาประยุกต์ให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้น โดยผ่านกระบวนการทางความคิดและกระบวนการผลิตแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องใช้จากกะลามะพร้าว มีการพัฒนาสินค้า การควบคุมคุณภาพ การบริหารการจัดการกลุ่มตลอดจนการจัดการด้านตลาด ซึ่งในแต่ละปีสามารถหารายได้ให้กลุ่มสูง เป็นที่ต้องการทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ปัจจุบันกลายเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำ ได้รับการดูแลส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ คือ ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ช่วยเหลือในการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการตลาด รูปแบบผลิตภัณฑ์และการพัฒนาสินค้าให้ได้คุณภาพมาตรฐานเป็นที่ต้องการของตลาด

จากการที่กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวนำภูมิปัญญามาประยุกต์ใช้กับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นผลิตเป็นเครื่องใช้สอยที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัว สะท้อนให้เห็นว่าสินค้าชุมชนมีโอกาสรสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อีกมาก จุดขายที่สำคัญของสินค้าชุมชน ก็คือ ความเป็นสินค้าที่ผลิตจากฝีมือชาวบ้าน สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนนั้นๆ ชุมชนไม่อาจแข่งขันกับธุรกิจเอกชนได้ หากชุมชนไปผลิตสินค้าประเภทเดียวกันกับธุรกิจเอกชน ด้านความน่าเชื่อถือในตัวสินค้า ความสม่ำเสมอของปริมาณสินค้า เปรียบเทียบกันไม่ได้ แต่ถ้าสินค้านั้นผลิตจากความรู้ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นบรรพบุรุษ ใช้ผลิตจากวัตถุดิบในชุมชนที่หาไม่ได้จากที่อื่น มีกระบวนการผลิตที่ต้องใช้ฝีมือเฉพาะของชุมชน อย่างนี้สินค้าจากโรงงานก็สู้สินค้าที่ผลิตจากชุมชนไม่ได้

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา จากการศึกษาด้านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตพบว่า ไม่มีหลักสูตรที่แน่นอนเป็นการถ่ายทอดจากประสบการณ์ตรงให้กับสมาชิกและผู้สนใจ ตามลำดับความยากง่ายของขั้นตอนการผลิต แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล การถ่ายทอดในระดับนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการบริหารการจัดการกลุ่ม ซึ่งในระดับนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ ครอบครัวและเครือญาติ ผู้สูงอายุและผู้เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ผู้ถูกสอนจะเริ่มสะสมประสบการณ์ไปทีละขั้นและเริ่มฝึกหัดทำด้วยตัวเอง โดยอาศัยความสัมพันธ์ในลักษณะของเครือญาติและความเคารพผู้อาวุโส ใช้วิธีการเรียนรู้จากการทดลองปฏิบัติและบางครั้งเกิดการเรียนรู้แบบครูพักลักจำ รวมทั้งอาศัยการขัดเกลาทางสังคมที่สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติจนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ต้องปฏิบัติ ส่วนสื่อที่ใช้ส่วนมากจะเป็นสื่อบุคคลและอุปกรณ์จริงในการทำงานบนเนื้อหาของการกระบวนการผลิตเพื่อการสร้างรายได้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับชุมชน การถ่ายทอดในระดับนี้จะเรียนรู้และถ่ายทอดในลักษณะกลุ่มทางสังคม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น กลุ่มอาชีพ กลุ่มเพื่อนและกลุ่มผู้นำ ซึ่งมีการเรียนรู้เรื่องการเลือกสรรวัตถุดิบในการผลิต กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์และการบริหารการจัดการกลุ่ม โดยผ่านการพบปะแลกเปลี่ยนพูดคุย ใช้วิธีการอบรม การประชุม และเวทีชาวบ้าน เป็นตัวเชื่อมกลุ่มให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สำหรับสื่อที่ใช้ในการสอนนั้นจะเป็นบุคคลอาศัยความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน รวมทั้งความเคารพผู้อาวุโส เนื้อหาไม่มีหลักสูตรที่แน่นอนแต่มีเป้าหมายการสร้างรายได้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อช่วยเหลือกันในกลุ่ม

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระหว่างชุมชน การถ่ายทอดในระดับนี้อาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งภายในและภายนอกชุมชนจากการศึกษาดูงานในสถานที่ต่างๆ ตลอดจนการเข้ามาศึกษาดูงานของชุมชนรอบนอกที่มีความสนใจและการไปออกร้านค้าจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผู้รับการถ่ายทอดมีโอกาสได้เรียนรู้ระบบการตลาดและมีโอกาสได้เรียนรู้การออกแบบผลิตภัณฑ์และพัฒนาตนเอง ซึ่งภายในกลุ่มมีการติดต่อสัมพันธ์กันเรื่อยมา อาศัยบุคคลเป็นสื่อในการพบปะพูดคุย การเรียนรู้ระหว่างชุมชนนี้เกิดจากการอบรม การประชุม ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ๆ เกิดขึ้นแล้วนำมาพัฒนาตนได้ สำหรับเป้าหมายในการถ่ายทอดนั้นเพื่อการสร้างรายได้และเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ตลอดจนการพบปะพูดคุยเรื่องของปัญหาในด้านต่างๆ เช่น การเลือกสรรวัตถุดิบ รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้เป็นที่ต้องการของตลาดและการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้คุณภาพมาตรฐานหลักสากล

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ทั้ง 3 ระดับ เป็นการถ่ายทอดทั้งทางตรงและทางอ้อม สมาชิกเรียนรู้จากการสังเกต ทดลองปฏิบัติจริง บุคคลที่รับการถ่ายทอดส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานและเครือญาติ การเรียนรู้เกิดจากความใกล้ชิดเห็นวิธีการทำตลอดเวลาได้สังเกตจดจำแล้วนำมาทดลองทำจริงด้วยตัวเองอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดความชำนาญสามารถนำมาประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัว และยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านพร้อมที่จะสืบทอดและถ่ายทอดให้รุ่นต่อไปได้

3. หลักเกณฑ์มาตรฐานการคัดเลือกผลิตภัณฑ์ด้วยมาตรฐานของกลุ่มสินค้า

3.1 ด้านตัวสินค้า (ผลิตภัณฑ์) ประกอบไปด้วยปัจจัยด้านต่างๆ ดังนี้

3.1.1 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต แบ่งเป็น

3.1.1.1 สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในการผลิต

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลลาดบัวขาว จังหวัดสงขลา จากการศึกษพบว่าวัตถุดิบกะลามะพร้าวส่วนใหญ่หาได้ในพื้นที่และมีการสั่งซื้อจากท้องถิ่นใกล้เคียง ต่างจังหวัด ในการเลือกใช้วัตถุดิบกะลามะพร้าวจะต้องคำนึงถึงรูปแบบของผลิตภัณฑ์ด้วย เนื่องจากรูปแบบผลิตภัณฑ์แต่ละแบบนั้นแตกต่างกัน จำเป็นต้องคำนึงถึงการคัดเลือกกะลามะพร้าวที่มีขนาดให้เหมาะสมกับรูปแบบของผลิตภัณฑ์นั้นๆ เพื่อให้กระบวนการผลิตสินค้าได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานและคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาด

3.1.1.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านมาประยุกต์สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ขึ้นโดยการนำวัสดุเหลือใช้คือกะลามะพร้าวที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหาได้ทุกฤดูกาลนำมาพัฒนาสร้างสรรค์รูปแบบเครื่องใช้ใหม่ๆ ให้เกิดคุณค่าความงามและเกิดประโยชน์ในการใช้สอย เป็นการปฏิบัติจริงลองผิดลองถูกในขั้นตอนการผลิตอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความชำนาญและเกิดการเรียนรู้เข้าใจที่จะแก้ปัญหาในระหว่างขั้นตอนการผลิตและการบริหารจัดการงานกลุ่ม นำประสบการณ์ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขสามารถถ่ายทอดให้สมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ ได้โดยการสาธิตและให้ทดลองปฏิบัติจริงรู้จักสังเกตแก้ปัญหา เป็นการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาชาวบ้านควบคู่ไปกับค่านิยมและการเปลี่ยนแปลงที่ทันสมัยของโลกปัจจุบัน ถึงแม้กลุ่มจะมีการผลิตตามความต้องการของตลาดแต่ยังคงความเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและกลุ่มไว้

3.1.2 การผลิต แบ่งเป็น

3.1.2.1 การพัฒนาแบบสินค้า

จากการศึกษา พบว่าการพัฒนาแบบสินค้าของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว มีการบริหารและกำหนดกฎเกณฑ์ระเบียบการปฏิบัติงานให้สมาชิกกลุ่มปฏิบัติและมีความเข้าใจในการปฏิบัติที่ตรงกันเป็นไปอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ ขั้นตอนการพัฒนาแบบสินค้า สำหรับสมาชิกในกลุ่มที่มีหน้าที่เป็นฝ่ายออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ต่างๆ นั้นจะต้องมีความตื่นตัวคิดสร้างสรรค์พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ได้มาตรฐานและคุณภาพเป็นที่นิยมติดตลาดได้รวดเร็ว แต่พบว่ามีปัญหาเนื่องจากสมาชิกบางคนไม่เข้าใจตัวอย่างแท้จริง จึงไม่สามารถผลิตออกมาให้ได้ตามแบบและมีรูปแบบที่เหมือนกันทุกคน ฉะนั้นกลุ่มก็มีการแก้ปัญหาโดยการประชุมมีการพูดคุยตกลงแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบผลิตภัณฑ์ ดังนั้นแบบทุกแบบที่มีการออกแบบมาจะต้องผ่านในที่ประชุมและความเห็นชอบ สมาชิกทุกคนต้องมีความเข้าใจในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ตรงกัน และแน่ใจว่าเมื่อผ่านกระบวนการผลิตแต่ละคนจะไม่ผลิตให้รูปแบบผิดเพี้ยนไป ตัวแม่แบบที่ออกแบบไว้จึงสามารถจะนำมาผลิตได้

3.1.2.2 คุณภาพสินค้า

ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวของกลุ่ม ได้รับการพัฒนาสร้างสรรค์รูปแบบของสินค้าให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าและเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศได้รับการรับรองและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ดังนี้

- พัฒนาชุมชน
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
- ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11)

จากการเข้ามาให้ความช่วยเหลือดูแลและให้การสนับสนุนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน คือจัดฝึกอบรมแนะนำให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ เพื่อต้องการให้กลุ่มได้พัฒนาผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวให้ได้มาตรฐานและคุณภาพสินค้า

3.1.2.3 กระบวนการผลิตต่อสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มมีกระบวนการการผลิตสินค้าที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใด ยังจะช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการส่งเสริมให้รู้ถึงคุณค่าของสิ่งเหลือใช้ นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก กล่าวคือ

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว มีกระบวนการผลิตซึ่งเป็นการนำเอาเศษวัสดุเหลือใช้ของกะลามะพร้าวมาผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ทางความคิดที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและผ่านกรรมวิธีการผลิตเพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านใช้สอยและเกิดคุณค่าด้านความงาม โดยในกระบวนการผลิตไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เนื่องมาจากวัตถุดิบกะลามะพร้าวได้มาจากพืชธรรมชาติสามารถหาได้ทุกพื้นที่ในท้องถิ่น อุปกรณ์และเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตไม่ได้ใช้เครื่องจักรกลล้วนแต่เป็นการผลิตด้วยมือเท่านั้นประกอบกับที่ตั้งของกลุ่มมีทำเลล้อมรอบไปด้วยสวนยางพารา มีอากาศถ่ายเทสะดวกไม่มลพิษที่เป็นการรบกวนชาวบ้านแต่อย่างใดเลย

อย่างไรก็ตามตามตราใบที่กระบวนการผลิตสินค้าต้องใช้มือในการผลิตและสร้างสรรค์ผลงานเป็นส่วนใหญ่แล้วผลที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมมักจะเกิดขึ้นได้ยาก

3.1.3 การตลาด แบ่งเป็น

3.1.3.1 แหล่งจำหน่ายสินค้า

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว มีแหล่งจำหน่ายสินค้ากะลามะพร้าวส่วนใหญ่จะส่งออกตลาดต่างประเทศตลาดในประเทศมีบ้างแต่ส่วนน้อยเป็นการซื้อขายขาด กล่าวคือ มีสินค้าวางขายที่กลุ่มลูกค้าจะเข้ามาหาซื้อถึงที่กลุ่มส่วนใหญ่จะเลือกซื้อปลีกตามความพอใจ หรือนำสินค้าไปออกร้านวางจำหน่ายตามงานประจำจังหวัด งานวัฒนธรรม เป็นต้น

ตลาดต่างประเทศที่รองรับผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ตำบลปาดังเบซาร์ เช่น

- ประเทศฟิลิปปินส์
- ประเทศญี่ปุ่น
- ประเทศฝรั่งเศส
- ประเทศเยอรมัน
- ประเทศออสเตรเลีย
- ประเทศสหรัฐอเมริกา
- ประเทศแคนาดา เป็นต้น

จากการศึกษาแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแล้วมีสัดส่วนของตลาดที่รองรับแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ภายในประเทศน้อย กลุ่มยังต้องมีความตื่นตัวในการพัฒนาด้านการตลาดและการสื่อสารด้านประชาสัมพันธ์ตัวสินค้าให้มากกว่านี้ เพื่อจะได้มีช่องทางในการขยายตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3.1.3.2 จำนวนแหล่งจำหน่ายในชุมชน

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มไม่มีร้านค้าหรือแหล่งวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวภายในชุมชน แต่ผลิตภัณฑ์จะวางจำหน่ายอยู่ที่ทำการกลุ่ม ลูกค้าคนใดที่สนใจอยากซื้อหาจะเดินทางมาซื้อถึงที่กลุ่มได้ เพราะทางกลุ่มจะมีผลิตภัณฑ์สำรองไว้ที่กลุ่มตลอดเวลา อีกทั้งที่ตั้งของทำการกลุ่มเดินทางได้สะดวกมีรถโดยสารวิ่งผ่านและตั้งอยู่ใกล้เขตพื้นที่ด่านนอกเขตชายแดน (ไทย-มาเลเซีย) ซึ่งเป็นแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวมากทั้งคนไทยและคนต่างประเทศทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอีกด้วย ในแต่ละวันก็มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมกลุ่มและซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกกลับไปด้วย

3.1.3.3 การเพิ่มขึ้นของยอดจำหน่ายเทียบกับปีที่แล้ว

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มจะมียอดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวเมื่อเทียบกับปีที่แล้วจะมียอดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น เนื่องจากกลุ่มมีตลาดต่างประเทศรองรับที่แน่นอนมีการสั่งซื้อ สั่งจ้างเข้ามาตลอดเวลา อีกประการคือตลาดต่างประเทศมีความนิยมในงานหัตถกรรมฝีมือที่มีความละเอียดประณีตมีคุณค่าทั้งด้านความงามและประโยชน์ใช้สอย

เมื่อมองถึงความต้องการผลิตภัณฑ์แปรรูปของตลาดอาจมีผลต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของยอดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ กล่าวคือกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีการผลิตสินค้าที่อยู่ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปเป็นเครื่องใช้บ้างเป็นเครื่องประดับตกแต่งบ้างซึ่งมีความหลากหลายรูปแบบวางตลาดลูกค้าจึงสามารถเลือกสินค้าได้ตามความต้องการทำให้ผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวติดตลาดได้รวดเร็ว อย่างไรก็ตามกลุ่มยังต้องมีการพัฒนาด้านรูปแบบและการตลาดอยู่เสมอเพื่อความเป็นสากลและเพิ่มรายได้

3.1.3.4 ความต่อเนื่องของตลาด

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว มีการผลิตสินค้าอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เนื่องจากมีตลาดรองรับที่แน่นอนรูปแบบของสินค้ามีหลากหลายเป็นที่ต้องการของตลาดต่างประเทศส่วนใหญ่จึงมีการตอบรับสั่งซื้อ สั่งจ้างจากตลาดต่างประเทศเข้ามาอย่างต่อเนื่อง

3.1.3.5 รูปแบบบรรจุภัณฑ์

การพัฒนา รูปแบบของบรรจุภัณฑ์มีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อกลุ่ม เพราะถ้ามีรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ที่ดีและเหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์แล้วจะช่วยดึงดูดความสนใจในตัวของผลิตภัณฑ์จากลูกค้าได้ดีจากการศึกษา พบว่า

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว กำลังมีการพัฒนา รูปแบบของบรรจุภัณฑ์ เนื่องจากปัจจุบันมีการผลิตสินค้าเครื่องใช้เครื่องประดับตกแต่งที่ทำจากกะลามะพร้าวหลายกลุ่มทั่วประเทศมีการแข่งขันกันสูง กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวจึงต้องตื่นตัวในการพัฒนาแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว ถึงอย่างไรก็ดีที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าส่วนใหญ่กลุ่มจะจำหน่ายสินค้าส่งออกตลาดต่างประเทศ ฉะนั้นบรรจุภัณฑ์ของกลุ่มต้องมีคุณสมบัติความคงทนและมีรูปแบบเป็นกล่อง เพื่อความสะดวกในการบรรจุสินค้าและการขนส่ง

3.2 ด้านความเข้มแข็งของชุมชน (การบริหารการจัดการของชุมชน) ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต แบ่งเป็น

3.2.1.1 จำนวนสมาชิก

จากการศึกษาพบว่า อัตราของสมาชิกในกลุ่มเริ่มเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มตั้งแต่อายุยังน้อย ตั้งแต่ 12-70 ปี เป็นนักเรียน นักศึกษา เหตุเนื่องมาจากต้องการหารายได้เสริมให้กับครอบครัวและเป็นทุนการศึกษาเป็นการฝึกทักษะด้านวิชาชีพและเรียนรู้ประสบการณ์จริงนอกชั้นเรียนสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพและเป็นการส่งเสริมอนุรักษ์ให้เด็กเยาวชนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่วนคนชราจะเป็นบุคคลที่มีเวลาว่างมากที่สุดก็เข้าร่วมเป็นสมาชิกช่วยทำหน้าที่ในส่วนที่ตนเองถนัดและเหมาะสมกับวัยเพราะกระบวนการผลิตขั้นตอนต่างๆ ไม่ได้ซับซ้อนหรือยุ่งยากอันตรายแต่อย่างใด

เด็กและคนชราสามารถช่วยทำหน้าที่ในส่วนของการคัดเลือกขนาดของกะลามะพร้าว ขัดกะลามะพร้าวด้วยกระดากทราย ลงน้ำยาเคลือบเงา เป็นต้น

3.2.1.2 อายุของกลุ่มที่เริ่มผลิตเพื่อจำหน่าย

อายุของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวเริ่มผลิตเพื่อจำหน่ายสินค้าเครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวเริ่มตั้งกลุ่ม วันที่ 4 พฤษภาคม 2534 ปัจจุบันกลุ่มมีอายุ 13 ปี เป็นการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่มีมานานนับเป็นสิบกว่าปี สมาชิกทุกคนมีความรู้ความเข้าใจ ความชำนาญในทักษะฝีมือเป็นอย่างดี สามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ในการผลิตสินค้าที่ทำจากกะลามะพร้าวให้กับเยาวชนรุ่นหลังโดย วิธีการสอนแนะนำ การสาธิตและให้ลงมือทดลองปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และได้ประสบการณ์ตรงด้วยตัวเอง

3.2.2 การผลิต แบ่งเป็น

3.2.2.1 ความต่อเนื่องของการผลิต

กลุ่มมีการบริหารจัดการกลุ่มกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับเป็นข้อตกลงและเป็นแนวปฏิบัติสำหรับสมาชิกเพื่อความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติงานในหน้าที่และผลิตสินค้าเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ผลผลิตกักตุนกะละมะพร้าวจะมีสำรองไว้ที่ทำการกลุ่มเสมอ สมาชิกจะผลิตสินค้ากันตลอดเวลาไม่มีวันหยุด เนื่องจากกลุ่มต้องมีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้เข้ากับสมัยนิยมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมวัฒนธรรมในปัจจุบัน อีกทั้งอาชีพหลักของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำ ตำบลปาดังเบซาร์ คือผลิตสินค้าจากกะละมะพร้าว

3.2.2.2 การจัดการด้านกระบวนการผลิต

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มมีการกำหนดเกณฑ์และจัดระบบการปฏิบัติงานด้านกระบวนการผลิตไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้สมาชิกมีความเข้าใจที่ตรงกันในการปฏิบัติหน้าที่ในส่วนที่ตัวเองต้องรับผิดชอบ มีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาให้การดูแลช่วยเหลือในเรื่องการควบคุมตรวจสอบคุณภาพของสินค้าอยู่เสมอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนดูแล เช่น พัฒนาชุมชน ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ภาค 11)

นอกจากนั้นมีการจัดอบรมแนะนำให้ความรู้ร่วมกับต่างประเทศบ่อยครั้ง ประมาณ 10 ครั้ง/ปี มีประเทศที่เข้าร่วม เช่น

- ประเทศฝรั่งเศส
- ประเทศญี่ปุ่น
- ประเทศบรูไน
- ประเทศออสเตรเลีย
- ประเทศฮอลแลนด์ เป็นต้น

3.2.3 การตลาด แบ่งเป็น

3.2.3.1 ความสามารถในการหาตลาดของกลุ่ม

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑืกะละมะพร้าว จากการศึกษพบว่าในระยะเริ่มแรกกลุ่มมีการจัดหาตลาดเองแต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากกลุ่มไม่มีความรู้ในด้านการตลาดจึงมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้การช่วยเหลือ แนะนำในเรื่องของตลาดจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้เป็นหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี มีการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดและให้กลุ่มนำไปดำเนินการเมื่อสินค้าหรือว่าผลิตภัณฑ์ติดตลาดแล้วลูกค้าก็จะเข้ามาติดต่อธุรกิจ สั่งซื้อ สั่งจ้างโดยตรงกับกลุ่มเอง

3.2.4 ระบบบัญชีและการเงิน แบ่งเป็น

3.2.4.1 กองทุนของกลุ่ม

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มมีเงินทุนที่นำมาดำเนินการได้จากการกู้ยืมเงินทุนหมุนเวียนจากหน่วยงานราชการ กล่าวคือ กลุ่มได้รับการช่วยเหลือจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคใต้ที่ปล่อยเงินกู้หมุนเวียนเพื่อเป็นทุนในการจัดสรรหาวัตถุดิบ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่มีความจำเป็นของกลุ่มเพื่อดำเนินการและบริหารจัดการกลุ่มอาชีพกะละมะพร้าว

3.2.4.2 ระบบการบันทึกบัญชี

กลุ่มมีการบันทึกบัญชีของกลุ่มในระบบที่ได้มาตรฐานการบัญชี กล่าวคือกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว มีการบันทึกบัญชีที่เป็นระบบบัญชีสหกรณ์แบบมาตรฐานมีหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือดูแลตรวจสอบระบบการบันทึกบัญชีสม่ำเสมอ ให้การจัดฝึกการจัดอบรมแนะนำเกี่ยวกับระบบงานการบันทึกบัญชีจากสำนักงานสหกรณ์จังหวัดสงขลา

3.2.4.3 สัดส่วนการลงทุนจัดการกลุ่ม

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวมีการบริหารจัดการด้านเงินทุนเพื่อใช้ในการลงทุนซื้อวัตถุดิบ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นเข้ามาภายในกลุ่มก็เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวก รวดเร็วต่อกระบวนการผลิตและการปฏิบัติงานของกลุ่มและสมาชิก ฉะนั้นอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ทุกชิ้นจะเป็นของกลุ่มและเก็บรักษาไว้ในที่ทำการกลุ่ม

3.2.5 อื่น ๆ แบ่งเป็น

3.2.5.1 การบริหารจัดการกลุ่ม

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มได้บริหารจัดการวางระบบกฎเกณฑ์ปฏิบัติงานขึ้นภายในกลุ่มไว้อย่างชัดเจนเป็นที่ยอมรับของสมาชิกทุกคนและเข้าใจความหมายตรงกัน กล่าวคือ

กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว นอกจากการบริหารงานกลุ่มผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวแล้ว กลุ่มได้นำโครงการผลิตผ้าบาติกมัดย้อมเพื่อนำมาพัฒนาประยุกต์เข้ากับผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวกลุ่มได้ดำเนินการผลิตสินค้าในรูปแบบใหม่ๆ ที่แปลกตาต่างไปจากเดิมเพื่อความเป็นสากลและเป็นการเปิดตลาดใหม่ของผลิตภัณฑ์ที่ทำจากกะลามะพร้าวทำให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้สามารถแก้ไขปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการบริหารงานกลุ่มให้เกิดศักยภาพที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้

3.2.5.2 ระบบเครือข่าย

กลุ่มมีการบริหารจัดการในระบบเครือข่าย โดยมีการแลกเปลี่ยนสินค้าซื้อขายวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ กับตลาดภายนอกพื้นที่ ได้จดทะเบียนเข้าสู่เครือข่ายอินเทอร์เน็ตไทยตำบลดอทคอม มีเว็บไซต์ (www.thaitarimbon.com) เพื่อยกระดับกลุ่มในการขยายศักยภาพความเข้มแข็งของกลุ่มและนำความเจริญสู่ตำบล ชุมชน

ถึงอย่างไรก็ตาม กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวยังต้องการความช่วยเหลือและการส่งเสริมในด้านต่างๆ เช่น ด้านการผลิต ด้านการตลาด และเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง เพื่อความพร้อมของกลุ่มในการบริหารจัดการครบวงจรสมาชิกทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานที่ตรงกัน สามารถที่จะผลิตเครื่องใช้ที่ทำจากผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าวให้มีมาตรฐานและคุณภาพสินค้าขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นที่ต้องการของตลาดจากระดับท้องถิ่นไปสู่ตลาดระดับประเทศและต่างประเทศสามารถที่จะสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

จากการศึกษาครั้งนี้ สะท้อนภาพของลักษณะการดำรงชีวิตของชาวบ้านบ้านหน้าถ้ำ ตำบลปาดังเบซาร์ที่จำเป็นต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ แต่มีระบบการจัดการที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดในเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาในเรื่อง การดำเนินธุรกิจชุมชนอันเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชนขึ้นเป็นกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว รวมทั้งการได้รับการส่งเสริมความรู้จากองค์กรภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน อันทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดในเนื้อหาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม กระบวนการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับ เยาวลักษณ์ อภิชาติवलลภ และคณะ (2542) กระบวนการเรียนรู้ในชุมชนจะมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลา ความรู้ในชุมชนจึงมีลักษณะการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาดั้งเดิมและความรู้แผนใหม่ กล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีบทบาทอย่างในการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีพื้นฐานทางคุณค่าและวัฒนธรรมของชุมชน กระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านเป็นกระบวนการซึ่งเกิดขึ้นในบริบทของการดำรงชีวิตประจำวันเป็นการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาและปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น ดังนั้นการเรียนรู้ การปรับตัวจึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องไม่แยกออกจากกัน กล่าวคือ เมื่อเผชิญปัญหา ชาวบ้านจะหาทางแก้ไขโดยการคิดสรรวิธีการที่ตนเองเคยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ขณะเดียวกันอาจทดลองวิธีการที่รับมาจากสื่อหรือวิธีแผนการใหม่ด้วย การเรียนรู้ของชาวบ้านจึงเป็นการเรียนรู้และทดลองอย่างมีเป้าหมายและเกิดขึ้นในบริบทที่เป็นจริง

การได้รับความรู้จากภายนอกทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ในการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการเลือกสรรวัตถุดิบในกระบวนการผลิตให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและความสัมพันธ์กับภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่นในขั้นตอนแรกต้องคัดเลือกกะลามะพร้าวให้ได้รูปแบบตามที่ต้องการ คือควรเลือกกะลามะพร้าวที่มีเนื้อแข็ง ละเอียดแน่น ควรเลือกกะลามะพร้าวที่มีรูปร่างและสีผิวคล้ายหรือใกล้เคียงแบบมากที่สุด สอดคล้องกับงานของ ถนอม ต๊ะหล้า (2543) การศึกษาหรือการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของชุมชนมิได้ผูกขาดโดยสถาบันใดสถาบันหนึ่ง การสืบทอดความรู้ในการดำเนินชีวิต ระบบการผลิตที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของชุมชนเหล่านี้เป็นความรู้ที่ครอบคลุมและชุมชนมีระบบการถ่ายทอด เรียนรู้เพื่อคงไว้ซึ่งความยั่งยืนของชุมชน สำหรับการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนในชุมชนนั้นได้มีการถ่ายทอดในระดับบุคคล โดยครอบครัวยังจะเป็นผู้ถ่ายทอดให้ใช้วิธีการกล่อมเกลாதงสังคม และใช้สื่อบุคคลรวมทั้งอุปกรณ์จริงในการผลิต เริ่มตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนกระทั่งเสร็จสิ้นงาน สอดคล้องกับ ชูเกียรติ ลีสุวรรณ (2535 อ้างใน อรทัย จิตโรสง.2544:119) ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่สำคัญจะเริ่มถ่ายทอดกันในครอบครัว โดยใช้สื่อที่มีอยู่ในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดความรู้ใช้วิธีการสอนและการปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน ผู้สอนคือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆ การถ่ายทอดในครอบครัวเกิดขึ้นตลอดเวลา ผู้เรียนเมื่อมีความชำนาญแล้วจะกลายเป็นผู้สอนคนอื่นในรุ่นต่อไป

การที่ชุมชนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยการศึกษาดูงาน ทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ใหม่ๆ รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การเลือกสรรวัตถุดิบรวมทั้งการตระหนักถึงความขาดแคลนรวมทั้งปัญหาต่างๆ ในกระบวนการผลิต สอดคล้องกับแนวคิดเครือข่ายการเรียนรู้ของ วันชัย ดันศิริ (2536) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญของเครือข่ายการเรียนรู้คือ การประสานสัมพันธ์อย่างมีพลวัตขององค์ประกอบหรือหน่วยต่างๆ ที่มีอยู่ภายในเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งมีหลักการที่สำคัญคือ การกระตุ้นความคิด การเฝ้าแสวงหาความรู้ จิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อเพิ่มพูนขีดความสามารถ

ของบุคคลในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชน การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยน และกระจายความรู้ทั้งในส่วนของวิทยาการสากลและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับชุมชนและเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ทั้งของบุคคลและชุมชนเกี่ยวกับความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาภายในชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนการปรับใช้วิทยาการสากลให้เหมาะสมกับการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่มีอยู่ในเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อให้ทุกฝ่ายพึ่งพาซึ่งกันและกัน

จากการดำเนินธุรกิจนี้เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้แก่ชุมชน ภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวเป็นการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยการผลิตเครื่องใช้ที่ทำจากกะลามะพร้าวมีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน มีการรวมกลุ่มขึ้นเพื่อการบริหารจัดการการครบวงจรทั้งการผลิต การตลาด การเลือกสรรวัตถุดิบ การควบคุม ตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่ม ก่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการรวมกลุ่มที่สามารถจะนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้และพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและเป็นกิจกรรมหนึ่งของการพัฒนาที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมนี้ไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวยังเป็นสื่อในการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม องค์กร และชุมชนอีกด้วย รวมทั้งเป็นสื่อในการเสริมสร้างการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากวัตถุดิบที่นำมาผลิตผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวนั้นเป็นเศษวัสดุเหลือใช้จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ฝึกทักษะในการประกอบธุรกิจ โดยดำเนินการในรูปธุรกิจชุมชนที่มีสมาชิกเป็นชาวบ้านร่วมบริหารจัดการ ภายใต้เงื่อนไขด้านทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมและทิศทางการพัฒนาโดยฟื้นฟูการพัฒนาหัตถกรรมพื้นบ้าน เพื่อเป็นสื่อในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและแปรค่าของเศษวัสดุเหลือใช้ให้เป็นเม็ดเงิน เนื่องจากชุมชนมีรายได้จากการครบวงจรการผลิต จึงทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ

กระบวนการถ่ายทอดความรู้ในการผลิต ผู้ที่รับการถ่ายทอดส่วนใหญ่จะเป็นคนใกล้ชิด ลูกหลานและเครือญาติตลอดจนผู้ที่มีความสนใจถือว่าเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านระดับบุคคล ได้รับการเรียนรู้โดยตรงจากผู้ถ่ายทอดในขั้นต้นจากการสังเกตด้วยตัวเองและด้วยวิธีการบอกเล่า จากนั้นได้รับการสาธิตขั้นตอนกรรมวิธีการทำให้อูจากช่างฝีมือผู้มีทักษะความรู้ความสามารถ ทุกคนมีส่วนร่วมทดลองปฏิบัติจริงให้เกิดความชำนาญมีทักษะฝีมือ สามารถนำไปประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและเป็นทุนการศึกษา

ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่าการทำธุรกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าวที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นหลักในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐานและคุณภาพขึ้นเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นได้นั้น กลุ่มจะต้องคำนึงถึงตัวสินค้าและการบริหารจัดการกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานแบบร่วมด้วยช่วยกัน จึงทำให้เกิดการขยายตัวของตลาดจากระดับท้องถิ่นไปสู่ตลาดระดับประเทศและต่างประเทศ สามารถสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผลจากการศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา ซึ่งให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ดีเด่นทุกกลุ่มผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ประจำกลุ่มและท้องถิ่นที่แสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ฉะนั้นจึงควรช่วยกันส่งเสริมปลูกฝังค่านิยมให้รู้จักคุณค่า ช่วยกันอนุรักษ์สืบสานต่อไป

1.2 ในการอนุรักษ์สืบสานควรได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างจริงจังจากนักวิชาการผู้สนใจนักพัฒนา นักธุรกิจ เผยแพร่ความรู้อย่างจริงจังและเป็นระบบรวมทั้งช่วยเหลือด้านการผลิตและการตลาด เพื่อการบริหารกลุ่มของสมาชิกให้มีศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนยิ่งขึ้น

สถานศึกษาในชุมชนที่มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ควรมีการสนับสนุนให้บรรจุหลักสูตรภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชน เป็นหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนได้ศึกษาเพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการวิเคราะห์การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบถึงศักยภาพการบริหารงานกลุ่มที่เข้มแข็งมีความเหมือนหรือแตกต่างในด้านใดบ้าง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบภูมิปัญญาชาวบ้านเชิงธุรกิจชุมชนในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในประเด็นกระบวนการผลิต การบริหารงานกลุ่มของชุมชนหรือรูปแบบผลิตภัณฑ์ในตำบลและจังหวัดอื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานกลุ่มในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ, และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2531). การพึ่งพาตนเองในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสถานศึกษาพิมพ์.
- กัญจนา ชุณหะวัณ. (2531). "หัตถกรรมไทย อนาคตสดใสในปีศิลปหัตถกรรม", อุตสาหกรรมสาร.31.
- คณะกรรมการเครือข่ายองค์กรสิ่งแวดล้อม. (2538). จากแผน 8 สู่การกำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการ 7 ด้าน. ร่วมใจ ทำกัน วันนี้ : Plan Printing.
- คณะกรรมการประมวลฝ่ายเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ : กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ กรมศิลปากร จัดพิมพ์เผยแพร่.
- คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ. (2545). รายงานประเมินผลหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 25 พ.ค.-2 มิ.ย. 2545 ณ ศูนย์แสดงสินค้าอิมแพ็ค เมืองทองธานี นนทบุรี. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.
- _____. (2546) หนึ่งปี หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.
- คนบุรพา. (2544, ธันวาคม-มกราคม 2545). "จากวัสดุด้วยราคา วันนี้ละเพิ่มค่าเม็ดเงิน", วัฒนธรรมไทย. 39(2) : 59-61
- คำนวณ นวนสนอง. (2541). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ : กรณีศึกษาการจับฝู้งของชาวบ้าน ตำบลโคกมด อำเภอดอนจาน จังหวัดกาฬสินธุ์. งานวิจัย. สงขลา : ถ่ายเอกสาร.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2532). หลักมนุษยวิทยา. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2536). ภูมิปัญญาแห่งอีสาน : รวมบทความอีสานคดีศึกษา. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จังหวัดสงขลา. (ม.ป.ป.) "ประวัติมหาดไทยส่วนภูมิภาค", จังหวัดสงขลา. สงขลา : บริษัทประธานพานิช.
- ใจมานัส พลอยดี. (2541). วิเคราะห์ด้วยแนวคิดธุรกิจชุมชน : หนึ่งครัวเรือน สองวิถีการผลิต. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง.
- ซูเกียรติ ลิสุวรรณ. (2535). ระบบการเรียนรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชนบทภาคเหนือ. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐฤต คิรวิรุฬห์, รศ. (2545). การเรียนรู้และการผลิตซ้ำภูมิปัญญาท้องถิ่นของการศึกษาในระบบโรงเรียน. งานวิจัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ถ่ายเอกสาร.
- ถวิล ธาราโกชน. (2546). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคเนชั่น.
- ทรงพล ภูมิวัฒน์. (2538). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ทิพย์อาภา รัตนโรภาส. (2542). ศิลปหัตถกรรมผ้าไหม ในโครงการศูนย์ศิลปาชีพ บ้านกุดนาขาม จังหวัดสกลนคร : กรณีศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น. ปรินิพนธ์. กศ.ม.(การศึกษาผู้ใหญ่) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ธวัช ปุณโณทก. (2531). "ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน", *ทัศนะของอาจารย์ปรีชา พินทอง*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิหมู่บ้าน.
- นงลักษณ์ สุพรรณไชยมาตย์, และคณะ. (2537). *รายงานการวิจัยเรื่องกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กรเกษตรกร*.
ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2536). *การศึกษาของชาติดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- _____. (2539). "ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ", *สังคมไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา (นสพ.).
- นันทสาร สีสลับ, และคณะ. (2542, มกราคม-มิถุนายน). "ภูมิปัญญาไทย", *วารสาร มศว. ศิลปวัฒนธรรม*. 2(2) : 4
- นิเมอนงค์ อ่อนนอก. (2543). *กระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการตลาด ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในครัวเรือน*.
วิทยานิพนธ์. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
ถ่ายเอกสาร.
- บุญธรรม มโนเพชร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. รัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่บ้านเลขที่ 100 บ้านหน้าถ้ำ
หมู่ที่ 6 ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2547.
- บุริรัตน์ สามัตติยะ. (2540). *ภาคใต้*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเวศ วะสี. (2530). "การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา", *ชุมชนพัฒนา*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้ง
กรุ๊ป.
- _____. (2534). "การศึกษาของชาติดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น", *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- _____. (2542). *เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนัก
พิมพ์หมู่บ้าน.
- ปราโมทย์ ทัศนาสวรรณ. (2532). *จังหวัดของเรา 14 จังหวัดภาคใต้*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- พนิดนาฏ ลัดดาโฆษิต. (2536). "ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ ในด้านโภชนาการและการใช้สมุนไพรกลาง
บ้าน", *พัฒนาการทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พยุภร ไตรรัตน์สิงห์กุล. (2546). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถ่ายทอดหัตถกรรมพื้นบ้านเครื่องจักสานหนองป่า
คอง อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา : การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม.
(ศิลปศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารถ่าย.
- พรเพ็ญ พันธุ์ประสิทธิ์. (2546). *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดศิลปหัตถกรรมเครื่องถม จังหวัด
นครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (ศิลปศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี
นครินทร์วิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ไพฑูรย์ เจตธำรงชัย. (2546, มิถุนายน). "กลยุทธ์พิชิตตลาด : สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (ตอนที่ 1)",
เศรษฐกิจการเกษตร. 49(559) : 16-20
- ยศ สันติสมบัติ. (2542). *ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*.
กรุงเทพฯ : นพบุรุษการพิมพ์.
- เยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ, วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์, และอุทัยวรรณ ศรีนุชกร. (2542). *แบบแผนการเรียนรู้เกี่ยวกับ
กับชนบทไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : โครงการชนบทศึกษา
ทบวงมหาวิทยาลัย.

รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ปฏิวัติการศึกษาไทย : คินภูมิปัญญาไทยสู่การศึกษาของชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ลำแพน จอมเมือง. (2540). *บทบาทธุรกิจชุมชนที่มีผลต่อความเข้มแข็งซึ่งชุมชนในการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาตำบลศิลาแลง อำเภอป่า จังหัดน่าน*. การค้นคว้าแบบอิสระ. ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เอกสารอัดสำเนา.

วัณณะ จุฑะวิภาต. (2532). *ศิลปะและหัตถกรรมไทย*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

_____. (2545). *ศิลปะพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ : เอมี เทรตติ้ง จำกัด.

วินัย ภูระหงษ์. (2543,กรกฎาคม-ธันวาคม). "คติชนวิทยา", *วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม*. 2(1):23-34

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ. (2537). *ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ : บริษัทพับลิชบิสเนสพริ้น จำกัด.

วิรัตน์ ธรรมนารถสกุล (2542). *ทุนทางสังคมในองค์ความคิดในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาดัชนีความเข้มแข็งของชุมชน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วารสารผู้ส่งออก. (2546,ปักษ์แรก กุมภาพันธ์). "ปีมำกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ของกรมส่งเสริมการส่งออก 2546", *ผู้ส่งออก*. 16(372) : 66-70

วารสารเศรษฐกิจวิเคราะห์. (2546,มกราคม). "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ สถานันธุรกิจชุมชน", *ปราชญ์สังขัตติยเศรษฐกิจวิเคราะห์*. (21)1:54-59

วารสารอี-อีโคโนม. (2545,พฤษภาคม). "แผนบูรณาการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์", *อี-อีโคโนม*. 2(34) : 20-25

ศุภโชค ชุนอัว. (2545,พฤศจิกายน). "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์", *เอกสารข่าวรัฐสภา*. 27(637) : 94-137

สมพิศ บุญยรัตน์. (2546,มีนาคม). "โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ปี 2544", *เศรษฐกิจเกษตร*. 49 (556) : 14-15

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2532). *สังคมไทย แนวทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนชาติพันธุ์กวยและญ้อ การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณี*. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สยมพร ลิ้มไทย. (2545,มีนาคม). "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์", *พัฒนาชุมชน*. 41(3) : 7-17

สหทยา วิเศษ. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ : ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มอัครีถ้อย ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

สันต์ ภาวิต. (2540). *นิทาน 4 ภาค (ภาคใต้)*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สัมพันธ์ เตชะธิก, และคณะ. (2541). *การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์.

สามารถ จันทรสุรีย์. (2534). "การสัมมนาวิชาการ", *ภูมิปัญญาชาวบ้าน*. สำนักงานกรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. (2536). "ภูมิปัญญาชาวบ้าน", *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

สุทิวรค์ พงศ์ไพบูลย์. (2540,กุมภาพันธ์-กรกฎาคม). "ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้", *ทักษิณคดี*. 4(7):61-65

สุรางค์ จันทวานิช. (2531). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุมิตรา จิระวุฒินันท์. (2537). *การจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มแพรวพรรณ จังหวัดขอนแก่น*. รายงานการศึกษาปัญหาพิเศษ. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2537). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร จันทะ. (2542). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพพืชสมุนไพร : กรณีศึกษาในวิถีชีวิตชุมชนไทลื้อ จังหวัดเชียงราย*. การค้นคว้าอิสระ. ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- เสรี พงศ์พิศ. (2534). *วัฒนธรรมกับการพัฒนาในภูมิปัญญาชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- _____. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี. (2545). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)*. กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ. (2544). *สรุปผลกาวิจัย รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ "ฉลาดรู้" สถาบันราชภัฏเพชรบุรี*. ถ่ายเอกสาร.
- หนึ่งฤทัย ธวัชสุภา. (2542, มิถุนายน). "กะลามะพร้าวหัตถกรรมพื้นบ้านที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน", *วัฒนธรรมไทย*. 36(9) : 8-10
- อรทัย จิตโธสง. (2544). *การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเชิงธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษากันสุมบวรน์ ตำบลหนองเสาเล้า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น*. การค้นคว้าแบบอิสระ. ศศ.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม) เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร..
- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2541). *ผลกระทบของการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิงธุรกิจต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในภาคเหนือตอนบน*. รายงานการวิจัย. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- อารีย์ ทองแก้ว. (2537). *ศิลปหัตถกรรมเครื่องเงินเมืองสุรินทร์*. สถาบันราชภัฏสุรินทร์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2539). *ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ : โครงการกิตติมศักดิ์ศึกษาศาสตร์.
- _____. (2540). *ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย*. กรุงเทพฯ : ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2541, พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์). "แนวคิดการศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น", *ครุศาสตร์*. 27(2) : 1-21

เว็บไซต์

<http://www.google.co.th/search?q=cache:ixjQXqRTHLYJ:www.siamculture.net/plants/cocon...>

(17 พ.ศ. 2547)

<http://www.google.co.th/search?q=cache:kloIVACH1pJ:www.siam-handicrafts...> (14 ธ.ค. 2546)

http://www.google.co.th/search?q=cache:LS3uA2y62sJ:www.gsb.or.th/gsb_we... (7 พ.ย. 2546)

<http://www.google.co.th/search?q=cache:8NtcKrP3Q-gJ:www.thaitambon.com...> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.google.co.th/search?q=cache:s6Fxl8bY3C8J:www.mis.moe.go.th/i...> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.google.co.th/search?q=cache:XThPc8I2f8J:www.tourthi.com/pr...> (28 ธ.ค. 2546)

<http://www.panteethai.com/maps/province/Songkhla.jpg> (28 ธ.ค. 2546)

<http://www.siamculture.net/plants/coconut-wisdom.html> (17 พ.ค. 2547)

<http://www.songkhlaonline.com/?page=map...> (28 ธ.ค. 2546)

http://www.tat.or.th/thai/media/images/map/map_2_1023510860_Songkra_m... (28 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=900102> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=900106> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=900302> (23 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=900804> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=901007> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=900204> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=901101> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?ID=901112> (14 ธ.ค. 2546)

<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?Prod=01121863037&ID...> (14 ธ.ค. 2546)

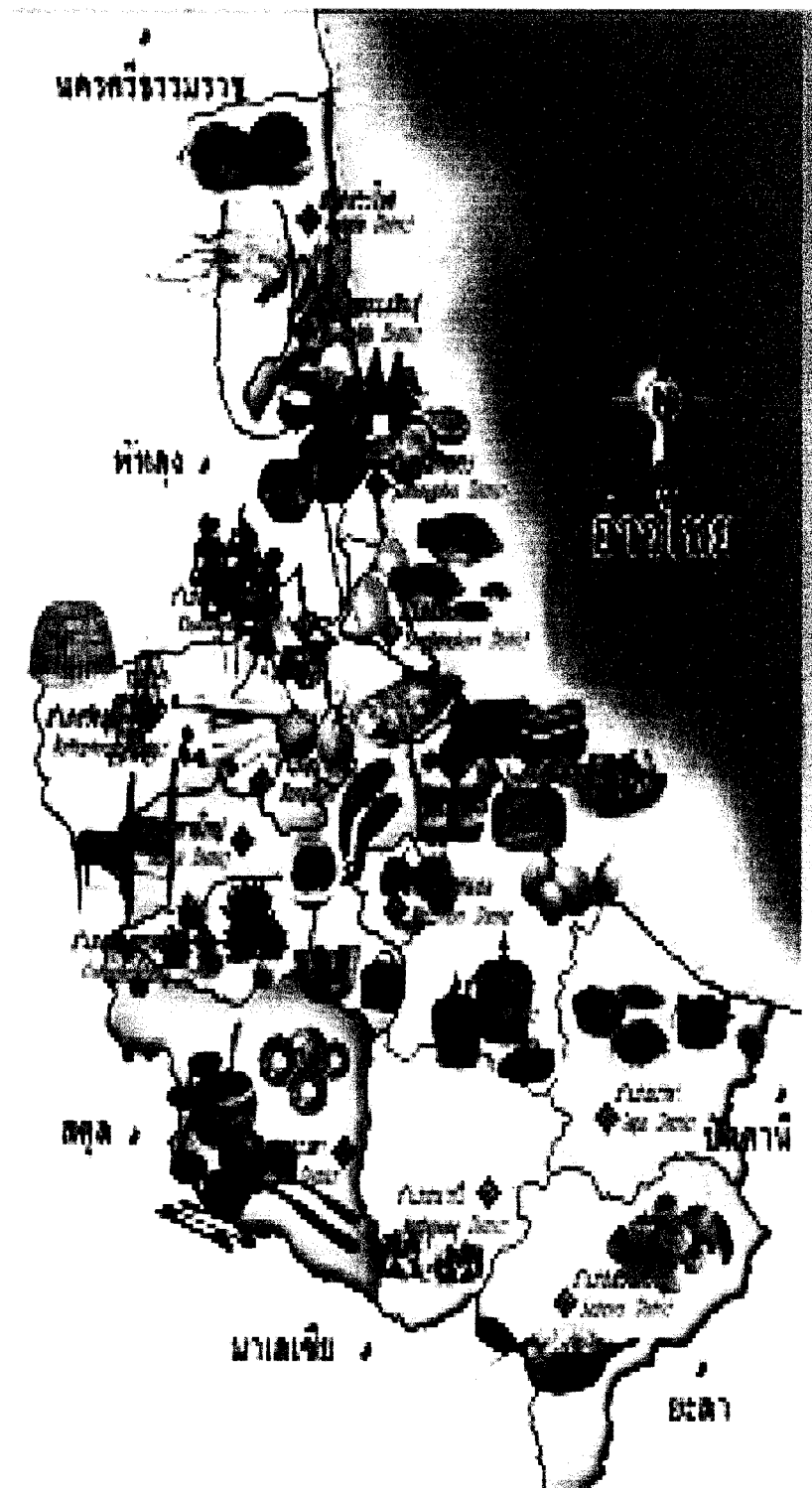
<http://www.thaitambon.com/ttambon/tambon.asp?Prod=039918594&ID=900...> (14 ธ.ค. 2546)

ภาคผนวก

ภาคผนวก

- แผนที่ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา
- ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องใช้
- ประเภทผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน
- ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย

แผนที่ผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา

ภาพประกอบ 10 แผนที่หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสงขลา
ที่มา : กลุ่มราชวັดต์แสงส่องหล้าที่ 1 ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

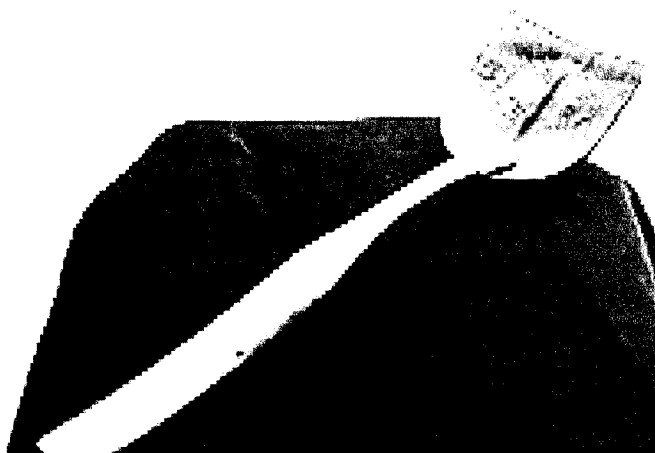
ประเภทผลิตภัณฑ์เครื่องใช้

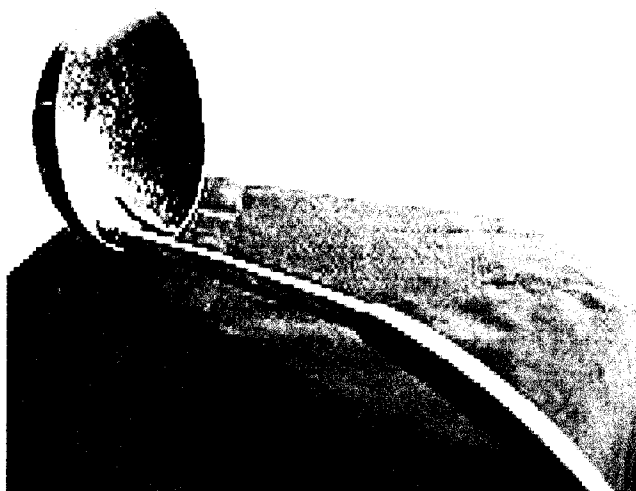
ภาพประกอบ 11 ช้อนบาหลี่

ภาพประกอบ 12 ช้อนรี

ภาพประกอบ 13 ตะหลิว

ภาพประกอบ 14 จั๊ก

ภาพประกอบ 15 ช้อน, ช้อม

ภาพประกอบ 16 แก้วไวท์

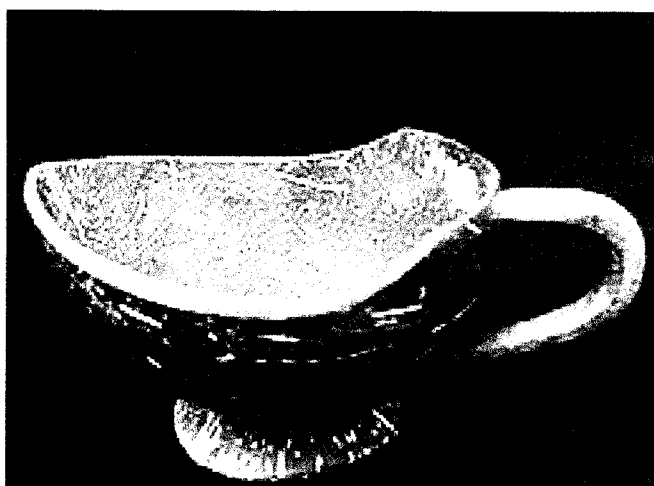
ภาพประกอบ 17 ถ้วยกาแฟ

ภาพประกอบ 18 กาน้ำชา

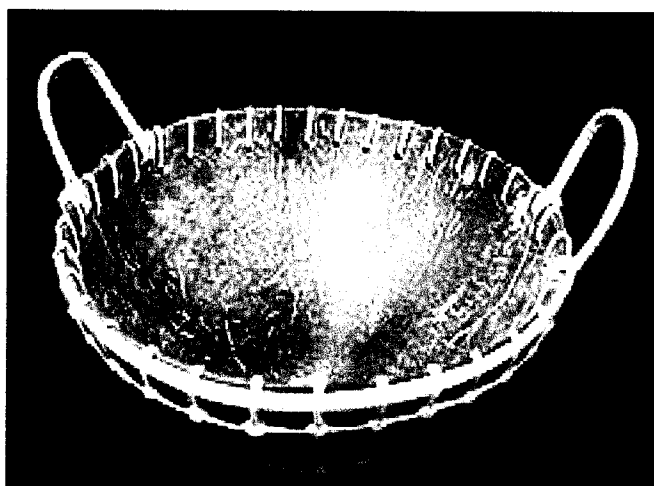
ภาพประกอบ 19 ถ้วยไอศกรีม

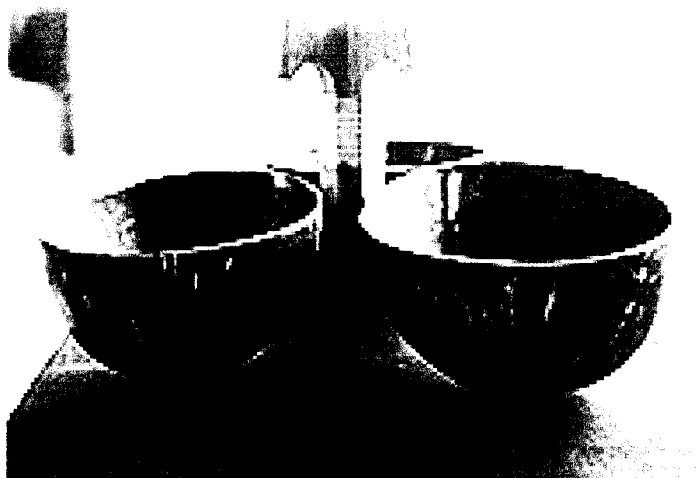
ภาพประกอบ 20 ถ้วยอาละดิน

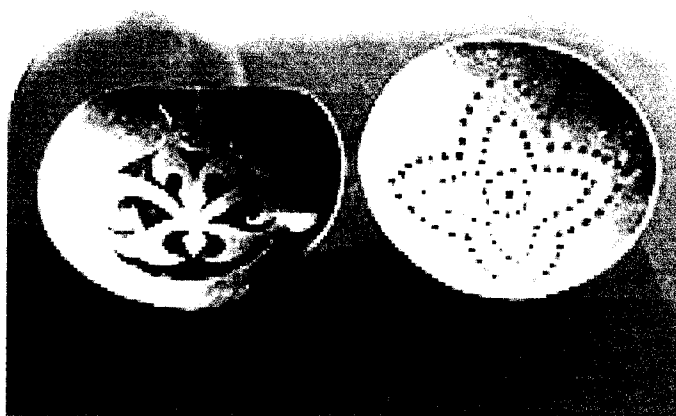
ภาพประกอบ 21 ถ้วยอาละดินใหญ่

ภาพประกอบ 22 ถ้วยถักหวาย

ภาพประกอบ 23 สามจับ

ภาพประกอบ 24 จานรองสำรับรูปปลาตัว, รูปลายไทย

ประเภทผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน

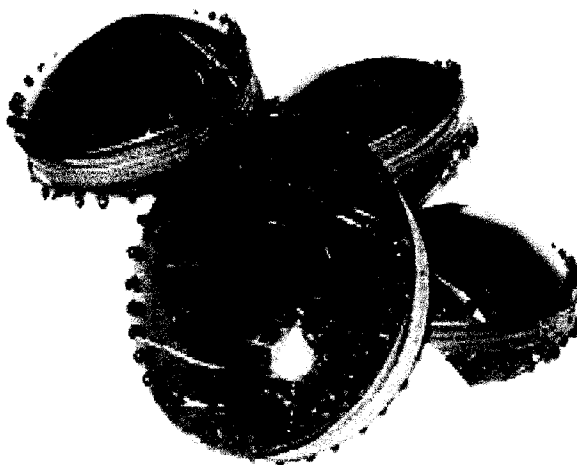

ภาพประกอบ 25 กระปุกออมสิน

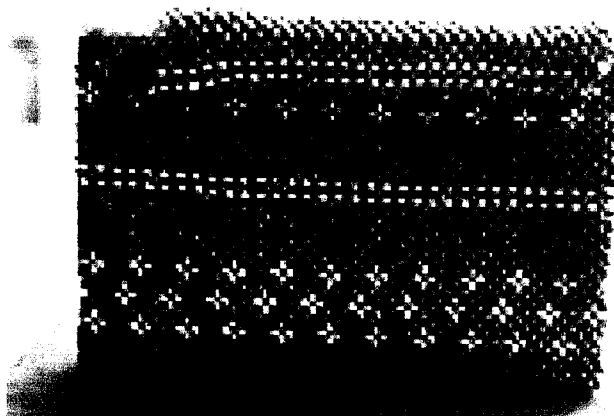

ภาพประกอบ 26 กรอบรูป

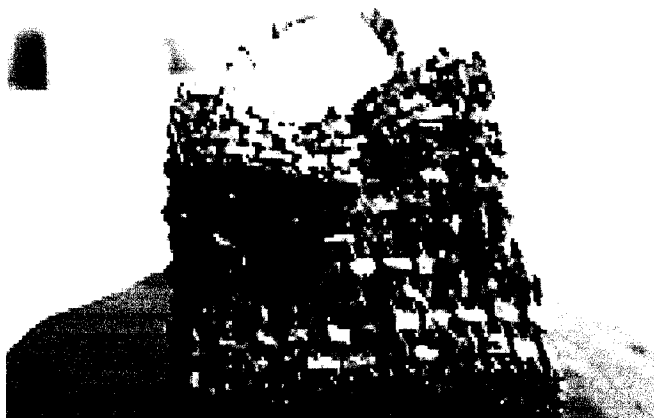
ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย

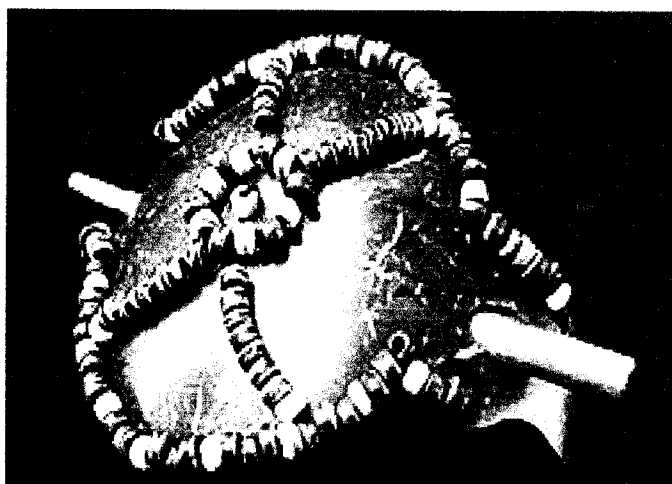
ภาพประกอบ 27 กระป๋องต่างค์

ภาพประกอบ 28 กระป๋องถือ

ภาพประกอบ 29 กระเป๋าท้าว

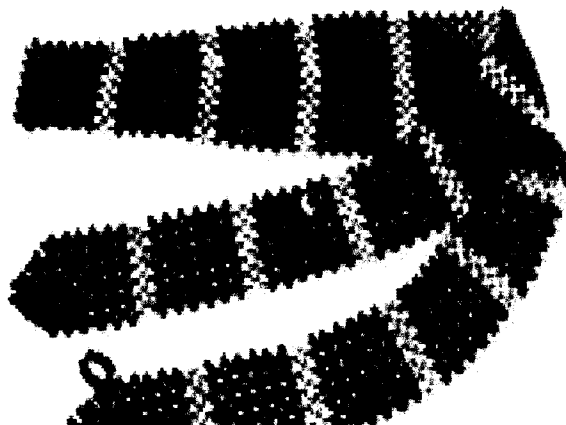
ภาพประกอบ 30 ปิ่นปักผม

ภาพประกอบ 31 สร้อยคอ

ภาพประกอบ 32 เข็มขัดเส้นเล็ก

ภาพประกอบ 33 เข็มขัด

ภาพประกอบ 34 ผลิตภัณฑ์เครื่องประดับตกแต่งกาย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวรัชดาภรณ์ วุ่นแก้ว
วันเดือนปีเกิด	3 สิงหาคม พ.ศ. 2519
สถานที่เกิด	อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	2412 ไพรรวรรณแมนชั้น 204 ซ. รามคำแหง 52/2 ถ. รามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	จบการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) วิชาเอกศิลปศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2542	จบคุรุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกศิลปศึกษา จากสถาบันราชภัฏสงขลา จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2538	จบชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) วิชาเอกศิลปประยุกต์ จากวิทยาลัยอาชีวศึกษาสงขลา จังหวัดสงขลา
พ.ศ. 2535	จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนทับช้างวิทยาคม จังหวัดสงขลา